

umran

iki aylık araştırma ve kültür dergisi

Darbelerden "temenni"lere GÜDÜMLÜ DEMOKRASİ

Alaturka demokrasi ya da "Demoklesi"
Abdullah Yıldız

Bir koalisyon teşebbüsünden demokrasi dersleri
Mesut Karaşahan

Demokrasi: Askerî bir hikaye
Cevat Özkaya

Halkı sindirme operasyonları
Burhanettin Can

Aile, sevgi, saygı ve kaybolan değerlerimize dair
Münire Yazar ile söyleşi

Bu barış değil, savaş anlaşması
Asaf Hüseyin

Çeçenistan: Zafere doğru...
Mehdi Nüzhet Çetinbaş

Soruşturma: Türkiye'de Demokrasi
Mehmet Altan, Davut Dursun,
Mükür Karatepe, Fehmi Kuru,
Besim Tibuk

ARAŞTIRMA VE KÜLTÜR
VAKFI
YAYIN ORGANIDIR

AKV Adına SAHİBİ
İsmail DERİCİ

İŞLETME

Araştırma ve Kültür Vakfı
Bilgi-İletişim Merkezi (AKBİM)

AKV Yayın Koordinatörü
Mustafa ERTEKİN

Yazı İşleri Müdürü
Abdullah YILDIZ

Yayın Yönetmeni
Mesut KARASAHAN

Yazışma Adresi
Kızıtaşı Cad. Kurş Ap. 51/4
Fatih - İSTANBUL
Tel: 532 51 76
Fax: 631 45 41

İdare Merkezi
Horhor Cad. Ragıpbey
Sk. No: 2/10 Fatih/İSTANBUL
Tel: 534 88 88

ABONE ŞARTLARI

Yıllık
600.000 TL
(Öğrenci: 500.000 TL)

Yıllık dışı yıllık
30 DM-20 \$

POSTA ÇEKİ NO
AKBİM 141331

Fiyat: 100.000 TL
İki ayda bir yayınlanır.

Dizgi: Şükran Karasahan
İçdüzen: Umran

Baskı: Yıldızlar Matbaacılık A.Ş.
Tel: 576 29 89-544 17 47

Hasbihal...

Değerli okuyucularımız,

Yeni bir Umran'la sizleri selamlıyoruz.

Bu yeni sayımızla gerek muhteva, gerekse hacim itibariyle daha bir beğeniyle karşılayacağınızı umduğumuz bir dergi sunmaya çalışıyoruz sizlere.

Ağırlıklı olarak ele aldığımız konu önceki sayımızda da belirttiğimiz gibi Türkiye'nin demokrasi macerası. Bir diğer deyişle Türkiye Cumhuriyeti devlet sisteminin kuruluşundan ve özellikle de çok partili siyasal hayata geçilişinden bu yana demokratikleşme yolundaki taahhütlerini yerine getirmeyişi. Demokrasi konusu elbette müslümanlar açısından teorik düzlemde tartışılmalı ve tartışılması da gereken bir husus. Ancak biz burada konuyu bu yönüyle değil, Türkiye'nin pratiği açısından ele alıyor ve sistemi sorgulamaya yönelik çabalara bir katkıda bulunmak istiyoruz.

Bu bakımdan kaleme alınan yazıların yanı sıra gerçekleştirdiğimiz soruşturmanın da "sistemin demokrasi oyunu"ndaki sis perdesinin aralanmasında faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Yine bu sayımızda aileden Habitat II tartışmalarına, Ortadoğu barış sürecinden, Çeçenistan'daki son gelişmelere kadar bir dizi konuyla ilgili deneme, inceleme, söyleşi ve semineri okuyucularımızın istifadesine sunuyoruz.

Yeni Umran'larda buluşmak dileğiyle,

Umran

AKV Merkez ve Şube Adresleri:

Merkez: Akbıyık Cad.
Sultanahmet Camii Yanı
(Eski Sıbyan Mektebi)
Tel: 517 44 44

İstanbul

Aksaray: Horhor Cad. Ragıpbey Sk. No:
2/10 Fatih
Tel: 534 88 88
Üsküdar: Balaban (Doğancılar) Cd. No:
20/1 Üsküdar
Tel: 333 21 94-341 73 69

Kağıthane: Sanayi Mah. Gümüşhane Cd.
Yaşaroğulları İş Merkezi, N.4 Kat. 4
Kağıthane
Tel: 269 17 69
Güngören: Malazgirt Cd.

Sanayi Mah. Sinanpaşa Sk. N. 60
Güngören
Tel: 584 53 60

Adana: Bakımyurdu Cad.
No: 86 Adana
Tel: 431 60 12

Ankara: Küçüksat Cad.
(Akay Yokuşu) No: 15/19 Lale Apt.
Bakanlıklar / ANKARA
Tel: 418 68 60

Hopa: Kemalpaşa Beldesi
Hopa/Artvin İrb. tel: 0466-3612609

İsparta: Piri Mehmet Mah. Boğaziçi Sok.
N.9 Kat.1 İsparta Tel: 0246-2184030

İzmit: Tepecik Mah.
Feridun Özbay Cad.
No: 15/3 İZMIT Tel: 0262-3224717

Konya: Ferhuniye Mah. Ekko İşhanı N.
28/C K.1 D.102 Selçuklu/Konya
Tel: 350 77 33

Trabzon: Uzun sk. N: 91/5
Trabzon Tel: 321 95 44

Zonguldak: Gazi Paşa Cd. PTT Sk. N.8
Zonguldak Tel: 0372-2535495

Umran Almanya Temsilcisi:
Recep Aykan
Büchelsloh 31
45327 Essen Almanya

İÇİNDEKİLER

GÜNDEM

Alaturka demokrasi ya da "Demoklesi?"

Abdullah Yıldız

3

Bir koalisyon teşebbüsünden
demokrasi dersleri

Mesut Karasahan

11

Demokrasi: Askeri bir hikaye

Cevat Özkaya

15

SORUŞTURMA:

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ

Cenazesi kaldırılmayan sistem

artık kokuyor

Mehmet Altan

20

Türkiye'de ordu

demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru

Davut Dursun

22

Sorun askerlerde değil, sivillerde

Şükrü Karatepe

25

Sivil-medya-asker üçlüsü:

Ortak çıkar, ortak müdahale

Fehmi Kuru

27

Askerlerin rolünü abartmamak

Besim Tibuk

30

Gazi olayları bağlamında

halkı sindirme operasyonları

Burhanettin Can

33

"Zoraki koalisyon"

rüzgar gibi geçti

Abdurrahman A. Emiroğlu

39

DENEME, İNCELEME, SÖYLEŞİ

Modernizm, kadın ve aile

Abdurrahman Arslan

42

Habitat II ve biz

Ayfer Erdun İpekoğlu

44

Aile, sevgi, saygı

ve kaybolan değerlerimize dair

Münire Yazar ile söyleşi

46

Tarih, kendin bilmektir

Abdülkadir Karaman

49

Din, toplum ve insan üzerine

Edip Sevinç

54

İnsanlığın yüzkarası kara düzenler

Serdar Özdemir

57

Toplumsal kirlenmeye

Kur'anî bakışlar (VIII)

Burhanettin Can

60

DÜNYA

Bu barış değil, savaş anlaşması

Asaf Hüseyin

65

Çeçenistan: Zafere doğru...

Mehdi Nüzhet Çetinbaş

69

KIRK AMBAR

Alıntı ve değiniler

İki ayın satır aralarından

71

Kitap Dünyası

77

Tozlu raflardan...

Demokrasi neye yarar?

80

Alaturka demokrasi ya da “Demoklesi”

Abdullah Yıldız

İyi Saatte Olsunlar: “Anarefah istemeyiz, Anayol İsterük!”

24 Aralık 1995 genel seçimlerinin ortaya çıkardığı çok denklemlili parlamento aritmetiği, 1996 ocak ve şubat ayının ilginç koalisyon arayışları ve denemeleri ile geçmesine yol açtı. Ve onlarca senaryodan en muhtemeli, hatta kesin gözüyle bakılanı, ANAREFAH oldu-bitti derken; siyasal tablo bir-iki gün içinde adeta yıldırım hızıyla değişti: ANAYOL koalisyonu kuruldu. 25 Şubat'ta sözbirliği etmişcesine “Anayol'a dönüş” başlığıyla sevinç çığlığı atan basın, ertesi gün “Anayol tamam” diyordu. 27 Şubat'ta Sabah, Anayol'un “süper programı”nı kamuoyuna duyuruyordu.

Ne olmuştu da siyasal atmosfer, bir anda allak-bullak olmuş; birbirlerine “yahı çetesi”, korkak-kaçak” vb. gibi ifadelerle saldıranlar kameralara gülümseyerek poz verip el sıkışır hale gelmişti? Sanki gizli bir el, etkili bir irade, dengeleri değiştirivermiş, Anayol'u kotarmıştı. Kamuoyu, siyasal tabloyu tam tersine çeviren gizli güçleri merak ederken; aynı gün (27.2.96) Ateş gazetesi, at nahi büyüklüğündeki harflerden oluşan şu manşetle çıkıyordu: “iyi saatte olsunlar”. Gazete, başkentin iki mektupla çalkalandığını yazıyordu: Bir profesörün Demirel'e yazdığı “refah gelirse zinde güçler devreye girer” tarzındaki mektupla, Gn. Kurmay Bşk. Org. Karadayı'nın Mesut Yılmaz'a iletmek üzere çiçeği burnunda Meclis Başkanı Mustafa Kalemli'ye bıraktığı mektup... “Zinde güçler”in mahiyetini bilmeyen yoktu da, onlara davetiye çıkaran eşrarengiz profesör kimdi acaba? Kamuoyu bu ismi öğrenmekte de gecikmedi. Anayol'un başbakanı Mesut Yılmaz, 12 Mart 1996'da (gel de 12 Mart 1971'i hatırlama) Paris'e uçarken gökyüzünde önemli açıklamalarda bulunma geleneğine uyarak- basın mensuplarına “Anarefah'a ordu müdahalesi değil, temennisi'nin engel olduğunu” açıklıyordu. 13.3.1996

Demek ki, artık “müdahale” ve “darbe”nin zorluğunu gören etkili, yetkili ve zinde çevreler, bundan böyle “temenni” ve “telkin”lerle yönlendireceklerdi siyasi hayatımızı. Memleketi tam da “uçurumun kenarında” iken kurtarmaya alışık olan “zinde güçler”, küçük bir temenni ile, ülkeyi büyük bir felaketten daha kurtarmışlardı(!)

tarifli Milliyet gazetesinde Derya Sazak şunu yazıyordu: “Yılmaz, ‘ordunun etkisi oldu mu?’ sorusuna şu cevabı verdi: ‘Komutanların Kalemli'yi ziyareti var; komutanlar orada temenni olarak Anayol'u dile getirmişler.’” Yılmaz, “mektup olayı” hakkında da şunu söylüyor: “Komutanların Kalemli'ye bıraktığı makale İlhan Arsel'e ait. Onu da Demirel bana gösterdi. Askerlere atıfta bulunarak, Tür-

kiye'de köktendinci partilerle işbirliği halinde ordunun buna seyirci kalamayacağı gibi görüşler var...”

Şimdi anlaşılmalı “Vehbi'nin kerrakesi”! (Şu cilde-i Rabbani'ye bakın ki, tam Anarefah'tan Anayol'a dönüş günü ölen Vehbi Koç'un son arzusu da “Anayol”muş! Tevekkeli değil, gözleri kapalı gitmişti adamcağız!)

Demek ki, artık “müdahale” ve “darbe”nin zorluğunu gören etkili, yetkili ve zinde çevreler, bundan böyle “temenni” ve “telkin”lerle yönlendireceklerdi siyasi hayatımızı. Memleketi tam da “uçurumun kenarında” iken binbir zahmete katlanarak 10 yılda bir kurtarmaya alışık ve hazır olan “zinde güçler”, küçük bir temenni ile, ülkeyi büyük bir felaketten daha kurtarmışlardı(!) “Köktendinci parti istemeyiz” deyi, namlunun ucunu gösterdiniz mi, her şey bir anda değişiyor, işler yoluna giriyordu artık; ne de olsa namlunun gerisi de, tetik de zinde güçlerin elindeydi:

Türk toplumu ve yöneticileri bu tür darbe ve temennilere hiç te yabancı değildi. Bırakın Cumhuriyet dönemini, devr-i Osmanî'den beri, bu millet, erbab-ı kılıç'ın nice kazan kaldırmalarına, nice komitacılık ve cuntacılıklarına, iltihal ve müdahalelerine şahit olmuştu.

“Saltanatın Bekçiliği”nden Frankeştayn'ha Osmanlı Kapıkullarının Serüveni

Osmanlılara gelinceye kadar, eski Türk geleneğinin

Mülkün bekçileri,
ortak padişaha
bile söz dinlete-
cek, hatta daha
sonraları, gerekir-
se boynunu bile
vurmaktan
çekinmeyecek-
lerdir.

bir devamı olarak gerek Selçuklular'da gerekse diğer müslüman Türk devletle-
rinde, "profesyonel ordular"dan ziyade,
devleti oluşturan bütün "anasır-ı İslami-
ye"nin eli silah tutanlarından meydana
gelen "millet ordusu" var olagelmıştır.
Hatta, Osmanlı'nın ilk yıllarında da du-
rum böyledir. Ordu, abdal'ı, eren'i, alp'i,
cavlak'ı, âhiyan'ı, bâcıyan'ı ile toplumun
bütününden oluşur. Sistem, dayanışma,
kardeşlik, ortak katılım ve paylaşma da-
yamır. Bu yüzden ki, Bizans'ın "ücretli
askerleri" sıkıştıkları anda imparatorları-
nı bırakıp kaçarken, Selçuklu ve Osmanlı
ordusu, tehlike büyüdükçe komutanları
ve sultanları etrafında bütünleşirler. Böy-
lece, silahı olanın, silahı olmayanlara ta-
hakkümü de kolay olmaz.

Osmanlı da "ordu millet" anlayışı et-
rafında oluşturur silah kuvvetlerini. An-
cak, Rum diyarında fütuhât ilerledikçe
bölgeden devşirilen "Pencik oğlanları"nı,
İslam terbiyesi üzere eğitip Sultan'ın "has
kulları"na dönüştürmek ve böylece Yeni-
çeri ocağını tesis etmek icab eder. Sıkı bir
eğitimden geçirilerek "kırıl boşlukta keser,
keçeyi kulahta biçer" hale getirilen bu taife-
i yeniçeriyân, ordunun bel kemiğidir ar-
tık. Padişahlarının has kulları olarak her
türlü "iç ve dış tehlikeye" karşı onu ko-
rumakla görevlidirler. Sultan II. Murat
belki de bu yüzden onları "saltanatın dire-
ği, mülkün bekçisi ve hazinenin sahibi" ilan
eder. (1) İşte Yeniçerilerin "kulluk"tan
"efendi"liğe yükseliş süreçleri de böyle
başlar. Giderek egemenlik de "bila kaydu
şart" Yeniçerilerin yed-i vahidine geçer.

Mülkün bekçileri, artık padişaha bile
söz dinletecek, hatta daha sonraları, gere-
kirse boynunu bile vurmaktan çekinme-
yeceklerdir.

Yeniçeriler sayesinde rakiplerini itaat
altına almayı başaran ilk hükümdar Yıl-
dırım'dır. 1389'da Sultan I. Murad'ın Ko-
sova'da şehit edilmesi üzerine, Rumeli
askerlerinin hemen oracıkta "Sultan" ilan
ettikleri Yıldırım Bayezit, kardeşi Ya-
kub'u has kulları Yeniçerilere boğdurtu-
verir. Anadolu askerlerini, ahileri ve di-
ğerlerini de onların desteğiyle süsürür.
Ama kapıkullarının gücü Timur saldırısı
karşısında Yıldırım'ı kurtarmaya yetmez.

Artık iktidar oyununun baş aktörleri
Yeniçeriler, ve onlara hükmeden sivil ve
asker paşalardır. Dilediklerini, tahta çık-
tır, dilediklerini indirirler; dilediklerini de
doğrayıverirler. Örneğin, Nizametten Na-
zif'in dediği gibi, "Yıldırım'ın sevgili oğlu
şehzade Mustafa'yı "Düzmece Mustafa"
yapan da, sultan edip tahta çıkaran da,
kardeşi Çelebi Mehmed'e satıp Gelibolu
kalesinin bir kulesinde sallandıran da hep
silah oyunu... ordu hünéri...dir" (2)

Sultan II. Murat'ın feragat eliği tahtı-
na tekrar oturtulması da bir ordu marifeti-
dir: Murat, üstüste aldığı yenilgiler ve oğ-
lu Alaaddin'in ölümünden duyduğu
üzüntü nedeniyle tahtını 12 yaşındaki oğ-
lu II. Mehmet'e bırakıp Manisa'ya çekilin-
ce, Haçlılar "nakz-i ahd" edip saldırıya ge-
çerler. Bu tehlike karşısında Vezir-i Azam
Çandarlı Halil'in gayretleri ve ordunun
baskısı ile Murat Edirne'ye döner ve ar-
dından Varna zaferini kazanır. Kazanır
kazanmasına da, gene Manisa'ya dönmek
isteyince, Yeniçeriler çocuk yaştaki padişahı
da, onun adına bastırılan akça'yı da be-
ğenmeyerek isyan ederler. Tarihe "Buçuk-
Tepe" vak'ası olarak geçen bu ilk yeniçeri
isyanından sonra, maaşlarına "buçuk ak-
ça" zam yapılır ve II. Murat da ikinci kez
tahta çıkarılır.(3)

İpler giderek tamamen Yeniçerilerin ve
ağalarının eline geçmeye başlamıştır. Dev-
let adamları da bütün siyasi tezgah ve ent-
rikalarını Yeniçeri faktörü üzerine kurar-
lar. Fatih Sultan Mehmet, Çandarlı Halil'i,
Yeniçeri ağası yaptığı Gedik Ahmet Pa-
şa'ya tutuklatır ve Yedikule zindanında
boğdurtur(4). Yavuz Sultan Selim, babası
Veli Bayezit'i Yeniçerilerin desteğiyle gü-
revinden azledip tahta oturur. Lakin bu
desteği sağlamak öyle samıldığı gibi kolay
olmamış, Yavuz 35 bin Yeniçeri'nin herbi-
rine önce 1000 akçe, daha sonra da 2000
akçe cülûs bahşisi vadetmiştir; 3 akçelik
terakki de cabasıdır. (5) Yeniçeriye tath ge-
lir, etekler dolusu bu altınlar...

Kanuni'nin yarım asırlık saltanatının
sona erdiğini öğrenir öğrenmez cülûs bah-
şisi için sabırsızlanan "kapıkulları" yeni
padişaha II. Selim cenaze namazından he-
nüz otağına döndüğünde hep bir ağızdan
bağırırlar: "Bahşişlerimiz nice olacak?!"
Derhal, süvarilere 1000, yeniçerilere de
2000 akçe cülûs bahşisi dağıtılır, ayrıca
yevmiyelerine "terakki"ler de ihmal edil-
mez.(6)

Bundan böyle Yeniçerilerin tek endişe-
si vardır; ulûfe, bahşiş ve ganimet... Önü-

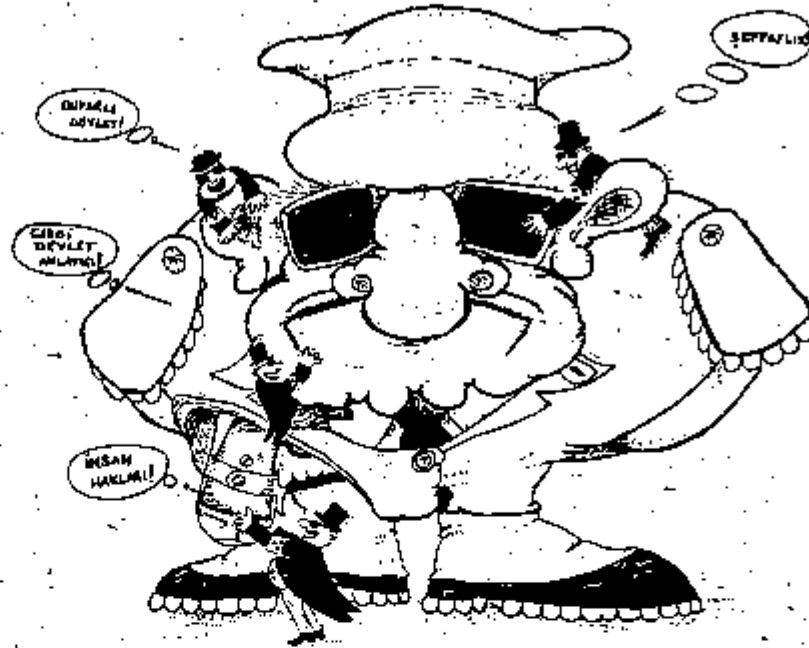
ne gelen Yeniçeri olmak diler, Ocağa rastgele kimseler girmeye başlar. Rüşveti bastıran ocağa kaydolur, "oturak" ve "korucu" olup cepheye gitmeyenlerin sayısı arttıkça artar... Askere ne para yeter, ne de hazine... (7) artık "ocak devlet için" değil, "devlet ocak için" vardır.

Padişah Kelleleri, Yağlı Kementler ve "Hakimiyet Silaha Sahip Olanlarıdır"

Yeniçeriler iyice gemia ziya almıştır; çıkarlarına her dokunulduğunda veya küçük bir çıkar kokusu aldıklarında derhal kazan kaldırırlar: III.Murat'ın "zuyûf" (değeri düşük) akçelerden ulûfe dağıtılması pekala isyan sebebi olur. İstemeyen devlet adamlarının "kelle"lerini almak için saray kuşatılır. IV.Mehmet döneminde otuz kadar devlet adamının kellesi istenerek Sultanahmet'teki Çınar ağaçlarına asılır (Vak'ay-ı Vakvakiye). Dahası, padişahların kellesi bile kurtulamaz azgın yeniçerilerin yağlı kementlerinden... Zavalı Genç Osman, Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırma teşebbüsünün ve acemiliğinin bedelini feci, hem de çok feci biçimde öder. Bu aynı zamanda asırlar önce başlatılan yanlış uygulamaların da bedelidir.

"De ki: Bu felaket, sizin kendi ellerinizle yapıp ettikleriniz yüzündendir." (Al-i İmran:165)

"Saltanatın direği ve mülkün bekçisi" olsun diye kurulan Yeniçeri Ocağı, artık her ikisinin de gerçek hakimidir. Yeniçeriler, kelimenin tam anlamıyla Devle-i Aliye'nin başbelası ve frankeştaynı haline gelmişlerdir. Marifetlerini cepheye düşmana karşı değil, içeride rakiplerine karşı sergilemektedirler. Ne cepheye giderler, ne de yeni orduların kurulmasına müsaade ederler. III. Selim'in kurduğu Nizam-ı Cedid ordusu Balkanlarda Ruslar'la kapışırken Yeniçeriler Kabakçı Mustafa öncülüğünde isyan ederler. III.Selim de Genç Osman'ın akıbetinden kurtulamaz.

DEMOKRASİ NEDİR?

Nihayet II.Mahmut'un Yeniçeri Ocağı'na son vermesi hayırlı bir gelişme (Vak'ay-ı Hayriye) zannedilir ama, yerine kurulacak olan "modern" ordular da kısa zamanda "yeniçerileşirler", yani mülkün ve saltanatın "bekçisi" değil "hakimi" haline gelirler.

Batıdan uzmanlar, subaylar getirtilip Avrupa orduları örnek alınarak kurulan, asrı usullerle eğitilen ordu-yu hümayunun paşaları, sadece siyaseti yönlendirmekle kalmaz, yeni bir misyon daha üstlenirler: Medenileşme ve Batılılaşma çabalarına, ıslahatlara öncülük etmek, Batı'da ne varsa aynen "iktibas ve isticlas etmek"...

Mithat Paşa'nın şu sözleri, Orduya dayanarak ıslahatlar ve reformlar yapmak isteyenlerin anlayış ve düşüncelerinin özeti gibidir:

"Bizim millet gibi cahil bir millet arasında ciddi reformlar yapabilmek için askeri sınıfın, işbaşında bulunan devlet adamlarının elinde bulunması şarttır. Çünkü bu sınıf elde edilemeyince bir şey yapılamaz..."(8)

Tanzimat ve Meşrutiyet'in mimarları orduyu avuçlarının içine almakta gecikmezler. Ordu emrinizde oldumu, süngü gücüyle yapmayacağınız iş yoktur. Mül-

Murat Kar

"Saltanatın direği
ve mülkün bekçisi"
olsun diye kurulan
Yeniçeri Ocağı,
ortık her ikisinin
de gerçek hakimidir.
Yeniçeriler,
kelimenin tam
anlamıyla Devlet-i
Aliye'nin başbela-
sı ve frankfeştaynı
haline gel-
mişlerdir.

let'in tepkisi ise hiç önemli değildir; silah-
sız yığınlar Celali isyanlarından beri sin-
dirilmeye ve her olup biteni sineye çek-
meye alıştıdır zaten.

İşin ilginç olan yanı, bizde hala geçerli
olan ordu-politika ilişkilerindeki birçok
teamül ve gelenek, Osmanlı'nın son dö-
nemlerinde "modern ordu"nın kurulma-
sıyla başlamıştır. Ordu desteğiyle reform-
lar yapmak, "gerici" devlet adamı ve pa-
dışahları safdışı bırakmak, "ilerici" cun-
talar oluşturmak, komitacılıklar tezgahla-
mak, "paşa"lıklarına güvenerek millete
ve devlete rağmen gözü kapalı anlaşma-
ları bir çırpıda imzalayıvermek hatta ül-
keyi "ülkenin menfaati için" (!) savaşa
sokmak... Tanzimat'tan beri süregelen or-
du marifetlerinden bazıları...

Tarih "Teşabüh"ten İbarettir

İbn Haldun, "geçmişler geleceğe, suyun
suya benzediği kadar benzer" der. Ne kadar
da haklıdır; insanlar ve olaylar ne kadar
da birbirinin şibhi(benzeri)dir.

16 Ağustos 1838'de Mustafa Reşit Pa-
şa'nın Balta Limanı'ndaki köşkünde im-
zaladığı Osmanlı-İngiliz ticaret Sözleşme-
si(9) ile, Kenan Evren'in 17 Ekim 1980'de
"asker sözü" ile Yunanistan'ın NATO'ya
dönüşünü onaylamasının (10) anlamı ay-
nıdır. İki paşanın iki dudaklarının arasın-
dan çıkan bir çift sözün faturasını bu mil-
let hala ödemektedir. İngiliz Dışişleri Ba-
kanı Canning, antlaşmanın imzalı kopya-
sını Başbakan Lord Palmerston'a sunar-
ken; "İngiltere'nin o güne kadar galibiyetsiz
yapabildiği en mükemmel antlaşma" oldu-
ğunu söyler. Palmerston, metni inceledikten
sonra "Çok enteresan" der; "Bu adam ya
inanılmayacak kadar ahmak, ya da akılların
almayacağı ölçüde hain!..." (11)

Ali Paşa'nın yönlendirdiği Dâr-ı Şu-
ray-ı Askerî başkanı Hüseyin Dâim Pa-
şa'nın "lüks ve sefahat içinde yüzen" pa-
dışahı devirmek için oluşturduğu ilk cun-
ta (11) ile 27 Mayıs ve 12 Mart ihtilalleri
arefesinde oluşan cuntalar gerekçeleri ve
işlevleri bakımından ne kadar da birbire-
rine benziyorlar!

1876'da Sultan Abdülaziz'i tahttan in-
dirip, bilek damarlarını kestirerek intihar
ettiren Jön Türkler ve onların devamı
olup II. Abdülhamit'in istibdadına(!)
karşı mücadele eden İttihat Terakki

Cemiyeti (12) ile 1960'da Başbakan Adnan
Menderes'i Başbakanlık'tan alıp idam seh-
palarına götürülenlerin sloganları da aynı:
"Hürriyet, uhuvvet, müsavat!"

1914'te, padişah'ın ve sadrazam'ın ru-
hu bile duymadan Osmanlı İmparatorlu-
ğu'nu Almanya safinda I. Dünya Sava-
şı'na sokan antlaşmayı tek başına imzala-
yan İttihatçı "föhrer" Enver Paşa ile, geç-
tiğimiz aylarda Meclis'in ve hükümetin
çok sonradan haberdar olacağı Türkiye-İs-
rail Askeri İşbirliği Antlaşması'nı imzala-
yan bir "üst düzey askeri yetkili"nin tu-
tumlarını, bellerindeki silahlar ve omuzla-
rındaki apoletlerden başka neyle izah ede-
biliriz? İki olay arasındaki fark ise sadece
şu: Enver Paşa, Meclis-i Mebusan'a çıktı-
ğında silahını kürsünün üzerine koyup
"Beyler, biz Harb-i Umumi'ye girmeye karar
verdik. İtirazı olan var mı?" diye durumu
izah(!) ederken, şimdi, Milli Savunma Ba-
kanı dahil Bakanlar Kurulu ve milletvekil-
leri, "Bilgimiz yok, bu konuda ordudan
brifing alacağız" (13) demekle yetiniyor-
lar.

Evet, özellikle yakın tarihimizde insan-
lar insanlara, paşalar paşalara, kurumlar
kurumlara, olaylar olaylara ne kadar da
benziyor.

Cumhuriyet döneminde, özellikle ço-
ğulcu demokrasiye ("Çoğulcu" mu, "te-
kelci" mi olduğu hala meşûk) geçiş süre-
cinde sergilenen ordu-politika ilişkilerin-
deki şaşkırtıcı benzerlikler ise dehşet verici-
dir!

Tek Parti "Demoklesi'si:

"Ein Volk, Eine Partei, Ein Führer"

Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı
üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriye-
ti'nin yetmişiki buçuk yıllık "demokrasi
macerası" bir yandan insanı güldürecek
ölçüde komik, ama aynı zamanda da dra-
matik ve düşündürücü olaylarla doludur.

1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fir-
kası'nın kuruluşuyla başlayan "çoğulcu
demokrasi" teşebbüsleri, 1930'lere, hatta
bugünlere kadar hep akim kalmış ve
"devlet partisi" zihniyeti bir türlü aşıla-
mamıştır. Cumhuriyetin ilk ve "tek par-
ti'si Halk Fırkası'nın, bir kısmı "ebedi
şef" in ilkelerinden bir kısmı da Mussoli-
ni'nin "fascies" i ve Hitler'in "ein volk, ei-
ne partei, ein führer" (tek millet, tek par-

ti, tek şef" inden menkul(14)" AltıOk"u, devletin resmi ideolojisi haline getirilmiş ve Anayasa'nın "dibacesine" eklenerek diğer partilerin ve halkın tepesinde adeta "Demokles'in kılıcı" gibi 50-60 yıldır sallandırılıp durmuştur. Resmi ideoloji'ye karşı çıkanlar ise ya "gerici" ya da "komünist" damgasıyla sindirilmiştir.

Rakipleri mahkum edip susturmak için bahane bulmak ise gayet kolaydır. Örneğin Kurtuluş Savaşı'na Mustafa Kemal Atatürk'le birlikte, hatta daha önce önderlik edenlerden Kazım Karabekir, Rauf Orbay ve Ali Fuat Cebesoy gibi komutanların kurdukları ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Şeyh Said isyanı bahane edilerek ve "din istismarcılığı"yla suçlanarak ünlü Tahriri Sükun Kanunu mucibince İnönü imzalı Bakanlar Kurulu Kararı ile kapatılmıştır. Gericilik ve din istismarcılığı'na dayanak oluşturduğu iddia edilen parti tüzüğündeki cümle ise aynen şöyledir: "Parti, fikirleri ve dini inançlara saygılıdır." (15) Bu cümleden her türlü düşünce ve inanca saygılı olmayı anlamamın dışında başka anlamlar çıkarmak için öküzün altında buzağı değil domuz yavrusu aramak gibi bir acıplık sergilemek gerekir. Ali Fethi Okyar bile bu acıplığa şaşırıp, Anayasa'ya göre "Devletin dininin İslam" olduğunu hatırlatacak ve "beyler, ikinizde dini inançlara saygı beslemeyen var mı?" diye soracaktır, hayretle.(16)

İş parti'nin kapatılmasıyla da bitmez. "Üç Ahiler" (Kel Ali, Kılıç Ali ve Necip Ali)'den oluşan İstiklal Mahkemesi, Mustafa Kemal Paşa'ya karşı İzmir'de ortaya çıkarılan "başarısız suikast teşebbüsü" ile Terakkiperver Parti kurucuları arasında irtibat kurmakta çok mahir davranır. Ankara'dan İzmir'e hareket eden Mahkeme heyeti, önce tren garında aldıkları "karakuş" bir karele Terakkiperver parti yöneticilerinin tutuklanmasını emreder, sonra da yola koyulurlar. Mahkeme, suikast soruşturmasından çok, "Gazi'ye karşı olanlar"la hesaplaşmaya döner; uzatıldıkça uzatılır, daha sonra Ankara'ya taşınarak "şahitsiz, itirazsız" yargılamalarla bol bol idam kararları verilir. Gerçi, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Cafer Tayyar ve Refet Bele Paşalar mahkeme solununu dolduran subayların gövde gösterisiyle ipi boylamaktan kurtulacaklar-

dır,(17) ama böylece, "Gazi'ye karşı izinsiz muhalefet partisi kurmanın bedeli ödetilecek, muhalifler parti kurduklarına pişman edilecek ve bundan sonra parti kurmaya kalkışanlara da gerekli gözdağı fazlası ile verilmiş olacaktır." (18)

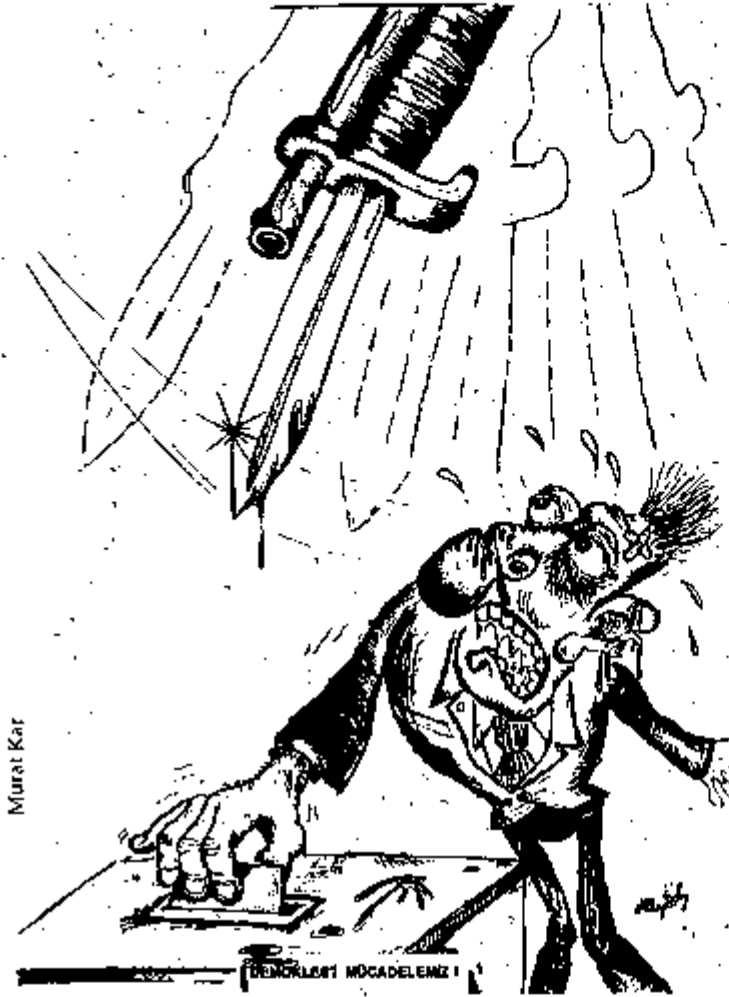
Tek parti ve tek şef'in dışında hiç bir aykırı ses ve harekete müsaade edilmez. Yapılan, kelimenin tam anlamıyla bir hesaplaşma ve tasfiye operasyonudur. M. Kemal Paşa'ya göre bir "hayat-memat kavgası" idi bu. Onu dinleyelim: "Milletin hayrına olarak rejimi ve kendimizi korumak için en son şiddet derecesi ile tam bir tasfiye yapmak vazifemiz olmuştur. Biz tasfiyeyi yapmazsak, onlar bizi yok edecekler!" (19)

Ertesi yıllarda (1930) "dünya siyaset tarihinde örneği olmayan bir parti kurma şekli" (20) ile Serbest Cumhuriyet Fırkası "kurdurulur". Laikliği, cumhuriyetçiliği ve milliyetçiliğinden "emin" olunan Ali Fethi Okyar Bey, Halk Partisi'nden tek farkı "liberal ekonomi" anlayışını savunmak olan "icazetli" partiyi kurmakla görevlendirilir. Kendisine Ahmet Ağaoğlu ve Nuri Conker gibi mebuslar da yardımcı olacaklardır. Parti kurulur ve halkın büyük ilgiyle karşılaşır. "Tek Parti" zulmünden "ilallah" diyen halk, Ali Fethi Bey'i karşılamak üzere İzmir'e yığılır. "Fecr-i kazib"e aldanan yüzbinler miting meydanına akarken güvenlik güçlerinin açtığı ateşle yere yığılan evladını kucağına alan bir baba, çocuğu Fethi Bey'in önüne koyarak "İşte size bir kurban! Başkalarını da veririz; yeter ki sen bizi kırtar" diye bütün bir milletin hissiyatına tercüman olur. Ama bu yalancı fecir de uzun sürmez. Parti, kuruluşundan 3 ay 5 gün sonra kendini fesheder. Fethi Bey, Serbest Cumhuriyet Fırkası Başkanı sıfatıyla yaptığı son konuşmasında şöyle yakınır:

"Son belediye seçimlerinde... reylerin arzu edilen tarafa verilmediği görülünce... partili arkadaşlarımıza komünistlik ve irtica gibi lekelere sürülmek istendi." (21)

"Tek Millet, Tek Parti, Tek Şef" anlayışının "güdümlü parti"ye bile tahammülü yoktu. Demokrasi "çok seslilik" demektir ama "Demokles'i" yani Alaturka Demokrasi, "tek seslilik"ten ibaretti. Kim bu tek ve yegane resmi ideolojiye karşı çıkarsa, o ya "komünist" olabilir, ya da "gerici" olabilirdi. Bu gibi yaftalar, rakiplerin tepesinde adeta Demokles'in kılıcı gibi sallandı-

Ordu emrinizde oldumu, süngü gücüyle yapma- yacağınız iş yoktur. Millet'in tepkisi ise hiç önemli değildir; silahsız yığınlar Celali isyanlarından beri sindirilmeye ve her olup biteni sineye çekmeye alışmıştır zaten.

Murat Kar

İp durutulmalıydı ki, "Demoklesi" ideolojisi ayakta kalabilirdi.

İyi de Tek Parti'li cumhuriyetin ideolojisi var mıydı ki?

Kemalizm, Atatürk Kültü ve "Halka Rağmen Halk İçin" Demokrasi

İdeolojisizlik Tek Parti'nin en önemli handikapıydı. Ama ne yapıp edip bir ideoloji icad edilmeli, olmazsa bir yerlerden aşırımla, ekleme-saplama yeni bir "din" oluşturulmalıydı.

Bu ihtiyacı en şiddetli biçimde dile getirenlerden biri olan Ağaoğlu Ahmet, 12 Ocak 1931 tarihli Son Posta Gazetesi'ndeki makalesinde bakın ne diyor?

"Cumhuriyet başı başına bir dindir, bir imandır. Fakat bu dinin henüz kitabı yazılmadı. Nefislerini unutup bütün varlıklarını

Cumhuriyet'e hasretmiş havariler çıkmadı..." (22)

1939'a gelindiğinde hala bir şey değişmemiş, aynı ihtiyacı bu kez Manisa Mebusu Kazım Nami Duru dile getirmişti:

"Kemalizm nedir? ... Yalnız bir kelimeden ibaret olduğu zannedilmek ihtimali vardır... Maatteessüf arkadaşlar. Bunun üzerine hiçbir kitap yazılmamıştır. Yalnız bir kitap yazılmıştır. Onu yazan da Tekin Alp (Moiz Cohen) isminde bir Musevi valandırmızdır... Kemalizmin bütün prensiplerini... izah ve tafsil edecek bir kitaba ihtiyacımız vardır." (23)

Kemalizm ideolojisi bir türlü oluşturulamayacak, eni-boyu, derinliği olmayan hamasi laflarla tanımlanmaya çalışılan bu din-i cedid, Atatürk'e mersiyeler, methiyeler ve tapınmalardan ibaret bir "kaside edebiyatı"ndan öteye geçmeyecektir.

Kemalattin Kamu "Kâbe Arab'ın olsun / Bize Çankaya yeter" dizesiyle bu edebiyatın şaheserlerinden birine imza atarken, 1934'te Aka Gündüz, "Varsın! Teksin! Yaratsın! Sana bağlanmayanlar ulansın" ifadesiyle yetinmeyecek "Elimizi yüzümüzü; / gönlümüzü özümüzü kapatıyoruz. / Biz sana tapıyoruz!" diyerek erişilmez(!) bir şiir döktürecektir.

Artık Atatürk, karizmatik bir lider, bir führer olmaktan çıkarılmış bir "ilah ve fetiş" haline getirilmiştir. O hânüdir (koruyan), bânüdir (kurucu), halaskâr (kurtarıcı), mürşid (yol gösterici), mürebbi (yetiştiren) vâsi (denetleyen), pişûva (önder) ve layetzelzel (şaşmaz olan)dır.

"İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp, O'na koştukları eşleri ilah olarak benimseyenler ve onları, Allah'ı severcesine sevenler vardır." (Bakara/165)

"Gerçekten Kemalizm, bir milli kahramana gösterilen saygının, duygusal bağlılığın çok ötesinde bir 'lider kültü', bir 'kahramana tapınma' olgusudur. Bazı yönleriyle değil, sorgusuz sualsiz her yönüyle bir 'yüceltme kültü'dür." (24) "Cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve halkçılık"tan ibaret CHP ilkelerine 1931'de "Devletçilik, laiklik ve inkılapçılık" ilke-rini de ekleyip "Altıoklu flama"yı icad eden Recep Peker'e göre, artık ideoloji de teori de bulunmuştur. "Kemalizm" Devlet şekli zaten belliydi: "Parti-Devlet" (25)

1936'da devletin Dahiliye Vekili CHP'nin Genel Sekreteri, Valiler partinin il başkanları haline getirilir. 1937'de "Altı

ok" Anayasa'nın dibacesine eklenir. 1938'de de Atatürk, Parti'nin ebedi başkanı, İnönü ise "değişmez başkanı" ilan edilir. "Parti" eşittir "devlet"; o da eşittir "toplum"dur.

Parti-devletin "halkçılık"tan anladığı da Jakoben bir halkçılıktır ve "halkın halk için idaresi"ni öngörür. Halk kendi kendini idare edebilir mi? Terakkiperver Fırka ve Serbest Fırka denemeleri göstermişti ki, halk henüz kendini yönetme kabiliyeti ve olgunluğuna erişmemiştir. Hem halk için "iyi olanın" ne olduğunu halk nerden bilir!? İyiye, doğruyu ancak Tek Parti, Şef ve kadroları bilir(!). Yapılması gereken, mutlak doğru olan resmi ideolojiyi halka benimsenmekten ibarettir; hem de halka rağmen, halkın inanç ve geleceklerine rağmen.

Böylece "ceberut" bir devlet ve kibirli, halkını hor gören, onu geri ve ilkel bulan, hatta ona düşman bir idare ortaya çıkıyordu. Halk, bir "müstemleke yönetimi"nden bile göremeyeceği muamelelere tabi tutuluyordu. Ezanlar Türkçe okutuluyor, camiler çeşitli bahanelerle kapatılıyor, Kur'an öğrenmek, öğretmek yasaklanıyordu. Kıyafeti beğenilmeyen köylüler Başkent Ankara'ya alınmıyordu(26) Yabancılar bu hırpani kılıklı vatandaşlar hakkında ne düşünürdü sonra! Mükümet dendiğinde "jandarma" veya "tahsildar" ya da Tek Parti bürokrasisi akla geliyordu. Halk "eli kabağı" yönetim tarafından horlanıyor, kovuluyor, itilip-kakılıyordu. Bunun adı da "halk için" (!) demokrasi oluyordu.

Zoraki Demokrasi ya da "Darbeli" "Temennili" Demokrasi

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmaya çalışmışsa da gerek Müttefikler'in baskısıyla gerekse Birleşmiş Milletler'e girebilmek için Almanya ve Japonya'ya -sembolik de olsa- savaş ilan etmiş, daha sonra da Rusya'nın Boğazlar üzerinde bazı isteklerde bulunması üzerine ABD ve NATO'nun himaye kanatları altına sığınmıştı. Ancak, iş bununla bitmiyordu. BM'ye girmenin de NATO'ya kabul edilmenin de "bedeli" olmalıydı.

İkinci Dünya Savaşı, bir anlamda "totaliter" rejimlere karşı "demokrasi" taraftarlarının zaferi ile sonuçlanmıştı. BM'ye

kabul edilme konusunu görüşmek üzere 1945'de San Fransisko toplantısı'na davet edilen Dışişleri Bakanı Hasan Saka, "Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı imzalamak istiyorsanız Demokratik düzeni kabul etmelisiniz" dayatmasına olumlu cevap vermek zorunda kalmıştı.(27)

Öte yandan, halk Tek Parti zulmünden iyiden iyiye bunalmıştı. Demokrasiye geçilmeliydi, ama nasıl? Dizginleri elde tutarak "demokrasicilik" oynamanın bir yolu olmalıydı. Bu arada Halk Partisi içinde de kıpırdanmalar başlamıştı. Nihayet 7 Haziran 1945'de Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın imzalarını taşıyan ve yönetimi "demokratikleşmeye" çağıran ünlü "Dörtlülük Takrir" CHP Meclis grubu başkanlığına sunuldu. Takrir CHP grubunca reddedilmekle kalmadı, 4'ler partiden kovuldular. 7-1-1946'da aynı şahıslar Demokrat Parti'yi resmen kurdular.

Temmuz 1946 seçimlerine "yeter, söz milletindir" afişleriyle giren DP, özgürlüğe susamış halkın hislerine tercüman oluyor, geniş kalabalıklar topluyordu. Ancak "açık oy-gizli tasnif" yöntemiyle yapılan seçimler, CHP bürokrasisinin katakülleşiyle bir kepezeliğe dönüştü; DP 66 milletvekili çıkarabilmişti; 1950'de, bu kez "gizli oy, açık tasnif" sistemiyle daha demokratik bir ortamda gerçekleşen seçim, tam anlamıyla DP'nin zaferi ile sonuçlandı: DP %53,5 ile 408, CHP ise %39,9 ile 69 milletvekili çıkardı.(28)

Demokrat Parti'nin zaferi, Türkiye'de "demokrasi"nin de zaferini mi ilan ediyordu? Hayır. Zaten DP, Milli Şefin "icazeti" ile kurulmuştu: Celal Bayar'dan laiklik ve dışpolitikada değişiklik olmayacağına dair "teminat" aldıktan sonra "-o halde tamam" diyebilmişti İnönü. Seçim propagandalarından yakınan arkadaşlarına da şöyle söylemişti: "Ben ihtilalcı ve Kuvay-ı Milliye'ci İsmet'im. Devleti... üçbeş çapulcuyla maskara ettirmeyiz. Yaptığınız bir tecrübedir. Muvaffak olursak ne ala. Olmazsa vazgeçer birkaç sene daha eski usulde gideriz." (29)

Evet Demokrat Parti iktidara gelmişti, ama devlet bürokrasisi ve resmi ideolojinin "bekçisi" ordu, hala Milli Şef'in kontrolündeydi. Menderes hükümetinin dış politikada ABD çizgisinden sapma eğilimleri göstermesi (Rus-

Halk Fırkası'nın, birazı "ebedi şef" in ilkelerinden birazı da Mussolini'nin "fascos"ı ve Hitler'in "ein volk, ein partei, ein führer" (tek millet, tek parti, tek şef)'inden menkul" Altı Ok'u, devletin resmi ideolojisi haline getirilmiş ve Anayasa'nın "dibacesine" eklenerek diğer partilerin ve halkın tepesinde adeta "Demokles" in kılıcı" gibi 50-60 yıldır sallandırılıp durmuştur.

İşin ilginç yanı; 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbeleri, gerekçeleri, sonuçları ve nitelikleri bakımından öylesine birbirinin benzeri idi ki, adeta tarih Türkiye'de "10 yılda bir" tekerrür ediyordu.

ya'yla ilişkiler vs), içerde ise "pozitivist-dine müdahaleci laiklik" anlayışından taviz vermesi (İ.H.L. ve İlahiyat Fakültelerinin açılması, Ezan'ın tekrar Arapça okunması) "zinde güçleri" harekete geçirdi. 27 Mayıs 1960 darbesiyle görevden alınan Menderes ve arkadaşları, Üç Aliiler Mahkemesi'ne taş çıkartan Salim Başol mahkemelerinde yargılanıp idama mahkum ediliyor, partileri de kapatılıyordu.

Osmanlı'dan beri ordu gücünün nelere kadir olduğunu görmüş, sayısız siyasi-askeri entrikalar sonucu nice kellelerin uçtuğunu öğrenmiştik. "Darbeli Cumhuriyet" döneminden de öğreneceğimiz daha nice şeyler vardı. Osmanlı'da "saltanatın ve mülkün bekçisi" olan müsellaah kuvvetler, (T.C. döneminde Tek Parti İdeolojisi'nin bekçisi idi artık. Bundan böyle, Kemalizm İdeolojisi tehlikede görüldüğünde "zinde güçler" derhal harekete geçecek, geçirilecek ve memleketi "komünist", "şeriatçı", "bölücü" vs. bütün şer güçlerden (!) temizleyecekti. İşin ilginç yanı; 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbeleri, gerekçeleri, sonuçları ve nitelikleri bakımından öylesine birbirinin benzeri idi ki, adeta tarih Türkiye'de "10 yılda bir" tekerrür ediyordu. Zinde güçleri görev başına çağıran, darbe için "fetva"lar veren aydın(!), demokrat(!) yazar; çizer, bilim adamından tutun da özgürlükçü(!) basına ve hatta partilere kadar insanlar, olaylar ve kurumlar üç olayda da öylesine birbirine benziyordu ki...

90'lı yılların tam ortasını idrak ettiğimiz geçen aylarda, "artık Türkiye'de darbeler devri kapandı" diye düşünürken, ANAREFAH'tan ANAYOL'a dönüldüverilmesinde "geleneksel" ordu marifeti tartışılmaya başlandı. Anlaşılan marifetin biçimi değişmişti; artık demokrasimiz için "darbeli" sıfatını değil "temennili" veya "telkinli" sıfatını kullanmak daha uygun olacaktı.

Lakin, ordu temennisine "temannah" çakarak koalisyon kuranlar çok geçmeden, ayyuka çıkan yolsuzluk dosyaları ve "örtülü ödenek" tartışmalarıyla sendelemeye, topallamaya ve teklemeye başladılar. Şu satırları yazdığımız sırada bir de Anayasa Mahkemesi'nden darbe yiyen koalisyonun eli kulağında gibi... Zinde güçler yine yeni marifetler peşin-

de gözüküyorlar. Son temennilerini de basına sızdırıyor ve adeta "RP"siz bir koalisyon formülü bulun da ne yaparsanız yapın" diyorlar. Devletin ve siyasetin "dizginlerini" ellerinde tutmanın tadını alan "güç odakları", bu kadim alışkanlıklarını terkedeceğe pek benzemiyorlar.

Ancak ne kadar çırpınılırsa çırpınılısın fosilleşmiş, insan fitratına aykırı batıl ideolojilerin "dipçik zoruyla" yaşatılması mümkün olmadığı gibi, kokuşmuş, çürümüş zulüm düzenlerinin de "darbeler", "temenniler" ya da çeşitli entrikalarla ayakta tutulması mümkün değildir.

"Küfür daim olabilir; ama zulüm asla daim olamaz!"

Dipnotları:

- 1) Erol Toy, Ordu ve Politika, Yapı: Mozaik Basım ve Yayıncılık, 1989, İstanbul, s.68-70.
- 2) Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Ordu ve Politika, Bedir Yayınevi, 1967, İstanbul, s.9.
- 3) İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Yayınevi, 1971, İstanbul, c.I, s.211-218.
- 4) İ. Hami Danişmend, age, c.I, s.265-271; Erol Toy, age, s.77-78.
- 5) Age, c.I, s.423-424; E. Toy, age, s.84.
- 6) İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, TTKB, 1982, Ankara, c.III, 2.kısım, s.271-272.
- 7) Bkz. Zuhuri Danişman, Koçi Bey Risalesi, MEBY, 1993, İstanbul, s.30-32.
- 8) N. N. Tepedelenlioğlu, age, s.153.
- 9) Bk. Umran 1996/30, Mart-Nisan s.20-23.
- 10) Ufuk Güldemir, Kanat Operasyonu, Tekin Yayınevi, 1986, İstanbul, s.75-81.
- 11) Erol Toy, age, s.107, s.109-115.
- 12) Feroz Akmad, İttihat ve Terakki, Sander Y., Çev. N. Ülken, 1971, İstanbul, s.15-32.
- 13) Aksiyon dergisi, 20-26 Nisan 1996, s.45-46.
- 14) Oğuz Ünal, Türkiye'de Demokrasi'nin Doğuşu, Milliyet Yayınları, 1994-İstanbul, s.78-92.
- 15) Fikri Karanis, Koltuk Değnekli Demokrasi ve 27 Mayıs Darbesi, Media Print, 1994, İstanbul, s.91.
- 16) Age, s.95.
- 17) N. N. Tepedelenlioğlu, age, s.7 ve 241.
- 18) F. Karanis, age, s.112-113; O. Ünal, age, s.92.
- 19) N. N. Tepedelenlioğlu, age, s.242.
- 20) F. Karanis, age, s.153.
- 21) Age, s.172.
- 22) O. Ünal, Age, s.46.
- 23) Age, s.46-47.
- 24) Age, s.103, 107.
- 25) Age, s.78 ve 85.
- 26) D. Mehmet Doğan, Tarih ve Toplum Türkiye'de Toprak Meselesi, Dergah Yayınları, 1977, İstanbul, s.175.
- 27) F. Karanis, age, s.174-175.
- 28) Age, s.232-258; Şükrü Karatepe, Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme, İz Yayınları, 1993, İstanbul, s.199-209.
- 29) O. Ünal, age, s.213, 190

Bir koalisyon teşebbüsünden demokrasi dersleri

Mesut Kardeşhan

*"Kendilerine farz kılmadığımız
bir rıkkatlık uydurdular;
fakat ona da gereği gibi uymadılar..."
(Hadid: 27)*

Bir Felakettir Halk İradesinin Siyasi İradeye Dönüşmesi

"Yüzyıllar boyunca padişahın kulları olarak yaşamıştık. Kişiliğimiz, hakkımız, hukukumuz yoktu. Kadınlar ikinci sınıf insandı.

Gün geldi. Anadolu'nun üzerinde bir güneş doğdu. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları bizi kul olmaktan çıkardı, eşit haklara sahip vatandaş yaptı.

Kul idik, vatandaş olduk.

Padişaha ait olan egemenlik, gerçek sahibi olan ulusa, onun simgesi olan TBMM'ne devredildi."

Bu satırlar ilk anda akla gelebileceği gibi bir ilkokul ders kitabından alınmış değil. Bilakis yaşadığımız ülkede halk egemenliğinin tahakkuku konusunda geçtiğimiz seçim öncesi ve sonrası dönemlerde hayli ilginç ve büyük bir performans sergilemiş olan medyaya, kalem ve fikir erbapları zümresine mensup bir şahsa, Emin Çölaşan'a ait (Hürriyet, 23.4.1996).

"Egemenlik Ulusundur" başlığı altında Çölaşan'ın yazdıkları, 24 Aralık genel seçimlerinden bu yana yaşananlara bakıldığında her zamankinden daha da masalımsı, inandırıcılıktan ve ciddiyetten daha da uzak şimdiki kimin kulları olduğumuzu unutturma gücünden daha da yoksun görünüyordu.

Medya bu dönemde olağanüstü bir performans göstermişti. Ama hep iddia edildiği gibi demokrasinin temel garantilerinden, vazgeçilmez dayanaklarından biri olarak değil, bilakis halk iradesinin "etkili bir takım çevreler"in iradesi hilafına tecellisini önlemeye matuf bir mania olarak.

24 Aralık Genel Seçimleri'nin ortaya koyduğu sonuçlar, daha dün kadar askeri darbelere, askerlerin hazırladığı anayasa ve siyasal sisteme alabildiğine eleştiri-

Bu çevreler için, kendi yaptıkları tercihe halkın da iştirak etmemesi, oy sandığının başında kendi tercihini yapmaya kalkışması tasavvur ve tahammül olunabilir bir vaka değildir! Halk iradesinin siyasi iradeye dönüşmesi felaketlerin en korkuncuydu!

ler yöneltten çevrelerin bile birdenbire bu yaklaşımlarından çark etmelerine sebep oldu, maskelerin düşmesine, demokrasi oyununda gerçek niyetlerin ortaya çıkmasına yolaçtı. Sistemin sahiplerinin demokrasiden ri'yi murad ettiklerinin bir kez daha anlaşılmasını sağladı.

Demokrasiyi en şedid taraftarlarının gözünde bile istenmeyen rejim ilan etmeye kadar varacak gelişmeler, sisteme köklü eleştiriler getirdiği düşünülen bir partinin, Refah Partisi'nin Meclis çoğunluğunu sağlaması ve koalisyon hükümeti kurmaya yönelik normal şartlarda olağan karşılanması gereken teşebbüsüyle başladı. Önce bu hakkın kendisine verilip verilmeyeceği tartışıldı. Hatta "hükümeti kurma görevini üstlensin de boyunun ölçüsünü alsın" dendi. Medyanın sözcülüğünü yaptığı "bazı etkili çevreler"in hadiseyi takdimi, ülkenin bir felaketle, düşman istilası veya başedilemez bir doğal afetle karşı karşıya olduğu intibahını veriyordu.

Refah Partisi koalisyon ortağı oluyor ve adeta ülkeden gidiyordu.

Bu çevreler için, kendi yaptıkları tercihe halkın da iştirak etmemesi, oy sandığının başında kendi bildiğini okumaya kalkışması tasavvur ve tahammül olunabilir bir vaka değildir! Halk iradesinin siyasi iradeye dönüşmesi felaketlerin en korkuncuydu!

Sabah gazetesinin, RP lideri Necmettin Erbakan'la koalisyon ortaklığını görüşecek olan ANAP lideri Mesut Yılmaz'a yaptığı uyarı böyle bir ruh halini yansıyordu: "Koltuk uğruna laik Cumhuriyet'i satma!" (Sabah, 15.2.1996).

Aynı gün aynı gazetenin liberal ve özgürlükçü düşünceleriyle tanınan yazarı Mehmet Barlas da, herhalde ülkeyi bekleyen tehlikenin(!) farkına varmış olmalı ki, aynı kervana katılıyor ve koalisyon görüşmelerinden

Müslümanlar temel kabul ve ilkelerinden taviz vermeksizin, sistemin Lordlarının beğeni ve takdiri- ni, onay ve icaze- tini elde etmeksi- zin, el-etek öpüp dizlerine kapan- maksizin demok- rasi oyununa bütünüyle iştirak edemezlerdi.

dolayı Yılmaz'ı ANAP'lı milletvekillerini ve hatta seçmenleri sitem eder bir üslupla tebrik -ve aslında takdir- ediyordu:

"Mesut Yılmaz'a ve onu bu noktaya kadar destekleyen ANAP'lı milletvekil- lere, binlerce defa bravo!..

İşte şimdi, hep birlikte, Erbakan'ı ikti- dara taşıyorlar."

Aynı Yılmaz'ın seçim döneminde çok ağır ithamlarda bulunduğu DYP lideriyle daha sonra hükümet kurması ise ne ken- disini ve milletvekilleri, ne de ona oy veren- ler açısından böyle bir azarı gerektirecek bir vaka değildir. Demokrasi güzel işli- yor, işler yolunda gidiyor demektir.

Şimdilerde Yüce Divan yolcusu gibi gözüken sabık başbakan Tansu Çiller'in ikazı da hadisenin vehametini(!) tahmin etme imkanını veriyor, Yılmaz'a seslene- rek "kendini, partini ve ülkeyi karanlığa gömmе.(...) Sakın ola, çocuklarınıza hesa- bını veremeyeceğiniz bir desteğin içine girmeyin. Sonra tarih sizin yakınıza yapı- şır" diye dostane uyarılarını sıralıyor- du.(Sabah, 16.2.1996) Ancak Çiller'in uya- rıları değerli dostu Yılmaz'ı ve biricik(!) vatanını düşündüğünden mi, yoksa ikti- darı dönemindeki bazı icraatlarının hesa- bını vermek durumunda kalma korku- sundan mı kaynaklandığını, onun litera- türünde aydınlığın yolsuzluk, terör, enf- lasyon, yoksulluk, sefalet ve huzursuz- lukla, karanlığın ise dürüstlük, hakkani- yet, çalışkanlık, asayiş, refah ve huzurla mı özdeş olduğunu, birkaç yılda bir san- dık başına gidip oyunu kullandıktan son- ra köşesine çekilen vatandaş tam anlaya- mıyor, bu konuda ciddi biçimde kafası karışıyor.

Dostum, Önce "İslam'ın da Tabiatına Yakışan Laiklik Temelli Demokrasi"ye İnanmalısın!"

Sabah'ın bir diğer "demokrat" yazarı Hasan Cemal ise koroya dahil olanlar arasında görünmekten biraz ictinap eder gibidir. Bir taraftan "Yılmaz'ın Hoca'yla dansını hem kendi siyasal kariyeri, hem partisi, hem de Türkiye'nin istikrarı için tehlikeli bir oyun olduğunu" ilan ederken bir taraftan da Refah Partisi'nin dışlanma- ması gerektiğini, haddizatında iktidarına engel olmanın dışlamak anlamına gelme- yeceğini(!), "bir parti muhalefette yer alı- yorsa, demokrasi oyununun dışında sa-

yılmayacağını, demokrasilerde bir parti, yüzde 21 oy aldı diye ille de iktidar olması gerekmediğini" söyleyerek yapılmak iste- nenlere bir meşruiyet ve mazaret zemini sağlamaya çalışıyordu. Toplumun belli bir kesimine "vebalı" muamelesi yapmanın, adeta karantina altına alınmanın aslında dış- lanmadan başka birşey olamayacağını unutmuş görünüyordu. Terakkiperver Fir- ka hadisesinden beri değişmeyen "muvâ- zaa zihniyeti"nin yeni bir örneğini sergili- yordu.(Sabah, 16.2.1996).

Bazıları daha insafılı(!) davranmak ge- rektiği düşüncesiyle hareket ediyor olma- yı ki herhalde, RP'ye yine de hükümet etme imkanının tanınabileceğinden bahse- diyorlardı. Bu yaklaşıma sahip olanlardan mesela Güngör Mengi'ye göre bu amaçın tahakkuku için belli temel şartların yerine getirilmesi gerekiyordu. Bu şartlar yerine getirilmeksizin, "Refah iktidara gelirse de- mokrasi ile İslam bağdaşabilir" düşünce- siyle hareket edenler yanlışlardı. zira "rüşvetle hiçbir aşırılık doğru yola gir- mez"di. Öyleyse "Refah önce İslam'ın da tabiatına yakışan laiklik temelli demok- rasiye inanır, ancak ondan sonra iktidara layık olur"du(Sabah, 17.4.1996) Müslü- manlar temel kabul ve ilkelerinden taviz vermeksizin, sistemin lordlarının beğeni ve takdirini, onay ve icazetini elde etmek- sizin, el-etek öpüp dizlerine kapanmaksız- m demokrasi oyununa bütünüyle iştirak edemezlerdi. Hem demokrasiye, hem de "İslam'ın tabiatı"na neyin yakıştığına ken- dileri değil, sistemin bu efendileri ve med- yadaki sözcüleri karar verme hakkına sa- hipti.

Bazıları için yine de fazla endişeye ma- hal yoktu. Askeri darbelerin "alaturka de- mokrasiimize" yakışmadığını öne sürenler varsa da, bunlar bizde aslında bu kelime- lerin zıt değil eşanlamlı olduğunu farkın- da olmayacak kadar safdil kimselerdi. Öy- leyse ordunun -Mehmet Altan'ın belirttiği gibi savunma dışında hemen her konuyla ilgilenen ordunun- olmayan demokrasiyi, nâmevcut laikliği ve muhayyel insan hak- larını korumak için bu gidişata engel ol- ması normal karşılanmalıydı. Tıpkı Can ataklı'nın son derece atak bir tavırla ihtar ettiği gibi:

"... Başkent'te kulaklara 'Ordu Refah' istemiyor, bu nedenle Yılmaz uyarıldı'... fi- sıldanıyor. Şimdi demokratik ya da değil, sistemin korunması için bazı uyarıların

gelmesini normal karşılamalıyız. Bu ülke 70 yılı aşkın süredir laik ve demokratik cumhuriyet temelleri üzerinde duruyor. 'Ben bu sistemi değiştireceğim' diyen bir partinin 'törene' karşılanacağını beklememek gerek" (Sabah, 19.2.1996)

Can Ataklı'nın bu engin tarih bilgisi(!) sonucu verdiği kanaate göre herhalde namlulu ve postallı bir törenle karşılanacağını beklemek gerek. Ve tabii açık sözlü yazarımıza sormadan da geçmemek gerek: "Türkiye Cumhuriyeti tarihinin hangi döneminde demokratik ve laik temellere dayandı? Halkın iradesi ne zaman siyaseti gerçekten yönlendirdi? Cumhuriyet paşaları tarafından kurulur, siyasal ve sosyal sistemi onlar tarafından belirlenirken mi? Bu sistem halk karşısında bir Leviathan haline getirilirken mi? Terakkiperver ve daha sonra da Serbest Fırka'ya halkın teveccühüne mazhar oldu diye göz açtırılmayıp derhal kapatılırken mi? Cumhuriyet Halk Fırkası'nın altıku devleti anayasasına saplanırken mi? Siyasi iradeyi biçimlendirme gücü ve imkanı paşaların elinden geniş halk yığınlarına kayverme ihtimali belirir belirmiş vatan bu tehlikeden(!) askerlerce kurtarılırken(!) mi?

Kendisini, halk için en hayırlı olanı tespit ve tavsiye makamında gören kalem ve fikir erbabımızdan birdiğer "açık sözlü" şahsiyet, Ali Sirmen de paşa yadigarı demokrasimizin geleceğinden yana en ufak bir endişe ve korku duymayan, bu konuda sağlam güvencelere(!) sahip olanlardan. Yine RP-ANAP koalisyon görüşmelerinin ciddiyetle devam ettiği günlerde Milliyet'te yazdığı (16.2.1996) bir yazısında -daha doğrusu verdiği muhtırada- önce RP'nin iktidardan uzak tutulabileceğini, bu konuda Fransız Komünist Partisi'nin benzeri engellemelerle karşılaşmış olması bakımından yeterli örneklik teşkil ettiğini belirtiyor ve hatta Hitler'in 1933'te %33'le iktidara gelişinin de gösterdiği gibi bunun gerekli bile olduğunu(!) vurguluyor, ardından güvencesinin kaynağını gayet rahat bir üslupla ifşa ediyordu:

"Sakin kimse Refah iktidarından korktuğumuzu sanmasın! Korkmuyoruz. ... nice güçlükleri aşmayı bilmiş, kendi cumhuriyetini çok daha güç koşullar altında kurmuş olan bu toplumun zinde güçlerine güveniyoruz."

Okta Akbal da açıkça askeri darbe

Generaller diyor ki (4)

Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı'nın 2 numaralı kapısından girip, tanklık yüzü koridorlardan, tanklık resimlere bakarak geçtik. Geniş bir odada, bildik koltuklara oturduk.

Generallerle uzun bir görüşmemiz oldu. Türkiye'nin meselelerine nasıl baktıklarını, Ankara'daki toz dumanı, komploları, "Flamingo Yolu" isimli entrika dolu diziyi tas çıkartacak ayak oyunlarını nasıl izlediklerini anlamaya çalıştık.

Kafalannın içini okumaya, beyin dalgalannın öttüğü noktaları yakalamaya uğraştık.

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu iç ve dış ortamdan kım memnun ki, generaller memnun olsun.

"Biz eskertiz. Politika bizim işimiz değil" diyorlar. Sonra, genç komploları izlerken yüzlerinin buruştuğunu gördük.

Devlet anıtlarının aynışa düğürlmesine ne kadar çok alınlınlıklarını ve bir dolandırıcının kahraman haline getirilme çabalarının ibretle izlediklerini farkettik.

Ankara'da olmayan bir hükümetin içte ve dışta yarattığı sorunların tümü-

Eğer kör değilseniz ve de eğer ihtirasınız aklınızın önüne geçmemişse, ki meselesi bunun tersi oluyor Ankara'da, "berkelelin aklını başına toplaması konusunda vakitlin gelip de geçmekte olduğunu" o kadar açık seçik görüyorsunuz ki.

Ankara'da sivil kurumların hiçbirisi önünü göremiyor. Türkiye'yi çok iyi tanıyan batılı diplomatlar da Türkiye için tahmin yapamıyorlar.

Bu badireden "Genç demokrasiye en ufak bir hasar vermeden çıkmak" zorundayız. Atatürk'ün kurduğu laik demokrasiyi, daha da güçlendirerek yerli yerine oturtmak zorundayız. Buna mecburuz. Bilmem anlatabiliyor muyum?

Demirel ve Yılmaz'ın, "Ne ekersen onu biçersin", Rüzgar ekken fırtına

biçer" ve "etme bulma dünyası" gibi sözleri hatırlamalarında sayısız fayda var. Bilmem kaç rakamlı tepelerde oturmak önemli değildir. Önemli olan orada "haklıyla" oturaktır.

Komploların içinde olmak marifet değildir. Solaktaki insan kimlerin hangi komploların içinde olduğunu anlamaya başladık, Marifet, PKK'ya, FKO ar-

SEDAT SERTOĞLU

güvencesini/özlemini dile getirmese de "kimilerinin bir zamanlar 'cici' diye andığı demokrasinin artık cıcilikten çıktığını, kapkara birşey olduğunu" düşünüyordu. Mevcudiyeti ve cıciliği kendinden menkul demokrasinin kapkara birşey haline gelmesinin sebebi de açıktı: "Halkın yüzde 80'i laik, insan haklarına, uygar yasalara, çağdaş uygarlığa, kısacası Atatürk ilkelerine bağlı bir yaşam özeleminde" iken geri kalan yüzde 20 veya onları temsil eden bir siyasal partinin yöneticileri adeta cinnete tutulmuş bir halde akıl almaz şeylerin peşinde koşuyor, İran, Suudi Arabistan koşullarını bu ülkede gerçekleştirmek istiyorlardı. (Milliyet, 15.2.1996). Oktay Bey, belki de haklıydı: Kimbilir, halkın huzur içinde, dertsiz, tasasız, müreffeh bir hayat sürdüğü bu güzelim ülkede(!) herşeyi mahvetmeye, enflasyonu ve terörü hortlatmaya genç nüfusunu işsiz, başıboş, bunalım içinde kahvehane ve barlarda, alkol ve uyuşturucu batağında heba ederken ihtiyarlarını savaş yılları Avrupa'sında olduğu gibi ucuz ekmek kuyruklarında bekletmeye kalkışabilirler, sağlık ve eğitim kurumlarını çilehane ve tımarhanelere dönüştürmeye, adalet sistemini tıkamaya, mafyaya

Bir grup mutlu azınlığın "muvâzaalı demokrasi oyunu" olmaktan çıkıp demokratikleşme yolundaki taahhütlerini yerine getirmedikçe, sistem, siyasal ve toplumsal anlamdaki çözümsüzlük ve tıkanıklığına bir çıkış yolu bulamayacak, alını açık, başı dimdik insanların yaşadığı bir ülkeyi ise hiçbir zaman varedemeyecektir.

neşvünema ortamı hazırlamaya katkılarıdır!

Kabustan Uyanış ve Bundan Sonrası İçin Alınacak Etkili Önlemler(!)

Fakat bu korkular da şimdilik ertelemeyecek, son aşamasına geldiği düşünülen RP-ANAP koalisyon görüşmeleri aniden kesiliverirken yine aniden ANAYOL projesi pupa yelken devreye konacaktı. Sanki "sihirli bir namlu" dokunmuştu da ANAYOL'u gerçekleştiren liderlere, birbirleri hakkındaki bütün itham ve elfaz-ı hakaret unutulmuş, samanlık seyrân, azınlık hükümeti âsân oluvermişti.

RP'nin bir koalisyon ortağı olarak da olsa hükümette yer alabilme imkanının ortadan kalkması neredeyse düğün dernek eğlenceleriyle kutlanacak bir hadiseydi.

Şimdi bir Çiller Hanımefendi artık "ANAP-Refah koalisyonu ülke geleceği açısından çok sakıncalıydı. Yurt içinde ve dışında büyük bir kamuoyu bugün rahat bir nefes almıştır." diyebilirdi (Gerçi ANAYOL hükümeti sona erdiğinde bu sözlerini hatırlayacağı şüphelidir.)(Sabah, 25. 2., 1996).

Hatta kimileri "bu bize ders olsun, bir daha böyle bir kabusa zınhar izin verilmeye" üslûbuyla birtakım mercileri hiç değilse bundan sonrası için bazı köklü önlemler almaya davet bile edebilirlerdi, felaketin ucuz atıldığı (!) günlerde Coşkun Kırca'nın yaptığı gibi:

"Sonuç şudur: RP Anayasa Mahkemesi'nce temelli kapatılana kadar elbette kanuni bir parti muamelesi görünür. Fakat, bu partinin, temelli kapatılması gerektiği, yasa ve yargı mercilerinin bu konudaki gecikmesinin hiçbir izahı olmadığı ve bu anlamda bu partinin siyasi planda meşru sayılamayacağı ortadadır.(...) Şu veya bu makamın şimdiye dek görevini yapmamış olması da, hiçbir kuruluşa siyasi meşruluk vermeye yetmez." (Y.Yüzyıl, 27.2.1996) Türkiye şartlarında yeşeren bir demokrasiye meşruiyetin kaynağının öyle ansiklopedik tanımlarda belirtildiği gibi halkta vs. aranmasının beyhude olduğunu Coşkun Kırca bize birkez daha hatırlatma lütufunda bulunuyordu bu vesileyle.

Bütün bu yaşadıklarımız bize aslında yetmiş yıldır bu ülkede pek az şeyin de-

ğiştiğini göstermesi bakımından son derece öğretici hadiselerdi. Sistem, kurulduğu günlerde olduğu gibi bugün de halkına karşı kuşkulu, ona yabancı, uzak, duyar-sız, ilgisiz veya hatta husumet dolu yaklaşımından birşey kaybetmemiş, kendi çizdiği doğrultuda yürümeye niyeti olmadığı görür görmez savunmacı ve müdahaleci tavrını takınan, jakobence yöntemlerle onu değiştirip dönüştürme süreçlerine tabi tutma arzusunun hâlâ taşıyan ceberrut sistemdir. Onun sözcülüğünü yapar, "General-ler Diyor ki" biçiminde başladıkları yazılarında, her dönemde, çıkar ortaklığı içinde bulundukları mercilere övgüler düzüp halktan ziyade onlara kulak veren sözde aydın, yazar, düşünür, profesör vs. de aynı tavrı üzredir ve yakın bir gelecekte de çifte standartlı tavırlarından vazgeçecek ve kendi dinleri üzere, icat ettikleri ruhbanlık üzere sabit kadem olacak gibi gözükmemektedir.

Eğitimden hukuka, sağlıktan ekonomiye hayatın bütün alanlarında karşılaşılan devasa problem ve tıkanmalara, çözümsüzlüklere rağmen iktidar gerçekten halkın tayin ettiği ellere, tabii bir süreç içinde teslim edilmediği sürece bu çöküş hızlanarak devam edecektir. Halkına, genç nesillerine verecek hiçbir şeyi, gösterecek hiçbir hedefi, sunacak hiçbir reçetesi kalmamış, ideolojik temelleri çoktan yıkılmış ve meşruiyet erozyonuna uğramış bir sistemin kendisine yeni ufuklar vaadeden ve halkın teveccühüne mazhar olan alternatif düşünüş ve eyleyiş biçimlerine ısrarla kulak tıkaması, mukadder sonu hızlandırmaktan başka birşeye yaramayacaktır.

Müslümanlar nezdinde demokrasinin meşruiyeti hususu ciddi bir tartışma konusu olmaya devam etmekle birlikte, sistemin demokratikleşme yönündeki taahhütlerine sadık kalmaması sessiz kalınmaması gereken bir vakadır. Çıkarları uğruna yukarıda özetleyegeldiğimiz kanaat ve tavırları benimseyen bir grup mutlu azınlığın "muvâzaalı demokrasi oyunu" olmaktan çıkıp demokratikleşme yolundaki taahhütlerini yerine getirmedikçe, sistem, siyasal ve toplumsal anlamdaki çözümsüzlük ve tıkanıklığına bir çıkış yolu bulamayacak, alını açık, başı dimdik insanların yaşadığı bir ülkeyi ise hiçbir zaman varedemeyecektir.

Demokrasi: Askerî bir hikaye

Cevat Özkaya

Türkiye'de birkaç ay önce seçimler yapıldı. Bu seçimlerde belli bir sonuç, belli bir rey paylaşımı ortaya çıktı. Doğrudan bir iktidar oluşmadı. Bu oy dağılımı tek başına bir partiye iktidar imkanı vermedi. Bu süreç içerisinde ancak birisi RP olmak kaydıyla iki parti koalisyon yapabildi. 40-50 gün yoğun geçen bir süreç içinde böyle bir oluşumun meydana gelmemesi için olağanüstü

stresli dönemler yaşandı. Belki 10-12 seneden bu yana telaffuz etmediğimiz, dolayısıyla pek de mümkün görmediğimiz askeri darbe ihtimalleri de bu seçimlerin akabinde en fazla konuşulan konular arasına girdi.

Niçin askeri darbelerden bahsetmez olmuştuk? Çünkü, askeri darbelerin bizde on yıllık periyodları vardır. 1960, '71, '80 olmak üzere ortalama 10 yılda bir askeri darbe beklenir hale gelmişti. 1980'den '96'ya geldiğimizde bu on yılı geçmiştik. Artık Türkiye'de askeri darbe olmaz; bunun sözünü bile etmek ayıptır dediğimiz bir dönemde seçimler sonucunda ortaya çıkmış bir iradenin, âdeta bloke edildiğini ve tabii olması gereken bir hadisenin bir başka biçimde tecelli ettiğini gördük. Burada elbette demokratik bir ülke olduğunu söyleyen Türkiye'nin demokrasisinin tartışılması sorunu ortaya çıkmaktadır.

Demokrasinin pek çok tanımı, pek çok vazgeçilmezleri var. Ama asıl olan şudur ki, bugün Türkiye'de uygulanan şekliyle seçimlerin gösterdiği irade halk iradesidir. Halk iradesinin olduğu biçimiyle idare erkine, yasamaya, meclise yansımaları ise demokrasinin vazgeçilmezlerinden biri olarak varsayılır.

Halbuki bu en önemli şart bu dönemlerde dış müdahalelerle engellenmiştir. Şu halde her on yılda bir gündeme gelen, tam da kalktı dediğimiz anda tekrar

Artık Türkiye'de askeri darbe olmaz; bunun sözünü bile etmek ayıptır dediğimiz bir dönemde seçimler sonucunda ortaya çıkmış bir iradenin âdeta bloke edildiğini ve tabii olması gereken bir hadisenin bir başka biçimde tecelli ettiğini gördük.

gündeme gelen demokrasi hastalığı nedir, nereden geliyor? Burada kısaca Türk demokrasisinin gelişim tarihini özetleyerek bu hastalığı bir parça teşhis etmeye gayret edeceğiz.

Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak demokratikleşme sürecinin başlangıcı olarak alabileceğimiz -gerçi demokrasinin bütün unsurlarını içermez bu dönemler- bir Tanzimat Fermanı, daha sonra Kanun-u Esasi ve Meşrutiyet,

Osmanlı İmparatorluğu'nun sonu ve Cumhuriyetin kuruluşu ile ilgili dönemlere kısaca bakmakta fayda vardır. Sonuç itibarıyla Tanzimat Fermanı da, Islahat Fermanı ve Kanun-u Esasi de hakimiyeti Allah adına mutlak olarak kullandığı varsayılan padişahın hakimiyetini sınırlandırma esasına dayanır. Padişah tebaasına bir takım taahhütlerde bulunur: Mesela mahkeme edilmeyen insan idam edilmeyecek veya ceza verilmeyecek, vergi, gücü olandan gücü oranında alınacak, gücü olmayandan vergi alınmayacak. Bunlar Tanzimat Fermanı'nın iki önemli hadisesidir.

Kanun-u Esasi'nin önemli bir boyutu, Avrupa'ya benzememiz gerektiği için, Avrupa devletleri anayasa ile idare ediliyor diye bizim de anayasamız olsun mantığıyla ortaya konulmuş olmasıdır.

1908 Meşrutiyeti'nde ise -ki 1877'de Kanun-u Esasi Abdülhamit tarafından rafa kaldırılmıştır- aşağı yukarı demokrasinin unsurlarını, seçimleri ve partileri, "İttihat ve Terakki" ile karşısındaki partileri görebiliyoruz.

Ancak asıl unsur İttihat ve Terakki'dir. Diğer partiler ise daha önce gizli bir cemiyet olarak kurulmuş olan İttihat Terakki'den muhalefet ederek ayrılan unsurlardır genellikle. İttihat Terakki'nin temeli ordudur. Kurucuları, mensupları, Talat Paşa gibi birkaç kişi hariç hep-

"Millî Şef"i birdenbire demokratileştiren şey neydi? II. Dünya Savaşı'nda faşist yönetimlerin mağlup olması mı?

si asker kökenli insanlardır. İttihat terakki ordu içinden çıktığı gibi muhalifleri de ordu içinden çıkmış kimselerdir.

Abdülhamit döneminde 33 yıl içinde Adriyatik'ten Yemen'e kadar korunmuş bir İmparatorluğun 1908'de başlayan bu dönemle beraber, ordunun bu boyutta siyasete girmesi de dahil olmak üzere 1918'lere kadar darmadağın edildiğini ve nihayet en son Sevr anlaşmasıyla, koskoca imparatorluğun Hititler'in sahiboldukları toprakların sınırları içine kadar büzüldüğünü biliyoruz. Şu halde demokratik sayabileceğimiz, seçimle gelmiş parlamentoşu olan bir meşruti idarenin bile Türkiye'de ilk defa askeri bir mekanizmayla kurulduğunu, bu meşruti idarenin meclisindeki asıl unsurun askerlerden teşekkül ettiğini görüyoruz.

Daha sonraki dönemlerde de

Cumhuriyet'in kuruluşu, tek parti, millî şeflik ve Demokrat Parti döneminden bugüne kadar gelirken, askerlerin bu gelişim içinde nasıl tayin edici bir rol oynadıklarını burada vurgulamak istiyoruz. Bu rol esasen İttihat ve Terakki'den gelmektedir.

Cumhuriyet döneminde bir tek fırka vardır: Halk Fırkası. Halk Fırkası da da-

ha öncekiler gibi İttihat ve Terakki'nin kahratlarından kurulmuş bir partidir. Büyük ölçüde İttihat ve Terakki'nin zaaflarını ve ideolojisini taşır. Bunun yanında bazı muhalefet partileri ihdas edilmiştir. Bizde seçkin aydın tabakanın toplumu değiştirmek üzere üstten yaptığı baskılarla siyasi hareketler belirlenmekteydi.

İttihat Terakkiciler de tabii bir oluşum içinde halka itibar ederek, yönetmek istedikleri tebaaya itibar ederek bir sonuca ulaşmış değillerdir. Onlara göre halk doğruyu bilmez. "Biz yetişmiş eğitim almış elitler doğruyu biliriz ve empoze ederiz" mantığıyla hareket etmişlerdir.

İttihat ve Terakki'nin bu mantığı Cumhuriyet Halk Fırkası'nda da aynen devam etmiştir. Halk, çerçeveselenmesi gerekirken, tepkileri denetim altına alınması gereken, ama mutlaka entellektüelin, o günkü elitin ortaya koyduğu şeyleri onaylamak için ihtiyaç duyulan, -çünkü halk fiziki güçtür, onun onaylaması ile birşeyler yapabilirsiniz- bir unsurdur.

Cumhuriyet Dönemi'nde Halk Fırkası'na muhalif olarak bir fırka çıkarıldı. "Biz demokrat olmak zorundayız. Batı dünyasında kendimize bir yer seçtik. Batı dünyası ise demokratır. Gerçi Almanlar öyle değildir biz her ne kadar Almanların yanında yer aldysak da, yenenler Anglo Saksonlardı, onlarda ise kısmi bir demokراسi vardı, o halde biz de böyle olmalıyız" diyerek, mesela 1924'de Terakkiperver Fırka kuruldu. Ama çok kısa bir süre sonra da kapatıldı. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın saltanatını, yönetimini eleştirebilecek herhangi bir şeye tahammül söz konusu olmamıştır.

1930'a gelindiğinde o günkü liderin yani Mustafa Kemal'in emriyle, Serbest Fırka kurulur ve halktan olağanüstü bir ilgi görür. Serbest Fırka'nın liderleri İzmir'de o güne kadar cumhuriyet yönetiminin görmediği bir ilgiye mazhar olur. Ve akabinde kurdurulması gibi kapatılması da bir emirle gerçekleştirilir. Ömrü ancak 92 gün sürmüştür.

Burada Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gibi bir demokrasiye sahip olmalıyız şeklinde bir söylem geliştiriliyor. Tabii, bir olguyu mütale ettiğiniz, dogmatikleştirdiğiniz zaman Cumhuriyet'in ilk yılları dahil demokrasinin hiçbir şartının olmadığı ortamları bile demokratik olarak nitelemek

mümkün hale gelebiliyor. Demokrasinin şartlarından biri siyasal partiler ve serbest seçimlerdir. Halk iradesinin idareye yansımalarıdır. Bunların çoğunun olmadığı bir ortam bile demokratik olarak nitelendirilebiliyor.

1946'ya kadar süren tek parti döneminde demokrasi aramak beyhude olacaktır. Haddizatında yönetenlerin böyle bir ciddi iddiası da yoktu. Sadece kabul edilmek istediğimiz dünyaya makul gözükebilecek ve onlara uygun gelebilecek bir takım düzenlemeler yapmak sözkonusuydu.

1946 seçimleri şaibeli geçmiştir. Belki demokratik sürecin başlangıcı olabilecek bir hadise ise de, hâlâ şaibelidir. Bu seçimlerde açık-oy gizli tasnif yapılmıştır. Devlet sandığı doğrudan müdahale etmiştir. Bundan dolayı hiçkimse "Acaba o gün Demokrat Parti kazandı mıydı da elinden iktidar ahnı mıştı?" sorusunun cevabını verecek durumda değildir.

Ama '46 ile '50 arasında geçen dönem bugün tarif edilen demokrasi kavramı için önemlidir. Çok ciddi tartışmalar yapıldığı ve serbest piyasanın serbest seçimlerin devlet-özel sektöre dayalı gelişmenin kavgalarının çok yapıldığı bir dönemdir ve ne yazık ki, Türkiye'de yönetim bir ikinci parti kurulmasına kendisi karar vermiştir. Bunun için de denilir ki, İnönü'nün en büyük tarafı kendisine rakip olabilecek bir partinin kurulmasına izin vermiş olmasıdır; bunun için de demokratik bir kimse dir. Halbuki daha sonraki kaynaklarda gördüğümüz kadarıyla NATO'ya ve BM'ye kabul edilişimizin bir faturası vardı. Bu fatura da en azından şekli de olsa bir demokratik idarenin kurulmasını gerektiriyordu. Ve bu, o günkü yönetime dayatıldığı için adeta bir muvazaa şeklinde ki Celal Bayar'la İnönü arasında ciddi bir muvazaa olduğundan hep bahsedilir. DP kurulur. Bu iki partinin temel ilkelerde anlaşmaları varsayılır.

Fakat 1950'de pek ummadıkları bir gelişme yaşanmıştır. Demokratikleşmeye geçiş süreci içinde ister dıştan müdahale ile ister kendileri karar vermiş olsunlar, o karar verenlerin ummadıkları bir şey olmuştur. Beyaz ihtilal diyebileceğimiz, çarık köylü halkın elit tabakaya karşı korkunç bir oy patlaması ortaya çıkmıştır. Ve o güne kadar cumhuriyeti kurduğu şöyle-

nen, o güne kadar idare etmiş olan Fırka, Meclis'te %20 oranında bir sandalye olabildi ancak. Parlamento'nun büyük çoğunluğu DP'liler tarafından dolduruldu. Tabii sistemin kendi unsurları içinde farklı bir dönem başladı o andan itibaren. Biri daha devletçiydi diğeri daha özel sektöre önem veren ve küçük Amerika olmaya özenen, her mahallede bir milyoner arzu eden bir gelişme tarzını benimsediler.

1950'den 60'a kadar geçen dönem içinde çok şiddetli siyasal tartışmalar oldu. DP mensupları tarafından bir Vatan cephesi kuruldu. Onların karşısındakiler ortaya çıktı. Kiraathanelerin bile bölündüğü bir dönem yaşandı.

Fakat o dönemde bir şey daha oldu: Bürokrat ve elit yöneticiler kendi iktidarlarının, altlarından kaymasını ve "nereden geldiği belli olmayan bir tüccar parçası"nın, köylünün rahatlıkla bir valiyle konuşabilmesini hazmedebilecek durumda değillerdi. Çünkü, Cumhuriyetin ve ondan önceki meşrutiyetin bu anlamda çok ciddi bir bürokratik geleneği vardı. Bürokrat devletin hem sahibi hem idarecisiydi. Peki halk neydi? Halk sadece hadımdı. Oysa şimdi o bürokratin o sahiplik unsuruna el atan birileri ortaya çıkmıştı. Bu ciddi rahatsızlık meydana getirdi. Elbette 1960 ihtilalinin yapılmasına gerekçe olarak birçok sebep gösterilebilir. DP yöneticilerinin de hep masum oldukları söylenemez, ama hiçbir zaman böyle idamlarla sonuçlanabilecek bir suçlarının da olduğu söylenemez. 30 sene sonra olaya hangi açıdan bakarsak bakalım bunun sanki intikam alır gibi yapıldığını görmek çok da zor olmayacaktır.

Bir başka önemli husus olarak da, oyların bir kısmı hakiki oy bir kısmı da ayıplı oy şeklinde düşünülmüştür. Bu ne demektir? DP'ye verilen oylar daima ayıplı, öbürü ise, hakikidir; çünkü daha entellektüel, daha aydın, daha bürokrasiyle ilişkili olan insanların verdikleri oylardır, birinci sınıf oylardır. Diğeri ise, "cahil-cühela kesim" in verdiği, ikinci sınıf oy olarak nitelendirildi.

Aynı olayın birebir tekrarını bugün görüyoruz. Bugün yaklaşık 6 milyon 20 bin insanın oy verdiği bir parti adeta suçlu, hastalıklı, cüz zamalı, ondan uzaklaşılması gereken bir varlık şeklinde takdim edilme-

Demokratik sayabileceğimiz, seçimle gelmiş parlamentosu olan bir meşruti idarenin bile Türkiye'de ilk defa askeri bir mekanizmayla kurulduğunu, bu meşruti idarenin meclisindeki asil unsurunun askerlerden teşekkül ettiğini görüyoruz.

Cumhuriyet
her ne kadar
gençlere emanet
edilmişse de
gençler arasına
yoldan çıkabilen
insanlardır;
halkın ise ne ya-
pacağı belli
olmaz. Bundan
dolayı daha çok
askerler ve mute-
ber bürokratlara
emanet edilmiştir
bu rejim.

ktedir. O partinin suçları, o partinin eksikliği, o partinin idare edip edemeyeceği tamamiyle farklı bir konudur. Burada önemli olan, bir partiye oy vermiş, bir demokratik geleneğin içinde üstelik mevcut kanunların sınırları içinde oy vermiş insanların oylarının, demokrat olduğu söylenen bir sistem tarafından ve demokratik olduğu söylenen aydınlar tarafından adeta suçlu addedilmesi, oyun cezalandırılması gibi bir durumla karşı karşıya gelinmesidir.

Ama bu Türkiye'nin demokrasi tarihinde ilk defa yaşanmış bir olay değildir. 1960 larda benzeri yapıldı. Bugün bir başka açıdan daha şedid biçimde yapılıyor. Bu konu üzerinde durup düşünmekte fayda var.

Bugün Türkiye'de bir üst düzey askeri yöneticiye bir gazeteci şöyle sorabiliyor: "RP iktidara gelirse ne yapacaksınız?" Verdiği cevap: "İktidara gelemez." "Ya seçim yoluyla iktidara gelirse?" "O zaman bu seçim düzgün yapılmış bir seçim olmaz." Seçimin kanununu da siz koyuyorsunuz, kuralları da. O kuralları yargılama gücü de, uygulama veya uygulamadan kaldırma gücü de size ait iken, bunu yapıyorsunuz ve düzgün bir seçim olmaz diyorsunuz.

Burada tam bir çifte standart vardır: Halk bizim istediğimizi seçmek zorundadır. Eğer bunu söylüyorsanız böyle bir rejimin ismine demokrasi diyemezsiniz.

Türkiye'de bir sendrom vardır. Başlangıçtan itibaren Cumhuriyetin sahibi askerlerdir. Cumhuriyet her ne kadar gençlere emanet edilmişse de gençler arasına yoldan çıkabilen insanlardır; halkın ise ne yapacağı belli olmaz. Bundan dolayı daha çok askerler ve muteber bürokratlara emanet edilmiştir bu rejim.

Dolayısıyla mezkur kesimlerin bu rejimin, demokrasinin, devletin varlığı üzerinde başlangıçtan itibaren vesayeti olduğu çok açık bir biçimde görülebilmektedir. Böyle bir vesayet varken sağlıklı bir demokrasiden ve özgürlükten bahsetmek çok zor hale geliyor. Bu, özgürlüklerimizin hepsinin kısıtlandığını ifade etmez ama, özgürlükleri çok rahat kullanabildiğimiz anlamına da gelmez. Bir ülkede ya-

saklı oylar varsa, ayıplı oylar varsa, bu söylenebiliyorsa, bu ayıplı oyların olduğu yerde oyların bir kısmı birinci sınıf, diğeri ise ikinci sınıftır. Nitekim Mesut Yılmaz'ın söylediği birşeyi hatırlamamak mümkün değildir: "Bize RP kabinenin çoğunu verdi ama, biz de RP'nin meşruiyetini tasdik ettik." Peki, siz kimsiniz? Eğer meşruiyetin kaynağı bugünkü söylemle halk ise ve halk da bu siyasi organizasyonu meşru kabul edip 6 milyondan fazla oy vermişse sizin bu meşruiyeti temize çıkarma hakkınız nereden geliyor? Bu sorunun cevabı düzgün verilebilirse Türkiye'deki idarenin de demokratik olup olmadığının cevabı daha kolay verilebilecektir.

Türkiye'de bir de Millî Güvenlik Kurulu vardır. Halkın yanlış yapabileceği varsayımı üzerine kurulmuş, o yanlış düzeltme, o yanlış engelleme mekanizması olarak çalışan bir kuruldur. Çoğunluğu askerlerden, azınlığı sivillerden müteşekkildir. Bu kurumun tavsiye kararı alan bir kurum olduğu söylenir. Yani zecrî yaptırım gücü yoktur. Peki bugüne kadar Millî Güvenlik Kurulu'nun tavsiye edip de parlamentonun veya hükümetin böyle bir tavsiyeyi geri çevirdiği varid midir? Böyle bir şey hiç olmamıştır.

Millî Güvenlik Kurulu'nun kurulma kanununda da parlamentonun yapması gereken bütün önemli görevler vardır. Eğitimin alacağı şekilden dış politikaya, ekonominin yönlendirilmesine kadar bütün hepsiyle ilgili olarak yasaya göre MGK sorumludur. Eğer en büyük organ TBMM olarak nitelendiriliyorsa, ve bu büyük organa tavsiyeler yapabilecek yetkilerle donatılmış ve bu tavsiyeleri de asla geri çevrilmeyen bir kurum varsa acaba en büyük organ kim?

Şu halde böyle arızaları olan, tarihsel süreç içinde arızaları süregelen bir demokratik yapıya sahibiz. Eğer şu son dönemde yaşananlar biraz daha az yoğun olsaydı belki böyle bir sorun gündeme gelmeyebilirdi. En azından siyasal sistemin durumu iyiye doğru gidiyor denebilirdi. Ama bugün bunu söyleyemiyoruz. Ayrıca şunu belirtmekte yarar var: Demokrasinin teorik plandaki tartışması bir bahs-i diğerdir; biz ise burada Türkiye pratiğini irdelemeye çalıştık.

Soruşturma: Türkiye’de demokrasi

Değerli okuyucularımız,

24 Aralık Genel Seçimleri’nden bu yana yaşadığımız siyasi gelişmeler dolayısıyla bir kez daha yoğun biçimde tartışma gündemimize giren Türkiye Cumhuriyeti siyasal sisteminin “demokratikleşememesi” veya daha doğrusu demokratik bir sistem olma yolundaki “taahhütlerini” yerine getirmemesi olgusunu, bunun sebep ve sonuçlarını ve öngörülebilir bir gelecekte bu yönde kaydedeceği muhtemel gelişmeleri değerlendirmek üzere, herbiri konuyla ilgili değerli çalışma, inceleme ve görüşler ortaya koymuş olan yazar, düşünür veya siyasi şahsiyetlere aşağıdaki soruları yönelttik. Arkadaşlarımız Mesut Karavaşan ve Ramazan Ersoy’un gerçekleştirdiği bu soruşturmamıza cevap verme nezâketini gösterdiklerinden dolayı burada kendilerine bir kez daha teşekkür ediyoruz.

1- Demokrasiye ilişkin genel geçer tanımları gözönünde bulundurduğumuzda Cumhuriyet’in kuruluşundan ve hatta çok partili hayata geçildiği günden bu yana Türkiye’deki siyasal sistemin bu tanımlara uygun düşmediği, bilakis halk iradesinin devamlı surette hor görüldüğü, dışlanmak istendiği gözleniyor. Sizce bütün demokratik olma iddialarına, bütün çok seslilik ve özgürlükler söylemine rağmen sistem neden bir türlü demokratikleşememiş ve halkın iradesi niçin siyasi iradeye dönüşmemiştir?

2- Türkiye’de artık askeri darbelerin yoğun biçimde eleştirildiği, bu tür darbe ve müdahaleler çağının geride kaldığının söylendiği bir dönemde DYP-ANAP koalisyonunun kuruluş aşamasında da görüldü ki, askerler hâlâ “temenniler”le siyaseti yönlendirebilmekte ve hatta Meclis’in dahi haberdar olmadığı uluslararası bir anlaşmayı imzalayabilmektedir. Bugün siyasi iradenin bu denli parlamento dışı kalması sizce neye bağlanabilir? Türkiye’nin siyasal sistemi yakın bir gelecekte bu tür handikap ve nâkisalardan kurtulabilecek midir? Yoksa Türkiye’de hep “sivil ve asker paşalar demokrasisi” mi egemen olacak?

Cenazesi kaldırılmayan sistem artık kokuyor

Prof.Dr.Mehmet Altan
İ.Ü. İkt. Fak. Öğr. Üyesi

1. Çünkü TC'nin temelinde halk iradesi yoktur, onun yerine ordu iradesi vardır. O ordu iradesi bugün de devam etmektedir. Ordu iradesinin yerini halk iradesi almadıkça Türkiye Cumhuriyeti demokratikleşemez. Halk iradesinin egemen olduğu bir Cumhuriyet haline dönüşemez. Bu temel çelişki bugün de sürüyor. Onun için demokrasi nihayetinde halka güvenmektir. Türkiye Cumhuriyeti devleti halkına güvenmiyor ve sürekli bizi korkulara boğarak bir askeri niteliği gözden saklıyor.

Bundan evvel Türkiye'de halkın denetim altında tutulabilmesi için kitlelere komünizmin geleceği söyleniyordu, şimdi şeriatın gelebileceği söyleniyor yahut bölünebileceğimiz söyleniyor. Halbuki nihayetinde çok basit bir cetvele göre değerlendirmek lazım. Türkiye'de halk komünizmin gelmesini ister mi? Türkiye halkı Türkiye'nin bölünmesini ister mi? Türkiye halkı bir din devletinden yana mıdır? Tüm bunları değerlendirdiğimiz vakit, eğer halka güveniyorsanız ne komünizmin gelmesinin, ne bölünmenin, ne de din devletinin korkularının çok ciddiye alınmaması gerektiğine inanırsınız. Ayrıca demokrasinin temel kurallarını çiğnemenin halkın ne istediğine saygı göstermek asıldır. Bu Türkiye'de yapılmıyor ve Türkiye Milli Güvenlik Kurulu tarafından idare ediliyor. Onun için parlamento var ama parlamento'nun üstünde bir de MGK var.

Ayrıca siyasi partiler yasası bir darbe yasası; anayasamız bir darbe anayasası; seçim kanunları gene Genel Kurmay'ın tercihlerini yansıtan türden. Bütün bunlara baktığımız vakit burdaki siyaset askeri zihniyete endeksli bir siyasettir. Ve Genel Kurmay'ın savunduğu ilkeler altok' ilkeleridir. Bu, Kemalizmin savunucusu ordu -bunu söyleyince kızıyorlar, dava açıyorlar vs. ama- demokrasinin savunucusu değil. Demokrasi ke-

TC'nin temelinde halk iradesi yoktur, onun yerine ordu iradesi vardır. O ordu iradesi bugün de devam etmektedir. Ordu iradesinin yerini halk iradesi almadıkça Türkiye Cumhuriyeti demokratikleşemez. Demokrasi kelimesinin yerini Türkiye'de Kemalizm almıştır.

limesinin yerini Türkiye'de Kemalizm almış. Kemalizm yerine demokrasi dendiği an ve demokrasiden anladığımız da Türkiye'nin kabul ettiği Paris Şartı üzerine bir konsensüs olarak alırsa Türkiye'nin sorunu hallolur ve buradaki askeri irade yerine halk iradesi kendi tercihini özgürce yapabilir. Temelde kuruluş iradesinde halkın kendisi bulunmadığı için bu sakatlık düzeliyor denmesine rağmen hiç bir şekilde temelden hallolmuyor.

2. Geçen günlerde yapılan Kuzey Irak hareketinden Savunma Bakanı'nun haberi yoktu. Yine biz İsrail ile bir antlaşma imzaladık. Bundan hiç kimsenin haberi yok. Hem Milli Savunma Bakanı'nun haberi yok, hem Parlamento'nun haberi yok. Savunma Bakanı halkın seçtiği bir parlamentodan atanmıştır. Ama bir atanmış kişinin başında bulunduğu Genel Kurmay karşısında etkisizdir. Böyle bir demokrasi olmaz. Yani atanmışların seçilmişlerden daha önemli olduğu, Genel Kurmay Başkanı'nın Milli Savunma Bakanı'nın önünde yürüdüğü, protokolde Başbakan'a bağlı olduğu bir demokrasi olmaz. Zaten orada bir kuvvet dengesi kendisini gösteriyor. Genel Kurmay her tarafta var; YÖK'den sendikaya kadar. Antlaşma yapılıyor, bundan Parlamento'nun haberi yok. Yine bunun gibi birdiğer konu da hukuk.. Mesela eski Genel Kurmay Başkanı tuttu "Bosna'ya silah gönderdik" dedi. Bu bir anayasal suçtur. Hiçbir savcı, bizim için harekete geçen savcılarının hiçbirisi, Genel Kurmay Başkanı'nın devlet sırrını açıklaması karşısında harekete geçmiyor. Böyle bir hukuk devleti olmaz. Bu anayasal suçtur. Çünkü eğer böyle bir iş işlerseniz, bu sabit bulunursa milletvekili olamazsınız. Şimdi, yazarlara dava açılır, Genel Kurmay başkanlarına dava açılmaz diye bir hukuk devleti olmaz. Askeri uçak alımında rüşvet hadisesi

dünyanın her tarafında ortaya çıktı. Türkiye'de ortaya çıkmadı. O zaman birtakım üniformalı kesimler hukukun dışındadır ve denetlenemez dendiğinde devlet çökmüş demektir. O hukuk devleti, parlamenter bir devlet değildir. Bugün hukuk devleti var ama MGK'nun tavsiyelerinin hiçbirine karşı oy kullanmış değil.

Yine eski Genel Kurmay Başkanı Türkiye halkının oylarıyla seçilmiş olan DEP'li-leri "kızdım Meclis'ten ben atıldım." diye TGRT'de demeç verdi. Bunlar dünyanın hiçbir demokratik ülkesinde kabul edilemeyecek büyük skandallar. Yargı tarihine geçmesi gereken skandallar. Şimdi bu böyle bir yapı. Bütün mevzuata, mesela MGK genel sekreterliğinin yasasına baktığınız vakit, buradaki esas gücün MGK genel sekreterliği olduğunu görüyorsunuz. Ayrıca savunma konuları tabi. Bizim hava savunma gücümüz nedir? Biz tanklarımızı Edirne'den Kars'a, Ardahan'a ne kadar bir sürede taşıyabiliriz? Deniz kuvvetlerimiz, Hava kuvvetlerimiz yanında hava savunma gücümüz nedir? Acaba artık profesyonel orduya geçip geçmememiz meselesini tartışma zamanımız gelmedi mi? vs vs. Mesela nerdeyse Körfez Savaşı'nda ölen asker sayısına yakın insan ölüyor, bir kerde 27 şehit verdik. PKK meselesi bir türlü bitmiyor. Biz hem vergilerimizi ödeyeceğiz hem bunları tartışmayacağız. Hem üniformalılar sivillerden daha fazla vatansever ve bu ülkenin sahibi sayılacak, hem de emekli olup yaptıklarından hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacaklar. Yani Türkiye'de sorumlu ama yetkisiz askeri bir anlayışla, yetkili ama sorumsuz sivil idareten ibaret bir garip yapılanma var. Bu devam ettiği sürece askeri darbe olmasına gerek yok ki. Askerler zaten yönetiyorlar Türkiye'yi istedikleri gibi.

Askerlerin ben hiçbir zaman savunma konuştuklarını görmedim. Askerler Türkiye'de sürekli siyaset konuşuyorlar. Laikliği-antilaikliği konuşuyorlar. Bu askerlerin meselesi değil. Bu Türk halkının meselesi. Eğer laiklik yerleştiyse, laikliğin orduya ihtiyacı yok. Yerleşmediyse neden yerleşmediği sorusunun daha derin gündeme gelmesi lazım. Yerleşmişse endişeye mahal yok. Yerleşmediyse o zaman 70 yıllık devrimin zaafalarını tekrar bir konuşmak lazım.

Ayrıca laikliğin altına vurguyu/çizgiyi bu kadar sert çekince bir askeri zihniyet

öne çıkıyor. Halka güvenmedikleri için, onun için de demokrasi gündeme gelmiyor. Yani laiklik Türkiye'de demokrasinin karşıtıymış gibi kullanılıyor. Bu garip-

liklerle biz hiç bir yere gidemeyiz, gidemiyoruz da! Kim kalkıp da Birinci Cumhuriyet'in başarılı olduğunu utanmadan tartışabilir? Bu sistem halkı dışladığı için halkın refahını da, özgürlüğünü de gündemde tutmamış, siyaset de, ekonomi de devlette odaklanmış. Devletin esas sahibi üniformalılar olmuş.

Siyaset milletin temsilciliğini değil, devletin sözcülüğünü yapıyor. Burada çürüyen sistemdir. İyi yönetim filan da bu devleti kurtarmaz. Birinci Cumhuriyet mantığında halk yok. Birinci Cumhuriyetin mantığında devlet var. (Ve devleti de elitler temsil eder.

Daha popüler bir örnek verebiliriz: İbrahim Tatlıses'e herkes bayılıyor ama o hiçbir şekilde devlet sanatçısı değil. Suna Kan devlet sanatçısı. İbrahim Tatlıses protokolde değil. İşte söz konusu olan bu mantıktır. Yani resmi vatandaş yaratına mantığı. Halka güvenmeme, onu aşağılama. İşte bizim devlet anlayışımız budur, halkı küçümsemektir. Şimdi böyle devlet-millet çelişkisi aşılmadan demokratikleşme söz konusu olamaz. Bu devletin yeniden halkından korkmayan ve halkına hizmeti temel alan bir devlet yapılanmasına ihtiyaç var. Bu Birinci Cumhuriyet'le mümkün değildir. Bu, hiç bir şekilde gitmez. Yani burada bir cenaze var. Fakat o cenaze kalkmıyor, kokuyor.

Halka güvenme-me, onu aşağılama.

İşte bizim devlet anlayışımız budur. Bu devletin yeniden halkından korkmayan ve halkına hizmeti temel alan bir devlet yapılanmasına ihtiyacı var. Bu Birinci Cumhuriyet'le mümkün değildir. Yani burda bir cenaze var. Fakat o cenaze kalkmıyor, kokuyor.

Türkiye'de ordu demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru

Doç.Dr. Davut Dursun

Sakarya Ü. İ.İ.B.F. Öğr. Üyesi

1. Türkiye 1945'den sonra çok partili hayata geçmiş bir ülkedir. Türkiye'nin 1945'den sonra çok partili hayata geçmesi, iç politik dinamiklerden kaynaklanan bir sonuç değil, dış dünyada, dünya sisteminde meydana gelen gelişmelerin Türkiye'yi getirip bıraktığı noktada Türkiye'nin mecbur kaldığı bir yeniliktir. Evvela hadiseyi böyle ortaya koymak lazım. Eğer Türkiye'deki 1945 sonrasında tek parti rejiminden çok partili düzene geçmeyi TC. sınırları içerisinde yaşayan insanların talepleri sonunda siyasal sistemin vermiş olduğu olumlu bir cevap şeklinde anlarsak yanlış başlamış oluruz. Başlangıcı yanlış yaptığımızda da sonuçlara da farklı varırız. Önce bunun altını bir çizelim.

İkincisi, Türkiye siyasal sistemi, sadece Cumhuriyet döneminin değil en az son iki asırlık bir gelişmeyi dikkate aldığımız zaman şöyle belirgin bir ilkeye sahiptir: Türk siyasal sistemi kendi iç çevresinden gelen taleplere değil, genellikle dış dünyadan, dış çevresinden gelen taleplere karşı duyarlı ve bu talepler bağlamında kararlar oluşturan bir sistemdir. Bunu örneklemek gerekirse, Türkiye'nin 1839'da Tanzimat Fermanı'nı, sonra 1856'da Islahat Fermanı'nı ilan etmesi, 1876'da I. Meşrutiyet'in, Kanun-ı Esasi'nin ilan edilmesi, 1908'de II. Meşrutiyet'in ve ondan sonra Cumhuriyetin ilanı hadiseleri hep iç çevrede, yani o sistemin muhatap kıldığı insanların talepleri sonunda siyasal çevrenin vermiş olduğu bir cevap değil, dış dünyada meydana gelen gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmış gelişmelerdir.

1945'de çok partili düzene geçiş de budur, yani bu zincirin yeni bir halkasıdır. 1945'den sonra biraz daha gidecek olursak ileriye doğru. Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na müracaatı da böyledir. Tür-

II. Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın demokratik ülkeler cephesi tarafından kazanılmış olması, ABD'ye Türkiye'nin ihtiyaç duyması ve Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yi tehdit etmesi, Türkiye'yi çok partili düzene geçmek mecburiyetinde bırakmıştır.

kiye'nin NATO'ya girişi de budur; Türkiye'nin bugün Avrupa Birliği ile imzalamış olduğu Gümrük Birliği anlaşması da aynı özelliktedir. Bundan sonraki gelişmeler de benzer bağlamda olacaktır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın demokratik ülkeler cephesi tarafından kazanılmış

olması ABD'ne Türkiye'nin ihtiyaç duyması ve Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yi tehdit etmesi, Türkiye'yi çok partili düzene geçmek mecburiyetinde bırakmıştır. Türkiye böyle bir amaçla çok partili düzene geçmiştir. Böyle bir amaçla Türkiye çok partili düzene geçince Türkiye'nin siyasal, hukuksal yapısında fazla bir değişiklik meydana gelmemiştir.

Türkiye 1924 Anayasası ile hem tek parti düzenini yaşadı, hem çok partili hayata geçti. Türkiye'nin 1945 öncesinde hukuksal yapısı ve çatısı ne ise 1945'de de aşağı yukarı öyle. Değişen fazla bir şey olmadı. Bir iki ufak rötüş yapıldı. Siyasi partiler yasası, seçim kanunu değişti, siyasi partiler kanunu çıkarıldı vb. Oysa ki tek partili rejimden çok partili hayata/düzene geçiş son derece önemli yapısal değişikliği gerekli kılan bir gelişmedir. Türkiye bu yapısal değişikliği gerçekleştiremedi. Tek parti döneminin yapısal özellikleri çok partili dönemde devam etti. O zaman şöyle bir sonuç çıktı: Çok partili düzenle birlikte tek parti döneminin ideolojisi ve mantalitesi devlet katında olduğu gibi devam etti.

1950 seçimlerinde DP kazandığı zaman seçimlerin hemen sonrasında başlayan en önemli tartışma sadece "askeri darbe olacak mı?" tartışmasıydı. DP usturuplu bir manevra ile o dönemdeki askeri komutanları, genelkurmayı emekliye ayırdı, yeni bir kadro oluşturdu. Bunu ordu hiçbir zaman kabul etmemiştir. 1960 darbesi 1950'deki bu emekliye ayırma operasyonunun bir

hesaplaşmasıydı.

İkincisi, İsmet İnönü Türkiye'yi tek parti totaliterizminden nispeten yumuşak bir çok partili düzene geçirdi ama İsmet İnönü Cumhuriyet Halk Partisi'nin dışında bir başka muhalefet partisinin kurulmasına müsaade ederken aslında ona bir gün iktidarı devrederim diye düşünmüyordu. Sadece Halk Partisi'nin karşısında bir de uyduruk bir muhalefet partisi olsun diye düşünüyordu. Fakat uluslararası gelişmeler, iç politikadaki gelişmeler İsmet İnönü'yü öyle bir noktaya getirdi ki kazanmış olan DP'ye iktidarı teslim etmek mecburiyetinde kaldı. Fakat İsmet İnönü bunu hiçbir zaman kendi içine sindiremedi. Gerçi pek çok kişi İsmet İnönü'nün ne kadar demokrat olduğunu vs. yazarlar. Ben hiçbir zaman buna inanmıyorum. İsmet İnönü 1950'de halk tarafından iktidardan oyla alaşağı edilmesinin tepkisini ve hıncını 1960'da askerlerle ihtilali gerçekleştirerek çıkarmıştır. 1960 sonrasında kurulan Türkiye yeni bir siyasal yapılanmaya gitti. Yani 1960 öncesini bir siyasal yapılanma düzeni olarak düşünürsek, 1960 sonrasında Türkiye'de yeni bir siyasal yapılanma, yeni bir anayasa yapıldı. Yeni anayasa yeni kurumlar getirdi, yeni oluşumlar söz konusu oldu. 1960'larda dünya da değişti. Sadece Türkiye değil, dünyada da büyük gelişmeler oldu. Doğu-Batı çatışmasında bir yumuşama oldu. Detant söz konusu oldu vs. vs.

1960'dan sonra devletin siyasal çatışması çatan 1961 Anayasası ile Türkiye'de halkın temsilcilerinden oluşan ve egemenliği fiilen kullanmak gibi bir misyonu bulanan meclisin yanında halkın egemenliğini paylaşacak yeni kurumlar oluştu. Bu kurumların başında Anayasa Mahkemesi gelir, bu kurumların başında Millî Güvenlik Kurulu gelir ve diğer bir takım kuruluşlar, Anayasa Mahkemesi, Millî Güvenlik Kurulu vb. kurumlar 1961 Anayasası ile yaratılan kurumlardır. Ve bu kurumlar halkta olduğu varsaydık, milletle olduğu varsayılan egemenliği Meclis'le birlikte kullanacak kurumlar şeklinde ortaya çıktı. Dolayısıyla 1961 sonrasındaki yapılanma sistem içerisinde ordunun fonksiyonunun yeniden öne geçirilmesi yönünde bir yapılanmadır.

2. Bu gün 1961 Anayasası, 1971 müdahalesinden sonra anayasa da yapılmış olan değişiklikler ve 1982 Anayasası'nı yanyana koyup düşündüğümüz zaman şöyle bir çizgi görüyoruz: Bu anayasa ve anayasalardaki değişikliklerde ordunun sis-

tem üzerindeki etkinliğinin giderek arttığını gözlemliyoruz. Bu etkinlik nedir? İşte Meclis'in yanında, yani halkta var olduğu kabul edilen egemenliği kullanacak olan halkın temsilcilerinden oluşan Meclis'in yanında o egemenliği sınırlayan ve o egemenliğin kullanımına ortak olan ve belli şekillerde manipüle eden kurumlardır. İşte bugün Meclis'te halkın egemenliğinin ve halkın siyasal iradesinin tam tezahür edememesi veyahut da tezahür etmesi karşısında yeni birtakım egemenlik alanlarının, etki alanlarının oluşmuş olması, kanaatimce 60'lardan sonra başlayan ordunun siyaset üzerindeki etkinliğinde aranmalıdır, diye düşünüyorum.

Siyasi irade, yani halkın toplumsal iradesi parlamentonun dışında değil, parlamentodadır. Fakat parlamentoda temerküz eden iradenin üzerinde iradeler vardır. Vatandaş seçime gidiyor, seçimlerde temsilcilerini seçiyor, bu temsilciler parlamento'ya geliyor, parlamentoda halkın iradesi tezahür ediyor. Fakat bu iradenin üzerinde iradeler var, yani parlamentonun iradesi Türkiye'de tek belirleyici değil. Demin vurgulamak istediğim husus buydu. Dolayısıyla parlamentoya aksetmeyen halkın iradesi var. İşte seçim sistemleriyle oluşturulmuş olan %10'lu baraj vs. gibi birtakım yöntemlerle halkın iradesi, toplumun belli kesimlerinin iradesi parlamentonun dışında tutuluyor. Fakat toplumun büyük ekseriyetinin iradesi temsilciler yoluyla parlamentoya yansı-

Sosyolojik olarak,
tarihsel olarak

Türk ordusu diğer
sistemlerdeki or-
dular gibi değil.

Türk ordusunun
sistem üzerinde
düzenleyici, koru-
yucu ve bir vesay-
yet yetkisi vardır.
Bu vesayet yetki-
sini tahmin edile-
bilir bir gelecekte
de kullanacağını
tahmin ediyorum.

yor. Ne var ki parlamentoda halkın irade-
si işlevsiz hale geliyor. Sorun burda.

Neden Türkiye'de ordu sistem üze-
rinde etkilidir? Bu soruyu cevaplamak
gerekir. Burada şöyle bir açıklama yapa-
biliriz: Birincisi, sosyolojik olarak açıkla-
yabiliriz meseleyi; ikincisi siyasal olarak
açıklayabiliriz. Sosyolojik olarak açıkla-
dığımız zaman Türkiye'de, Türk toplu-
munda, Türkiye toplumunun tarihsel
gelişmesinde ordunun son derece önem-
li bir yeri vardır. 600 sene Osmanlı Dev-
letini ordu idare etmiştir. Osmanlı devleti-
nin kamu bürokratlarına onun askeri
denmiştir. Bu anlamı değil midir? Tür-
kiye Cumhuriyeti'ni ordu kurmuştur.
Tek parti döneminde ordu idare etmiş-
tir. 1961 Anayasası, '60 ihtilalinden son-
ra yapılmış olan anayasa Milli Birlik Ko-
mitesi'nin elinden çıkmıştır. Evet, temsil-
ciler meclisine sahipler ama, son, nihai
merci Milli Birlik Komitesi'dir. 1982
Anayasası Milli Güvenlik Konseyi'nin
anayasasıdır.

Ordu bütün dizaynı yapmış, sistem
üzerine belli bir etkisi söz konusudur. Şimdi
diyoruz ki, ordu çekilsin kenarda otu-
sun rahat içinde, ne işi var siyasette? vs.
Bu mümkün değil, yani sosyolojik ola-
rak, tarihsel olarak Türk ordusu diğer
sistemlerdeki ordular gibi değil. Türk or-
dusunun sistem üzerinde düzenleyici,
koruyucu ve bir vesayet yetkisi vardır.
Bu vesayet yetkisini tahmin edilebilir bir
gelecekte de kullanacağını tahmin ediyor-
um. Yani bugünden yarına hemen or-
dunun sistem içerisindeki vesayet yetki-
sinden vazgeçmesi mümkün gözük-
müyor. Bu, bana mümkün gözüküyor;
tabii yanılabilirim, bu illa böyle olacak
anlamında değil.

İkincisi, siyasal olarak izah edilebilir.
Mesela sosyolojik olarak böyle bir tarih-
sel perspektif çizebileceğimiz gibi siyasal
olarak demin ifade etmeye çalıştığım
anayasayı ordu yazmıştır. Temel hukuk-
sal meseleleri ordu yapmıştır. Ayrıca
Türkiye'de devlet çok güçlü. Neden gü-
lü? Çünkü ekonomiyi denetliyor, kültü-
rünü denetliyor, politikayı denetliyor, tica-
reti denetliyor vs. vs. Bütün bunlarda or-
dunun düzenleyici bir yetkisi vardır. Or-

du da siyasi bir aktör olarak sisteme mü-
dahale ediyor. Dolayısıyla güç kinde ise
iktidarı da kendi lehine manipüle etmiş
oluyor. Ordunun böyle bir misyonu da
vardır. Şimdi bütün bunları topladığımız
zaman da Türkiye'de ister siyasi parti ol-
sun, ister başka sivil siyasi oluşumlar ol-
sun ordunun bu özelliğini dikkate almak
zorundadır.

Fakat Türkiye'de gizlenen şu: Ordu-
nun böyle bir rolü var. Türkiye'de ihtilal-
ler devri kapandı. Doğrudur, ihtilal
olmayabilir. Ama ihtilal olmasına gerek
yok ki. Şimdi bu şuna benziyor: 1890'lar-
da İngiltere, Fransa ve İtalya bir sömür-
gecilik hareketine girişti. Afrika'yı, Gü-
ney Asya ve Amerika'yı sömürgeleştirdi-
ler. 1945'lerden sonra, 1950'li yıllarda bu
sömürge altında tuttukları ülkelere ba-
ğımsızlık verdiler. Şimdi onların bağım-
sız bayrakları var; milli marşları var; hü-
kümetleri var vs. diye bunlar gerçekten
bağımsız ülkeler mi? Bu ülkeler BM'nin
üyeleri, milli marşları var, kendilerinin
seçtikleri veya ihtilalle gelen yönetimleri
var, bayrakları var, ulusal sınırları var.
Ama gel gör ki, bu ülkeler eski sömürge
ülkelere bağlıdır. Birtakım anlaşmalarla,
bir takım manipülasyonlarla vb. Bağım-
sızlık nasıl ki eski sömürge ülkesinin üze-
rindeki hegemonik baskıyı ortadan kal-
dırmıyorsa, Türkiye'deki demokratik ya-
pının varlığı da askerlerin müsaade etti-
ği kadardır. Bugün bir parlamento or-
duya ilişkin birşeyi tartışmıyor, orduya
vermiş olduğu paranın nereye gittiğini
soramıyor. Tabii ordu da çok nazik bir
konudur. Ordu böyle gelişigüzel tartışıl-
mayabilir. Fakat Parlamento bugün or-
duyla ilgili bir meseleyi tartışmıyorsa,
Genelkurmay'la ilgili bir meseleyi tartış-
mıyorsa, savunma planıyla ilgili bir mese-
leyi tartışmıyorsa, orada ihtilaller bitse
ne olur, bitmese ne olur?

Bizim böyle bir sosyolojik ve sosyal
bir profilimiz var. Bu siyasal profil içeri-
sinde bizim demokrasimiz de biraz bizim
şartlarımıza uygun bir demokrasi olmak,
ordu faktörüyle beraber yürüten bir de-
mokrasi olmak durumundadır. Bu böyle
olmasın demek ayrı birşeydir; ama mev-
cut şartlarda ancak bu olabilir.

Sorun askerlerde değil, sivillerde

Doç.Dr. Şükrü Karatepe
Kayseri Büyükşehir Bld. Bşk.

1. Türkiye'de temsili sisteme ülkenin başkentinde kurulan parlamento ile geçildi. Bu, temsili sistem geleneğine de, demokratikleşme geleneğine de aykırıdır. Esas olan taşrada ortaya çıkacak sivil güçlerin önce kendisini güçlendirmesi, kendisini örgütlemesi ve o bölgeyi idareye başlaması, sonra da ülkenin başkentinde temsil edilme talebinden ortaya çıkması lazımdır demokrasi. Bu Batı'dan alındıysa Batı'daki uygulamaların aklı böyledir. Yani demokrasi önce yerinde uygulanmıştır. Bulunduğu köyde, kasabada, şehirde o şehrin yönetimine iştirak eden vatandaşlar ülkenin genel yönetimine katılmak için başkentteki iktidardan pay istemişler ve kralların üzerine gitmişler, kralların iktidarını sınırlamışlar, daha sonra da kralları yıkarak onların yerine parlamentoları açmışlardır.

Bizde ise tamamen ülkenin başkentinde siyasi iktidarı eline geçiren bir azınlığın lütfü olarak ortaya çıkmıştır bu durum. Öyle olunca da bir hakkı kim veriyorsa onun dozunu da veren ayarlar. Nitekim Cumhuriyet döneminde kurulan etkili sistem giderek demokratikleşmemiştir. Çünkü bu rejimi kuranlar bir süre sonra rejimin nimetlerinden, rejimin rantlarından istifade etmeye başlamışlar ve bundan vazgeçmenin zor olduğunu görmüşlerdir. Böyle olunca da şeklen çok partili rejime geçilmesine rağmen ülkede bir çoğulcu siyasi kültür oluşamamıştır.

Ayrıca iktidarı tek başına hükümet olarak ya da parlamentoda tecelli eden çoğunluk olarak tanımlamak da yanlıştır. İktidar, o ülkede güçlü olan, kararla-

Cumhuriyet döneminde kurulan etkili sistem giderek demokratikleşmemiştir. Çünkü bu rejimi kuranlar bir süre sonra rejimin nimetlerinden, rejimin rantlarından istifade etmeye başlamışlar ve bundan vazgeçmenin zor olduğunu görmüşlerdir.

rın alınmasında etkili olan her türlü grubu, iktisadi, sosyal, siyasi, askeri çevreleri de ifade eder ve bunların kesiştiği noktada esasında ülkenin siyasi rejiminin niteliği ortaya çıkar. Meğer ki çok partinin şeklen ortaya çıkmasına rağmen sözünü ettiğim gerçek iktidar sahiplerinin zihniyetlerinde bir değişiklik olmamıştır. Aslında Türkiye'de siyasi rejimlerin demokratikleşmesi bir problem olarak ortaya da çıkmamıştır. Çünkü parlamentoyu kuranların amacı gerçekten zannedildiği gibi halk iradesine uyan bir yönetim yapmak değildir. Tam tersine yanlışta olduğunu gördüğü halkı düzeltmektir esas bunların amacı. Yani bizde halk iradesinin parlamentoya yansımaları arzu bile edilmemiştir. Buna da işte biliyorsunuz "halka rağmen halkçılık" denmiştir. Esasında halkın iradesine, halkın taleplerine göre bir yönetim uygulanmasından çok halkın değiştirilmesine, halkın zihniyet anlayışının dönüştürülmesine yönelik bir siyaset uygulaması öne çıkmıştır.

2. Böylesine bir yapılanma içinde benim kanaatime göre hangi parti iktidara gelirse gelsin, parlamentoda ne tür bir çoğunluk ortaya çıkarsa çıksın, istenilen ideal manada bir sivilleşme ve buna bağlı olarak da halk iradesini yansıtan bir demokratikleşme mümkün olmaz. Çünkü parlamenter sistemin bu nakısaları Türkiye'ye has da değildir. Parlamenter sistem dünyanın her tarafında hastalanmıştır. Ortaya çıktığı İngiltere'de de bu hastalıklar nüksetmiştir, Fransa'da da bu hastalıklar vardır. Onun için

İhtilal yapıldığında Türkiye'de şu sorulur: "Kim yaptı? Ha, bizimkiler mi yaptı? Hoş geldi, sefa geldi, iyi etti. Başkaları mı yaptı? Vay namussuzlar, militaristler." denir.

parlamentar sistemden başkanlık sisteme kayış eğilimleri dünyanın her tarafında vardır ve Türkiye'de bilindiği gibi bu hastalıklar tartışıldığında çözüm olarak kendi içinde sistem şöyle olursa çabır teklifleri fazla cazip gelmemekte, bunun yerine Türkiye'nin başkanlık sisteme geçmesi gerekir denilmektedir.

Askerlerin olur olmaz yerde müdahale etmelerini de ben Türk subaylarının kahramanlıklarına, gözü pekliklerine, ihtilal meraklısı oluşlarına bağlamıyorum. Tam tersine sivil siyasetçilerin ürkekliğine, korkaklığına, dirayetli bir şekilde almış oldukları görevi yürütmek göstermiş oldukları basiretsizliğe bağlıyorum. Yani en azından merhum Özal'ın yaptığı gibi böyle bir ihtimal gördüğünde tamamen kendi inisiyatifinde olan yetkilerini kullanarak Genelkurmay'da ya da üst düzey generallerde bir kaydırma yapsa, onlar bundan ürkerler ve bir daha yapmazlar. Ama böyle yap-

mayınca, askerlerin bu tür tutum ve davranışlarından kendileri için eğer bir beklenti içinde olurlarsa, bugün başkalarına ya da kendilerine bu silah dönebilir. Onun için Türk aydını ve özellikle siyasetçisi ihtilaller konusunda maalesef kötü sınav vermiştir hatta sınıfta kalmıştır.

İhtilal yapıldığında Türkiye'de şu sorulur: "Kim yaptı? Ha, bizimkiler mi yaptı? Hoş geldi sefa geldi, iyi etti. Başkaları mı yaptı? Vay namussuzlar, militaristler." denir. Halbuki böyle değil, gerçekten halk iradesine inanıyorlarsa bizimkiler de yapsa başkaları da yapsa vatandaşın iradesi ile seçilen bir yönetimin asker dipçığı ile zorla oradan indirilmesi her zaman yanlıştır. İlkesizlikten oluyor bütün bunlar.

Türk siyasetçileri ilkesiz davranıyorlar. Bunun sebebi de Türkiye'de siyaset, rantları paylaşmak için yapılıyor. Niye rantları paylaşmak için yapılıyor? Çünkü devletin özellikle yönetim sistemi tüm iktisadi rantları siyasetçilere sağlayacak imkanları Ankara'da topluyor. Eğer Ankara'da toplanan bu yetkilerin bir kısmı illere, taşraya gönderilirse o zaman Ankara'daki iktidarı ele geçirmek için bu kadar keskin mücadele vermeye de gerek kalmaz. Yapılacak bir araştırma, askerlerin bu darbe dönemlerinde iktisadi bakımdan mالا mülke de ne kadar el koyduklarını gösterecektir. Kendi şahıslarına demiyorum. Bakın burada Kayseri'de, bizim belediyemizin avlusunda bulunan iki bina, hastanemiz ve şu an vali konağı olarak kullanılan bina belediyenin mülkündedir ve 12 Eylül döneminde bunların hepsinin tapusu alınmış, askeriye devredilmiştir. Bütün bunlar ranttır. Bu rantların hepsi Ankara'da toplanırsa, askerlere de siz göz kırparsanız, o zaman bu rantları elde etmek için gelirler, başkentte iktidarı ele geçirirler. Ben bunun baş sorumlusunun sivil iktidarlara ve siyasetçilere olduğunu kabul ediyorum. Askerler eğer imkan varsa kullanırlar. Dünyanın her yerinde kullanırlar. Ama imkan yoksa böyle bir şey yapıldığında bütün halinde siyasetçiler tepki gösterirlerse, askerler de bir daha darbe yapma ihtiyacı hissetmeyeceklerdir ve yapamayacaklardır.

Sivil-medya-asger üçlüsü: Ortak çıkar, ortak müdahale

Fehmi Kuru

Zaman Gazetesi Başyazarı

1. Cumhuriyet'in ilk yıllarında demokratik olma gibi bir iddia yoktu. Altıokun ilkeleri arasında demokrasi zaten yoktu. Bunu fazla eleştirel bir yaklaşım içerisinde olmadan da ileri sürmek mümkündür.

Çünkü zaten o dönemde demokrasi dünyada moda olan kavramların başında gelmiyordu. Ancak altıokun varlığı Türkiye'ye daha sonraki dönemlerde de, dünyaya demokrasinin egemen olduğu dönemlerde de demokrasinin gelmesine engel oldu. Çok partili demokratik sisteme de geçişimiz maalesef kendi iç dinamiklerimizle olmadı. Soğuk Savaş'ın en zirvede olduğu noktada dışarıda Sovyetler Birliği korkusu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni dünya düzeninin ayaklarının belli olması, NATO'nun kurulması, Dünya Bankası'nın, BM'nin ve IMF'nin kurulması ve dünyanın iki kutuplu bir düzene doğru kayması ister istemez Türkiye'yi de etkiledi. Demokratik Batı'nın sınırları Türkiye'den başlayarak çizildi. Dolayısıyla da Türkiye'nin demokratikleşmesi Batı Bloku içerisinde yer almasıyla eş zamanlıdır. Ancak bu bile kolay olmadı. Türkiye'nin tam anlamıyla böyle bir blok içerisinde yerini alması için Sovyetler Birliği'nin Kars ve Ardahan gibi Türkiye hudutları içerisinde bulunan yerleri talep etmesi ve buna karşılık da Ankara'nın sağlam geleceği NATO'nun kanatları altına sığınmakta bulmasıyla Türkiye çok partili sistemi benimsemiş oldu.

Dolayısıyla Türkiye'de 1920'lerde oluşan sistemin kendi özellikleri gereği olarak demokrasiye bir şaşı bakış her zaman mevcut olmuştur. Ve bu demokratik revizyon dönemleri diyebileceğimiz DP dönemi, 1961

Bundandır beslenen egemen güçler var Türkiye'de ve bu egemen güçler milletin egemenliğini kayıtlı ve şartlı hale getirmek için bu çabayı gösteriyorlar. Güçlerini de milletin egemenliğinin kayıtlı ve şartlı olmasından alıyorlar.

ve 65 seçimlerinde milletin CHP karşısındaki partilere teveccühü veya 1980 12 Eylül'ü sonrasında yine CHP'yi dışlayan bir durum, bütün bunlar veya yakın zamanlarda RP başta olmak üzere merkez sağ partilerinin tercih edilmesi, hep milletin 1920'lerde oluşmuş olan sisteme ters bakışının birer sonucudur.

Bundan dolayı sistemi kuranlar ve bugüne kadar sayıları, güçleri azalsa bile perde arkasındaki güçleri ellerinde tutanlar o bakımdan milletin daha fazla kendi egemenliğine sahip olma arzularını kırmak için zaman zaman müdahaleci tavırlarını gösteriyorlar. Türkiye'de üç darbenin yaşanmış olması bu bakımdan sürpriz değil. Demokratikleşme süreçlerinin en yoğun yaşandığı dönemlerde basit kışkırtmalarla sokaka dökülen insanların sırtından Türkiye'de darbeler yaparak milletin hak ve özgürlüklere kavuşma mücadelesini boşa çıkarma çabalarını gösterdiler. Bugün de buna benzer bir dönemden geçtiğimiz görülüyor. Milletin sandıkta yaptığı tercih beğenilmiyor aynı çevreler tarafından. Ve bu süreç başka türlü tersine çevrilemediği için demokrasi dışı yollarla durdurmanın çareleri aranıyor.

Türkiye'de egemenlik kavramı da değişik şekillerde yorumlanıyor. Egemenliğin millette olması demek, son sözü, milletin demokratik haklarını kullanarak söylemesi anlamına gelir. Oysa egemenlik kayıtsız şartsız milletindir kavramının yerleştiği ve Meclis'in duvarlarına asıldığı dönemlerde, bu, bir tür bağımsızlık anlamına kullanılıyor ve yabancılara karşı işte Türk milletinin elindedir anlamına kullanılıyordu. Ashında milletin kendi hak ve özgürlüklerine sahip çıkması anlamını taşıması gerekiyordu. Kayıtlı ve

şartlı bir egemenliği milletin kabul etmesi mümkün değildir. Bu, milletin üzerinde başka gücün egemen güç olarak varlığının kabulü anlamına gelir ki, ister içeride, ister dışarıda bir güç olsun, kabul edilebilir birşey değildir. Bu bakımdan da günümüzü gözönünde tutarak şu söylenebilir: Milleti dışlayan, insanlarımızı demokratik denklemin dışında bırakan her türlü formül, Türkiye'de iç karışıklıklarla

birlikte hareket etmek zorundadır ve dolayısıyla sıkıntı gibi gördüğümüz büyük bunalımlar, aslında milletin üzerinde egemenlik kurma sevdasındaki, sistem içinde veya dışında yeralan, ama kendilerini demokrasiden güç alarak, millette kaynaşarak bu durumlarını pekiştirme ihtiyacı duymayan güçlerin eseridir.

Türkiye'de şöyle bir trend var: Önce içeride bunalımlar çıkıyor, kitle hareketleri oluyor, kanlar dökülüyor, ardından milletin egemenliğine ket vurmak için müdahaleler oluyor. Sonuçta o bunalımları engellemek için müdahaleler oluyor-muş gibi gösterilen şey milletin egemenliğine vurulan bir darbenin ta kendisidir. Yani bunalımdan beslenen egemen güçler var Türkiye'de ve bu egemen güçler milletin egemenliğini kayıtlı ve şartlı hale getirmek için bu çabayı gösteriyorlar. Güçlerini de milletin egemenliğinin kayıtlı ve şartlı olmasından alıyorlar.

Bu güçler asker veya sivil olabilir; bürokrasi içinde veya dışında yer alabilir; siyaset içerisinde veya siyasi hayatın dışında olabilir. Ancak bunlar sıkı temas imkanı bulan kimselerdir. Güç kullanabilecek olan unsurlara sahiptir. Nitekim darbelerden sonra bu darbeleri gerçekleştirenlerin anılarından öğreniyoruz ki, daha ziyade siviller gidip onlara "niye kâlâ darbe yapmıyorsunuz?" diye soruyorlar. Türkiye'de sisteme müdahale edebilecek tek güç olan ordu da bu arada medyanın kışkırtmalarıyla duruma mü-

dahale etme ihtiyacını hissediyor.

Şu halde bir sivil unsur, onların sözcüsü durumundaki bir medya ve bir de esas sisteme müdahale edebilme gücünü elinde tutan ordu var. Bunların üçünü birleştiren şey, daha 1920'lerde Türkiye'de oluşmuş olan sistemin devamında kendi çıkarlarını görme duygularıdır.

Bu sivil-medya-asker üçlüsünün bir dördüncü ayağı da ekonomik kuruluşlar. Bunların bir kısmı kamu kuruluşları, KİT'ler; bir kısmı da özel sektördür, özel sektör içinde yuvalanmış ve gücünü gerçek anlamdaki ekonomik faaliyetlerden, sanayiden değil, sistemin bozukluğundan alan, zenginliğini sistemin çarpıklığına borçlu olan ekonomik güçlerdir. Bunlar elele verdikleri zaman yapamayacakları şey yoktur.

Mesela medyanın demokrasi dışı gelişmelerden haz duyması, hedonizm dışında ancak şöyle açıklanabilir: Türkiye'de çarpık ekonomik yapıdan en fazla yararlanan kurum basındır, medyadır. Bunu mesela şu sıralarda çok yaygın olan promosyon ile sağlıyorlar. Devletin içerisinde böyle bir medyanın varlığından çıkar uman çevreler, bu medyayı desteklemek için promosyonu neredeyse bedavaya getirecek, mesela KDV'yi kaldıran ucuz kredi sağlayan imkanları açıyorlar. 1995 yılında en çok satan, en çok hediye veren gazete, aynı zamanda en çok kâr eden gazetedir. Oysa çıplak gözle baktığımız zaman o gazetenin zarar etmesi gerekir.

2. Türkiye'deki, çerçevesini çizdiğiniz bozuk sistemin en önemli unsuru sürekli düşman üretmesidir. Bu sistemin, zaman zaman mahiyet değiştirebilen düşmanları var: Bir dönem bu, Komünizm'di, şu anda İslamcılar ve Kürtler. Bu tür totaliter sistemler düşman üretmek zorundadırlar. Bu aynı durumu Nazi Almanyası'nda ve Faşist İtalya'da görüyoruz. Onların da düşmanları olmak zorundaydı. Keza Baasçı Suriye rejimi de kendisine hem İslamcılar hem de İsrail'i düşman göstermek durumunda.

Bugüne geldiğimizde Türkiye'de de aynı durumu görüyoruz. Buradakiler de korkuyorlar, korku olunca düşman üretiyor, düşman üretince korkuları daha da büyüyor. Dolayısıyla da hak ve özgürlük-

lere saygılı, katılımcı bir sistemden mümkün olduğu kadar kaçıyorlar.

Bunun en basit çözümü ise yukarıda da belirtildiği gibi sandıktan çıkan sonuca saygı göstermektir. Mesela geçtiğimiz haftalarda Hindistan'daki seçimleri bugüne kadar hor görülen ve hiçbir şekilde iktidara gelemeyeceği tahmin edilen bir onkçı parti, Hindu Partisi kazandı; çoğunluğu elde etti. Ve bugün onun lideri hükümetini kuruyor. Hindistan'da da hiçkimse çıkıp "böyle bir partiye iktidar teslim edilir mi?" diye sormuyor. Çünkü demokrasinin doğası, sandıktan kim çıkarsa çıksın o sonuca rıza göstermektir.

Eğer 24 Aralık seçimlerinden çıkan sonuçlar üzerinde korku ve endişelerden uzak, sağduyulu bir değerlendirme yapılsaydı, bugün Türkiye'de yaşanan sıkıntıların büyük kısmı söz konusu olamayacaktı. Bunların en büyük sebebi zoraki bir evliliği sonuna kadar götürmektir.

Bu zoraki evliliği dayatanların yeter ki belli bir kesim iktidara gelsin, yeter ki onlar başarılı olmasın, bu esnada millet ve memleket meseleleri geride kalsın, elimizdeki imkanları kaybedelim, işte bir dönem Adriyatik'ten Çin Seddi'ne diye büyük bir Kızıl Elma'mız vardı, onu tamamen terkedelim, Türkiye'yi üçüncü, beşinci sınıf ülkeler derekesine düşürelim, Ortadoğu'da küçücük bir ülke olan İsrail'in kuyruğuna takalım, ABD'nin bir ileri karakolu haline getirelim, yaklaşımla bu tür durumlara tahammül etmesi ve buna da sırf bir başkası iktidara gelirse hayırlı hizmetler yapabilir ve böylece bizim yaldızımız düşebilir endişesiyle yapması, kabul edilebilecek birşey değildir.

RP de iktidara gelmiş olsa bu sistemin bu şekilde devam etmesinin memleketin yararına olmadığı kanaatindeyim. Sisteme yönelik çok ciddi eleştirileri yapan bir kadro işbaşına gelmeli ve radikal, devrimci yöntemlerle değil, ama bir süreç içerisinde bu sistemi A'dan Z'ye değiştirmeyi düşünmelidir. Bunun içerisinde sosyal yapıdan siyasi yapıya, medeni kanundan Anayasa'ya kadar her türlü hukuki çerçeve de var-

dır ve bütün bunları bir uzlaşma arayışı içerisinde toplumun zinde kesimleriyle de dayanışarak gerçekleştirmek mümkündür, bunu yapabilecek olanlar iktidara gelmelidir.

Her olaydan askerleri suçlamak da yanlıştır. Askerler netice itibarıyla bu toplum içerisinde bir kesim oluşturuyorlar ve kendi başlarına suçlanabilecek çapta birşey yapmaları mümkün değildir. Dolayısıyla, her olumsuz ortama girilmesinde askerler belki bir parça rol oynayabilirlerse de, aynı şeyi sivil unsurlardan da bekleyebiliriz.

Mevcut hükümetin kurulması sürecinde sivillerden kaynaklanan çok ciddi müdahaleler olmuştur. Ülkemizin önde gelen büyük holdinglerinden bir tanesi fiilen işin içine girmiştir. TUSİAD gibi örgütler de devreye girmişlerdir. Bütün bunları yanyana koyduğumuzda sivillerin -etkili sivillerin, güç odaklarının- ve medyanın bu son oluşumlar da askerlerden çok daha fazla etkili olduğu açıklıkla söylenebilir. Tabii bütün bunların olabilmesi için, bu tür etkilere açık bir siyasi ortam, siyasi partiler ve siyasi liderler olması gerekiyordu.

Aslında Türkiye'de 1920'lerde kurulan sistem sadece o dönem için demokrasiyi düşünmemekle kalmamış, 70-75 yıl sonra bile katılımcı bir sistemin ülkeye gelmemesi için tedbirlerini almıştır. Sadece CHP'nin amblemindeki altı oku değil, devletin her kademesindeki altıokları ortadan kaldırarak tarzda, gerçek anlamda demokratik bir süreç, bir hareket başlatılmazsa Türkiye'de bugün yaşanan sıkıntıların ortadan kalkmayacağı kanaatindeyim.

Türkiye'yi bir daha müdahalelerin olmayacağı bir döneme götürmek istiyorsak, siyasi kadrolar, aydınlar, kendisini sorumlu hisseden her meslek ve meşrep sahipleri olarak böyle bir şeyi arzuluyorsak, bunun yolunun darbeleri, müdahaleleri imkansız kılan, şeffaf, katılımcı bir sistemde olduğunu bilmemiz ve kendi beğenilerimiz ne olursa olsun, ortak noktanın ancak bu olduğu kanaatiyle, bunun faziletleri üzerinde durmamız gerekmektedir.

Bir sivil unsur, onların sözcüsü durumundaki bir medya ve bir de esas sisteme müdahale edebilme gücünü elinde tutan ordu var. Bunların üçünü birleştiren şey, kendi çıkarlarını daha 1920'lerde Türkiye'de oluşmuş olan sistemin devamında görme duygularıdır.

Askerlerin rolünü abartmamalı

Besim Tibuk

Liberal Demokrat Parti Gn. Bşk.

1. Türkiye'deki politik gelişmeler, demokrasi ile cumhuriyet kavramının karıştırılmasından dolayı büyük bir zihin karışıklığına yolaçmaktadır. İstiklal Harbi'nden sonra Cumhuriyet'i kuranlar aslında "hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir", "köylü milletin efendisidir" gibi hep boş sloganlarla kendi etkinlikleri altında bir idare kurdular. Bu bakımdan o süreyi gerçek anlamda, iyice analiz etmek lazım. O süre tamamen tek parti, tek lidere dayanan, totaliter bir diktatörlüktür. Ve gerçek rejim açısından bakılırsa Tanzimat'tan sonra gelen padişahlık döneminden daha ağır bir rejimdir. Hürriyetleri daha da kısıtlayıcı bir rejimdir. Fakat biz tabii Cumhuriyet'i kuranlara karşı büyük bir sevgi ve saygı beslediğimiz için, bunları bir kenara bırakıp daha ziyade meziyetiyle uğraşıyoruz. Ama halkın yaştısına, politik müesseselere reel olarak baktığımızda bunu görüyorsunuz.

1930'da bir Serbest Fırka denemesi vardı. Serbest Fırka denemesi, bildiğiniz gibi, rahmetli Atatürk'ün de isteğiyle olmuştur. Fakat o günlerde Halk Partisi'ndekilerin tedirgin olmasıyla, bilhassa İnönü'nün tahrikleriyle kapatılmıştır. Aslında Serbest Fırka hayata geçirilmiş olsaydı, 1930'da Türkiye de çok değişik bir ortamla karşılaşacaktı. Demokrasiye çok erken geçecekti. Atatürk'ün hakemliği altında, gayet güzel bir şekilde iki parti sistemiyle demokratik müesseseler yerleşecekti. Aksine 1930'dan sonra totaliterlik daha da artmıştır. 1923 ile '29 arasında gerek ekonomide gerek başka konularda bir liberalizm var. '25'e kadar, Terakkiperver Parti'nin kapatılmasına kadar politika da bir çokseslilik var. Fakat 1930'dan sonra bir kabus gibi, totaliter, insanın her türlü hayatını kontrol eden bir sistem yerleşiyor. Burada örnek önce Faşist İtalya

Cumhuriyet'i kuranlar aslında "hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir", "köylü milletin efendisidir" gibi hep boş sloganlarla kendi etkinlikleri altında bir idare kurdular. Bu dönemdeki rejim Tanzimat'tan sonra gelen padişahlık döneminden daha ağır bir rejimdir.

idi. '30'dan sonra örnek komünist Rusya oldu. Zaten '30'dan sonraki Türk-Rus ilişkilerine bakarsanız gazetelerin Stalin'i nasıl methettiğini göreceksiniz.

Kadro hareketi diye devletçiliğin öncülüğünü yapan bir hareket vardı. Arkasından ekonominin tamamen devletleştirilmesi, liberal hareketlerin yok edilmesi vardı. En ufak bir fikir ayrılığına imkan vermeyen müesseseler geliştirildi. Bazı kafası az çalışanların methettiği halkevleri tamamen halkın beynini resmi ideoloji, Şef'in ideolojisi istikametinde -ki tek parti ideolojisidir bu- yönlendirmek, beyin yıkamak için, yani sanatı da tam ellerine almak için, yapılmıştır. Zaten bugünkü devlet tiyatroları, şehir tiyatroları hep budur. Totaliter idarenin sanatı bile devletin pençesinde tutma gayretleridir. Köy Enstitüleri de öyledir. Köy enstitüleri ile zavallı köylü bile tümüyle, herşeyi ile beyni yıkanarak, resmi ideolojiye, onların ideolojisine yani baştaki adamın ideolojisine bağlanmak istenmiştir.

Tabii burada İnönü'nün de kabızlığı, çapsız bir adam olması önemli bir rol oynamıştır. İsmet İnönü, kişilik itibarıyla öyle karizmatik, kendine güvenen bir insan değildir. Totaliter idareleri de bilhassa bu tip insanlar idare eder. İkinci Dünya Harbi esnasında ise bu idarenin harp mazeretiyle halkı daha da ezdiğini görüyoruz. Çok ilginçtir, II. Dünya Harbi'nde Harb'e girmeyen bütün ülkeler zenginleşmişlerdir. Harb'e girmediği halde bir tek ülke fakirleşmiştir. Bu da Türkiye'dir. Dünyanın birçok ekonomi profesörünü bir araya toplasanız ve deseniz ki bu memleketi böyle batırın, batıramazlar.

Fakat II. Dünya Harbi'nin sonunda Batı'daki gelişmeye uyma, Rus tehdidi, Rus tehdidi karşısında Batıların desteğini alma olayı İnönü'yü iki partili sisteme

me yöneltmiştir. Tabii, İnönü'nün iki partili veya çok partili sistemi kabul etmesindeki özellik nasılsa kendisinin seçimleri kazanacağı inancıdır; çünkü etrafındaki yağcılar İnönü'ye "Sen bu milleti kurtardın, senden başkası yok" diye diye o havaya girmiştir adamcağız. O niyetle kurmuştur. Yoksa ben seçimi kaybedeceğim, başka parti gelecek gibi bir düşünceyle alakası yok. İnönü'nün bütün düşüncesi iktidarı devam ettirmek. Kesinlikle aksi bir gelişmeyi tahmin etmiyordu. Etrafında bir sürü bürokrat, yağcı mevcut, halkla hiçbir teması yok.

İnönü'nün Cumhurbaşkanı iken köşk defterini okuyunuz; hayatının bu yönünü görürsünüz. Günde 2 saat briç dersi, 2 saat kontrbas dersi, ondan sonra hipodroma yarış atlarını, yarış seyretmeye gidiş. Tabii o zaman Ankara'da bütün trafik de kesiliyor, Milli Şef geliyor diye. Halk bu sırada trahom, verem, sıtma hastalıklarından muzdarip, sürünüyor, eziliyor; üç kuruşluk memurların elinde sefil, perişan; öbür tarafta bizim Milli Şef balolar veriyor. Fraklı, smokinli, bütün Ankara'nın memurları.. Fakat Ayrancı'da, hemen Dikmen'de bütün çocuklar trahom'dan gözleri kapalı. Su yok. Sıtma, verem..

Bazen büyükelçiler Ankara'da canları sıkıldığı için ava gidiyorlar. Ankara'ya yakın köylere gidiyorlar. Ankara içinde yaşıyor öyle modern ki: "beş çayları" var, ikide bir balolar var, herkes kravatlı, çok saygı değer monşerler. Adamlar da Türkiye modern bir ülke diyorlar. Fakat ata binip de ava, Ayrancı'ya Dikmen'e gittiklerinde çok oluyorlar. Bu nasıl olur? Ankara'nın daha 2-3 km. yarıda -şimdi Ankara'nın içi oldu- çocukların gözleri kapalı, bakıyorlar sakat, verem, su yok, elektrik yok. Toz, pislik... Dönüyorlar, Hariciyedekilere diyorlar ki: "Yahu, biz şuraya gittik, böyle bir gariplikle karşılaştık." "Orası bir özel yerdir, Türkiye'nin gerisi güzeldir" diyorlar, adamları uyutuyorlar. Bu yabancılardan 1930 ile '40' arası büyükelçilik yapanların hatıraları vardır.

İki partili düzene geçişteki gaye tamamen Batı'ya karşı dış politikada kendimizi emniyete almaktır. Buna benzer olay 1876'da yaşanmıştır. 1876'da Rusya baskı

yapıp da '93 harbitam çık-mak üzereyken, İstanbul'da bir konferans toplandı.

Konferans toplanırken birden bire Meşrutiyet ilan edildi. Ve toplanmadı. Ve konferans yarıda kaldı. Yabancılar ne oldu diye soruyorlar.

Meşrutiyet ilan edildi, diyoruz. O Meşrutiyet de bizi mahvetmiştir, 93 harbinin sebebi olmuştur.

Bundan sonra, yani 1946'daki olaydan sonra Demokrat Parti'nin çok akıllı bir muhalefeti görüyoruz. 46'dan sonra DP hiç taşkınlık yapmamıştır. Hiç Halk Partisi'ni tahrik etmemiştir; çok yumuşak tutmuştur. Onlar çok zorlamışlardır. Demokrat Parti bir hata yapsın da mazeret bulup şunu bir kapatalım, diye. En basit deklarasyonlarına bile, şikayet deklarasyonlarına bile, "milli husumet andı" demişlerdir. Şimdi basında hâlâ bunların takipçileri vardır. Adamların basit bir şikayetlerini deklarasyon halinde yayınlamalarının adı milli husumet andı imiş. Hiç alakası yok bunun.

Bu '46-50 arası sağduyulu bir muhalefetin en güzel örneğidir dünya tarihinde. Çünkü orada zaten bütün ipler Halk Partisi'nin elindeydi. Milli menfaatler, kamu menfaati diye her an Demokrat Parti'yi kapatabilirlerdi. DP'yi kapatmak basit bir olaydı.. Evet, çok akıllı gitmişlerdir. Ve 14 Mayıs'ta Halk Partisi büyük bir çok geçirmiştir. 14 Mayıs'ın seçim sonuçları onlar için bir şoktur. DP iktidarı ele almıştır. Onun için benim gözümde Türk halkının devresi 14 Mayıs 1950'ye kadar

1960 darbesinden sonra muhtıralarla Türkiye dayak yiyen bir ülke oldu. Bugünkü ortam bence çok demokratik bir ortamdır. Bir tek Güneydoğu yüzünden bazı konularda tabular veya sınırlamalarla karşı karşıyayız.

ayrı bir dönemdir. Bu dönem totaliter, baskıcı, halkın ezildiği bir dönemdir. Herkesin sefil, perişan kaldığı bir dönemdir. 1950-60 arası ise liberal, halkın adam yerine konduğu bir dönemdir. Türkiye'de ondan sonraki olayları biliyorsunuz. 1960 darbesi altında bürokrasinin, Halk Partisi'nin ve maceracı bazı subayların intikamıdır.

Bürokrasinin -başta üniversite hocaları- nasıl adice davranışlarla DP'ye haksızlık ettiklerini iyi incellerseniz, görürsünüz. Asıl alçaklık, bu müesseselerin, başta üniversitelerinkini, 27 Mayıs'tan sonra ortaya çıkıyor. Devrilen bu idare büyük haksızlığa uğramıştır. İşkence görmüştür. Dünya tarihinin en büyük alçaklığı ile karşılaşmıştır. Fakat üniversitede bir tek çız ses çıkmamıştır. Başka müesseseler de smufta kalmışlardır. İstanbul Barosu'ndan adalet müessesesine.. Çünkü hepsi, bürokrasi geleceğinden gelmedir. Halktan sömürdüklerini maaş olarak alan kitleler, buna alışmışlar. 1950'ye kadar kral gibi, '50-60 arasında ise halkın biraz kendine gelmesini bile hazmedememişlerdir. Bunun için bu müesseselerin bu yaptığı alçaklıkları ben affetmiyorum. Ve bunu bir leke olarak görüyorum. Mesela bugünkü Anayasa Mahkemesi nedir, biliyor musunuz? Basit bir kararnameyle Yassıada Mahkemesinin Anayasa Mahkemesi'ne dönüşmesidir.

İstanbul Barosu'nun nasıl karar aldığı biliyor musunuz? İstanbul Barosu Yassıada Mahkemeleri başlarken bir karar almış: Bize üye olan bir adam düşükleri müdafaa ederse onların vekaletnamesini alırsa barodan atarız onları. Biliyor musunuz? Bu baro hâlâ hayatta. Dışişleri Bakanlığı ise ayrı bir konudur. Bir Fatin Rüştü Zorlu olayında Dışişleri Bakanlığı ayağa kalkması lazımdı. Öyle bir tepki de görmüyoruz.

2. 1960 darbesinden sonra muhtıralarla Türkiye dayak yiyen bir ülke oldu. Bunların hepsinin bedelini halkımız ödedi. Bugünkü ortam bence çok demokratik bir ortamdır. Yani şu andaki durumu ben çok de-

mokratik görüyorum. Bir tek Güneydoğu'daki vahşi terörizm olmasa Türkiye'nin demokratik durumu Avrupa'nın herhangi bir ülkesinden daha ileri düzeyde olacak. Bir tek Güneydoğu yüzünden bazı konularda tabular veya sınırlamalarla karşı karşıyayız. Güneydoğu olmasa bütün bu kültürel haklar, etnik haklar, hepsi verilir. Türkiye'nin bunlardan korkusu yok. Fakat genelde bugünkü politik durumu çok olumlu görüyorum. En büyük katkının da özel televizyon ve özel radyolar tarafından verildiğini düşünüyorum. Ben Türk tarihini, kitle iletişim öncesi ve sonrası diye ikiye bölüyorum. İsa'nın doğuşu, İstanbul'un zaptı, Fransız İhtilali.. bunların hepsi önemsizdir. Dünya tarihinde en etkin gelişmekle iletişim araçlarıdır. İleride tarihçiler bunları değiştireceklerdir. Kitle iletişim öncesi ve sonrası biçiminde. Kitle iletişimle milyarlar beyinlerinden yakalayarak, gönüllü olarak etkiniz altına alabiliyorsunuz. Sezar'dan, Kanuni'den, Cengiz Han'a kadar insanlar insanlara hükmettiler, kılıç zoruyla hükmettiler. Şimdi ise hükmetme gönüllü olarak oluyor, ikna ederek. Bu çok dehşetli bir olaydır.

Askerlerin etkinliğine gelince, her müessese kendi etkinliğini arttırmak ister. Çöpçü de çöpçülüğün çok önemli olduğunu ortaya koymak ister. Bir dışçıye sorarsanız vücudun en önemli uzvu dışıdır. Askerlerin etkin olmak istemesi başka şeydir, bu etkinliğe boyun eğmek başka şeydir. Ben bugünkü durumda askerlerin zannedildiği kadar etkin olduğunu düşünmüyorum. Politikacılar işlerine bakacaklar. Ama bazı tedbirleri de almak gerekir ki, o ayrı meseledir. Fakat genelde askeri darbe tehlikesi olabileceğini hiç düşünmüyorum. Tek sebebi de özel TV ve radyolardır.

Bugün askerlerin çok fazla suçlanacağı kanısında değilim. Bizim felsefemizde askerlerin kendi görüşlerinin dışında demec vermesi bile sözkonusu değildir. Siyasete ahlacaksa emekli olur, bir partiye girer, siyasete atılır. Bunun başka bir yolu yoktur. Herkes sistem içinde kendi görevini yapmalıdır.

G a z i o l a y l a r ı b a ğ l a m ı n d a Halkı sindirme operasyonları(*)

Prof.Dr. Burhanettin Can

Gazi Olaylarının Düşün- düğüleri

İstanbul Gazi mahallesinde vukubulan olaylar, Türkiye'deki iç mücadele veya Türkiye üzerinde oynanan oyunların değişik bir boyuta ulaştığını göstermektedir. Olayların nedenleri baş aktörleri ve sonuçları elbet bir gün gün ışığına çıkartılacaktır. Ancak Gazi olaylarının önemli bir dönüm noktası olduğu, bundan böyle Türkiye'nin çok gerilimli bir dönem yaşayacağını unutmamamız gerekir.

Gazi olaylarından bu yana geçen dönem içerisinde olan olayları ve konuşulup yazılanları dikkatlice incelediğimizde iki boyutlu bir oyunun oynanmak istendiğini görebiliriz. Olayın birinci boyutu, güneydoğuda var olan gerilim ortamını kentlere taşımak ve şiddeti tüm Türkiye'ye yaymak. Olayın ikinci boyutuna gelince; İslami gelişmeyi durdurmak, uzlaşmaya zorlamak, pasifize etmek. Bu iki boyutu daha sonra tartışacağız.

Komünist blokun dağılması, kapitalist blokla komünist blok arasında varolan soğuk savaşın bitişi ile kapitalist blokun kendi iç tezatları, ön plana çıkmıştır. Yeni dünya düzeni sloganıyla dünya patronluğuna soyunan ABD, gerek Avrupa gerekse güneydoğu Asya-Pasifik'te ciddi rekabetle karşılaşmıştır. Bölgesel muhalefetler, çekişmeler önem kazanmıştır. Ekonomik bir durgunluk dönemine giren ABD'nin dünya pazarlarını ele geçirme savaşı veren Japonya ve Almanya'ya karşı ilgisiz kalması, Sovyet tehdidi ile hakimiyet altında tuttuğu bölgeleri terketmesi düşünül-

Başta ABD olmak üzere tüm kapitalist blok "madem sevmiyorlar öyleyse korksunlar" mantığı ile her yerde şiddeti, gerilimi, iç çekişmeleri körüklemiştir. ABD destekli tüm yönetimler, bu boyunduruğu yönettikleri ülke halkının boynuna geçirebilmek için ellerinden geleni yapmışlardır.

Bu durum her ülkedeki iç tezatların ön plana daha çok çıkmasına veya çıkarılmasına sebebiyet vermiştir.

İspanya, Japon ve Alman ekonomik canlılığına karşı, askeri üstünlüğü elinde bulunduran ABD'nin mücadeleyi ekonomik alandan askeri alana kaydırması ve dünyayı yeni gerilim ortamına sürükleyip dünya jandarmalığı görevini sürdürmesi isteği bölgesel çatışmaların, gerilimlerin belki de temel sebebi olmaktadır.

Diğer taraftan, Sovyet bloku karşısında, özgürlük

ve insan hakları kavramlarını bayrak edinen ABD'nin, Sovyet blokunun çöküşü ile dünya insanlığına sunabileceği ne mesajı vardır? "İdeolojiler devri bitti" sloganı, Batı Bloku'nun dünya insanlığına, onu korku altında tutmaktan başka hiçbir ciddi mesajının olmadığını gösterir. Sovyet Bloku karşısında ön planda tutulan, barış, demokrasi, özgürlük, kardeşlik, insan hakları kavramları, Bosna'da, Çeçenistan'da toprağa gömülmüş oldu. Çifte standard uygulamaya alışık bir Batı Bloku, dünyadaki halkların gözünde çok hızlı bir değer kaybına uğradı. Medyaran yoğun kampanyasına karşı bu gerçeği kitlelerin kafasından silmek mümkün olamamıştır.

Çok yönlü bir değer kaybına uğrayan başta ABD olmak üzere tüm kapitalist blok "madem sevmiyorlar öyleyse korksunlar" mantığı ile her yerde şiddeti, gerilimi, iç çekişmeleri körüklemiştir. Batıya bağımlı hale getirilmiş tüm ülkeler bundan nasibini almıştır. ABD destekli tüm yönetimler, bu boyunduruğu yönettikleri ülke halkının boynuna geçirebilmek için ellerinden geleni yapmışlardır. Bu durum her ülkedeki iç tezatların ön plana daha çok çıkmasına veya çık-

rilmasına sebebiyet vermiştir. Bağımlılık politikasına direnen yönetimler ağır bedel ödemeye veya iktidardan olmaya mecbur kalmışlardır. Ufuk Güldemir'in Çevik Kuvvet'in Çölgesinde Türkiye adlı kitabında bu konu çok güzel işlenmiştir. ABD'den bir yetkilinin sözleri düşündürücüdür: "3.Dünya Ülkelerinde bizim en büyük sıkıntımız, iş başına getirdiğimiz yöneticilerin bir müddet sonra millici lider olmaları ve nalıncı keseri gibi hep kendi menfaatlarına çalışmalarıdır." Nitekim Henry Kissinger bu işbirliğinin çerçevesini şu şekilde açıklamaktadır:

"Dostumuz olan ülkeler, Washington tarafından çizilen genel çerçeve içerisinde kalmak kaydıyla bulundukları bölgedeki çıkarlarını kendileri hararetle takip etmelidirler."

Panama diktatörü bu çerçevenin dışına çıktığı için, demokrasi düşmanı ilan edilmiş ve askeri bir operasyonla düşürülmüştür. Saddam Hüseyin İran'a karşı savaşırken demokrasi kahramanı, özgürlüklerin savunucusu olarak nitelendirilirken; "söz konusu çerçevenin dışına" çıktığı andan itibaren "cani", "katil", "demokrasi düşmanı", canavar ve diktatör olarak nitelendirilebiliyordu. Özeldir ABD'nin, genelde Batı'nın 3.Dünya ülkelerinde demokrasi, insan hakları, özgürlük arayışı diye bir sorunu yoktu. Çerçeve içerisinde kaldığı sürece ister Suud kralı olsun isterse 12 eylülün generalleri olsun fark etmezdi.

Tanımlanan çerçeve dışına çıkıldığında, o ülke yönetimlerinde her türlü operasyonu yapmak, her şeyi kullanarak hedefe varmak meşru hale gelebiliyordu. Türkiye'deki bütün ihtilallerin arkasında bu anlayış yer almıştır. Çekiç Güç'ün süresinin uzatılması söz konusu olduğunda Türkiye'nin büyük bir gerilim yaşamasının nedeni budur. Tehdid açıktır: "Ortadoğu'da ve Güneydoğu'da işbirliğimiz son bulur." Sovyet bloğunun çökmesinden sonra "Sovyetlerdeki ajanlarını Türkiye'ye kaydirdıklarını" açıkça ifade etmekten sakınmamaktadırlar. Peki bu ajanlar Türkiye'de ne yapıyorlar, nerelerdedirler? Türkiye'yi yönetenlerin bunlar hakkındaki bilgisi ne orandadır?

Eşref Bitlis Paşa ve Cansever'in ölümüne ilişkin sis perdesi Özdemir Sabancı'nın öldürülmesi arkasındaki gerçek bir gün aydınlanacaktır. O zaman Türkiye'deki ajanlar savaşının hangi boyutta olduğu daha iyi anlaşılabilir. 10 yıldır kökünün kazındığı söylenen PKK'nın varlığını Güneydoğu'da devam ettirebilmesi ve kökünün kazındığı iddia edilen bir çok sol örgütün Gazi olaylarında rol alması düşündürücü değil midir? Bunlar, gerçekten o bilinen ideolojik bir kavga verdiğini söyleyen sol örgütler midir; yoksa onların adlarını ve elemanlarını kullanarak eylem yapan istihbarat örgütleri midir? Satı, bu kadar CIA ajanı, Mossad ajanı Türkiye'de nerededirler, ne iş yaparlar?

Parlamento'dan dışlanan, yargılanan, elemanları mahkum edilen bir parti'nin devamı olan HADEP'i bu seçimlere hangi güç, hangi amaçla sokmuştur? Alevilerin demokrasi platformunu seçim meydanına kim sürdü ve kim geri çekti? TOBB'nin Güneydoğu Raporu hangi amaçla hazırlandı? Dublin'de yapılmış Kürt Liderler toplantısı ile arasında bir ilişki var mıydı?

ABD elçiliği aracılığıyla Medis Başkanı Hüsemattin Cindoruk'un ve Cumhurbaşkanı'nın tehdit edilmesi, Türkiye'yi, Kissenger'in tanımladığı çerçeve içinde tutma girişiminden başka bir şey değildir. Türkiye tanımlanan çerçeve içinde kalacak ya da yeni bedeller ödeyecektir.

Uluslararası kavgada dış ülkelerin bir başka ülkeye, Türkiye'ye her türlü kötülüğü öğörmeleri mücadele hukuku açısından, bir dış faktör olarak, normaldir. Bunda bir olağandışılık yok. Anormal olan, yadırganması gereken Türkiye'nin buna karşı bir önlem alamamasıdır. Anormal olan iç şartların her türlü tahrike, her türlü kavgaya müsait bir ortam oluşturmalarıdır.

Dış faktörleri elbette küçümseyemeyiz, ama abartmamalıyız da. Sağlam bir toplumsal yapı yoksa, bir bütünleşme ve dayanışma yoksa, dış faktörler Türkiye'de daima etkili olacaktır.

Türkiye'de siyaset kirlenmiştir. Toplum büyük bir toplumsal kirlenme sürecine girmiştir. Vurgun,soygun, talan, yalan, fuhuş, uyuşturucu kumar yaygınlaş-

Parlamento'dan dışlanan, yargılanan, elemanları mahkum edilen bir partiyi HADEP'i bu seçimlere hangi güç, hangi amaçla sokmuştur? Alevilerin demokrasi platformunu seçim meydanına kim sürdü ve kim geri çekti?

muştır. Herşey yapanın yanına kar kalmaktadır. Toplumun değişik kesimleri arasında diyalog yoktur. Bütün bunlara çözüm getirmesi beklenen siyasi partiler, birbirlerini yok etme kavgası veriyor. Muhalefette söylenen sözler ile iktidarda söylenen sözlerin birbirini tutmaması, vaatlerin birer aldatma olduğunun halk tarafından anlaşılması, değişik bir toplumsal bilincin doğmasına neden olmuştur. Sistem felsefesini savunan partiler seçimi kaybetmiş, sisteme karşı çıkan RP kazanmıştır. Dahası son yüzyılda ilk kez Türkiye'de halk kurtuluşu İslam'da aramaya başlamıştır. Bunun için İslami cemaatlara toplum büyük bir teveccüh göstermektedir.

Halk altıok felsefesinden soğumuş, olmayan, uygulanmayan bir altıok anlayışını savunan partilere açık bir tepki koymuştur. Belediye seçimleri bunun ilk habercisi olmuş, son milletvekili seçimleri ise bunun açık ilanı şeklindedir. Halk kirlenmeye karşı çıkmıştır. Halk altıok düşüncesine karşı çıkmıştır. Halk kişilikli bir yaşam, bir ülke ve bir yönetim istiyor. Kamuran İnan'ın deyişi ile, "hayır diyebilen bir Türkiye" istiyor. Daha açıkcası halk, bağımsız bir Türkiye, özgür bir Türkiye, lider bir Türkiye, Kendi içinde bütünleşmiş bir Türkiye istiyor. Ve bu amaçla, Batı'ya ve yerli işbirlikçilerine hayır diyor.

Halk bu çıkışı ve tercihi ile ABD'nin tanımladığı çerçevenin dışına çıkmış oluyor. Öyleyse bu halk bunun bedelini ödemelidir. Gazi olaylarını bu temel noktadan değerlendirmek gerekir. Uluslararası sistemin uyanan, başkaldıran bir ulus-susturma operasyonu.

Gazi olaylarının birinci boyutu Türkiye'de bir iç çatışmada kullanılabilecek bir potansiyel güç elde etme olayıdır. Komünist-Milliyetçi çatışmasının objektif şartları yok. Türk-Kürt çatışması oluşturulamadı. Öyleyse kavga ettirilebilecek yeni bir toplum kesimine ihtiyaç vardır. Bunun için aleviler seçilmiştir. Bir kahvehanenin taranmasının hemen akabinde, bir TV kanalında, ilk defa, "bir alevi kahvehanesi tarandı", şeklinde yayın yapılmıştır. Böyle bir tabir bugüne kadar kullanılmamıştı. Nice kahveler taranmış, fakat duyurulurken özel bir kimlik belirtilme-

mişti. Akabinde yapılan yayınlarda, "önce" İstanbul'un her bir tarafından Aleviler otobüslerle Gazi mahallesine gidiyor" diye yayın yapılması ilginç değil miydi? Dahası "Türkiye'nin dört bir tarafından Aleviler İstanbul'a geliyor" yayınları yapıldı. Bunların hangisi gerçektir. Kaldı ki böyle bir yayın, tahrik ve teşvik unsuru taşımıyor muydu? Araştırılması gereken bir konudur. Bu olaylarla beraber Türkiye'de alevilik gündemin başma yerleşti. Günlerce tartışıldı. Bütçeden pay vaatleri alındı. Kavga ortamına sürülebilecek bir grup oluşturma girişimi mi idi bu olaylar?

Gazi olaylarının bir başka boyutu; bitti, tükendi denilen bir çok sol grubun Gazi Mahallesi'nde önceden bilgileri varmış gibi çok hazırlıklı bir şekilde ortaya çıkmış olmasıdır. Bu grupların aynı anda böyle bir yerde hazırlıklı bulunmaları, kendi doğal dinamiklerinin mi sonucu, yoksa bir başka istihbarat örgütünün bunları derleyip toplaması mıdır? 12 Mart ve 12 Eylül ihtilallerini yaşayanlar bu tür olaylara çok aşinadırlar. Dahası bu olay, sol örgütlerin bundan sonra sahne de aktif bir şekilde gözükeceğinin bir göstergesidir. Gazi olaylarının benzerlerine, üniversite ve sendikal hareketlerde rastlamak sürpriz olmayacaktır. Gazi olaylarında polis boy hedefi haline getirilmiştir. Polis aciz düşürülmek istenmiştir. İlginçtir ki Gazi olaylarında polis yuhlanırken, taşlanırken, kurşunlanırken, asker alkışlanmıştır.

Gazi olaylarının başka bir boyutu, İslami cemaat liderlerini ihtilal olabileceğine dair ikna edip uzlaşmaya zorlama olabilir. 24 Temmuz 1995 tarihli Akşam gazetesinde bir cemaat liderinin ilginç ve önemli bir açıklaması yayınlanmıştır. Cemaat lideri Gazi olaylarından 1.5 ay önce kendisine PKK'nın eylemlerine ilişkin özel bir istihbaratın geldiğini, bunu da istihbaratçı bir dostu aracılığıyla üst düzey devlet görevlilerine ilettiğini söyler."

"Aldığım haber, Türkiye'de bazı hassas yerlerde Alevi Ocak ve bucakların kundaklanacağı, Alevilerden bazılarının vurulacağı ve bütün bunların sünnilere isnad edileceği, bu suretle Alevilerin ayaklandırılıp bir sünni-alevi çatışması meydana getirileceği şeklindeydi. Olayların arkasında PKK ve Abdullah Öcalan'ın bulunduğu bildiriliyordu. Alevi olmadıkları halde Alevilik iddia eden birtakım ateistler, temelde din ve Atatürk düşmanı, dolayısıyla din ve vicdan hürriyetini garantiye alması gereken laikliğin düşmanı çevreler, Kemalizmın arkasına sığınarak, ateizm adına olaylara destek verdiler. Fakat aleviler de polis de oyuna gelmeyerek basiretli davrandı. Gerçi askerle polis karşı karşıya getirilmeye çalışılıyordu, ancak şer güçler bunda da muvaffak olmadı. Niyetleri ülkeyi parçalamak, polisi yıpratıp askeri bir cuntaya gel demek, müslümanları, millî ve dinî hizmet veren müesseseleri ezmekti. Ayrıca, yıllarca istismar edilen Alevileri yine aynı istismar çevrelerinin ağına bir defa daha çekmek ve gerçekleri görerek bu ağdan kurtulmalarına fırsat tanınamaktı."

Devletin alamadığı istihbaratı, kim veya hangi güç bu cemaat liderine olaylardan önce veriyordu. Amaç neydi? Niçin aynı bilgi devlete veya devletle daha içli dışlı bazı siyasi parti liderlerine verilmiyor da, İslami bir cemaatin liderine veriliyordu? Ya kendisinden bir şey isteniyor ya da bir şeye ikna edilmek isteniyordu. Gerçekten de Gazi olayları gelen istihbarat istikametinde seyretmişti. Televizyon ekranlarından herşey toplu-mun gözü önünde ceryan etmişti.

İstihbaratı verenler, cemaat liderinden istediklerini almışlar onu ihtilal olacağına ikna etmişlerdi. Olaylar "Bir devin Düşüşü"nde anlatıldığı gibi Mak-

sim Gorki'nin ikna edilme operasyonunun değişik bir görüntüsünü sergiliyordu. Ve gerçekten de söz konusu cemaat ciddi bir politika değişikliği yaparak "hoşgörü toplantıları" düzenlemeye başlamış ve mevcut sistemin temel felsefesine kısmi destekler çıkmıştır. Dahası RP'nin politikalarına taban tabana zıt pekçok açıklama yapılmıştır.

Ya RP'nin yükselişi engellenecek ya da ihtilal olacaktır. İhtilal olduğunda da istihbaratla gelen bilgiye göre "millî ve dinî hizmet veren müesseseler yok edilecektir" Benzer bir uygulamanın Pakistan'da Zülfikar Ali Butto zamanında yapıldığını görmekteyiz. Mevdudi hareketinin iktidara gittiğini gören Butto, Pakistan'daki İslami Cemaat liderlerini toplar ve der ki "ya bu adamı durdurun ya da size tanınan imkanlar geri alınacaktır." Mevdudi'ye karşı cemaatlar cephe alırlar. Hareketin yükselişi durdurulur. Ara seçimlerde uygulanan "Kilis Modeli" böyle bir arayışın ve amacın ürünüdür.

Öyleyse Gazi olaylarında, istihbaratı veren, olayları icra eden ve medyayı aynı anda özel bir propaganda dili ile harekete geçiren güç, niçin aynı güç olmasın? "Çerçevenin dışına çıkmak isteyen" bir milleti terbiye etme(!) ona haddini bildirme (!)nin daha güzel bir yolu olabilir miydi?

İnsanların ölmesi, binaların yakılması ve yıkılması önemli miydi? İnsan hakları ölen başkaları olduktan sonra önemli miydi? İşte demokrasi oyunu, işte yerî dünya düzeni.

Halkın Pasifize Edilmesi ve İslahı

Vietnam Savaşı Amerikan halkının politize olmasına sebebiyet vermişti. İşin aslının farkında olmayanlar bunu demokrasi olarak isimlendirebilirler. Oysa Batılı düşünürler hastalığın farkındaydılar ve mevcut rahatsızlığı "demokrasi krizi" olarak teşhis etmekteydiler. Tada-visini de halk kitlelerinin eski klasik konularına çekilmesinde, tekrar pasifize edilmesinde görmekteydiler. Demokrasi-nin Orwelyen manada yoluna devam edebilmesi, yani ticaret erbabınca belirlenmiş kuralların kritik bile edilmeden

Halk bu çıkışı ve tercihi ile ABD'nin tanımladığı çerçevenin dışına çıkmış oluyor. Öyleyse bu halk bunun bedelini ödemelidir. Gazi olaylarını bu temel noktadan değerlendirmek gerekir. Uluslararası sistemin uyanan, başkaldıran bir ulusu susturma operasyonu.

kabul gördüğü, her türlü kararı seçkinlerin verip, iş olsun diye halka da onaylatığı, devletin politikasının oluşmasında halkın kesinlikle rol almadığı bir düzenin var olmağa devam edebilmesi için bu zaruri idi." (Chomsky, ABD Terörü, Pınar Yayınları, s.43)

Halkın pasifize edilmesinde, terör, yollardan biriydi; ama tek yol değildi. Terörün oluşturduğu korku atmosferinde kitleler otoritenin iradesine teslim oluyor meselenin bir an önce halledilmesi için kendi istek ve ihtiyaçlarından vazgeçiyordu. İstemese bile ordunun bu işi çözmesi için yönetime gelmesinde bir sakınca görmüyordu. Nitekim, 12 Eylül ihtilali bu şekilde hazırlandı. 2. ordu konuları Orgeneral Bedrettin Demirel'in deyişi ile "ihtilal şartlarının oluşması için bir yıl beklenmiş"tir. "11 Eylül günü yakalanamayanlar 13 eylül gecesi elleri ile konulmuş gibi toplanmıştır."

Halkın sesinin bastırılmasının yollarından biri de terördür. Halkın terör yoluyla susturulması ABD'nin tercihidir ve sopayla halkın üzerine yürüten hükümetlerin Washington'un gözünde itibari ve kredisi artmaktadır.

Terör pek çirkinleştiği, yönetimi elinde bulunduranlar ne kadar pişkin olurlarsa olsunlar, devletçe sahiplenilemeyecek kadar rezilleştiği zaman suçun mecbul odaklara, ABD tarafından desteklenen ılımlı güçlerin başa çıkmadığı kaynaklara yökülmesi gerekir. Marksist gerillalar, ölüm müfrezeleri günah keçisi niyetine kullanılabilir. Hedeflere varıldığında, teröre artık gerek kalmadığında terörist eylemlere son verilip "Bizimkiler bu işi de başardı, terörün kökünü kuruttu diye öğünülebilir. Devlet terörü ile uygun ortamı oluşturulduktan sonra serbest seçimler yapılabilir." (ABD Terörü s.162-163)

ABD ve onun yerli işbirlikçileri halkı sadece terörle ıslah etmiyorlardı. Halkı ıslah etmenin başka yolları da vardı: Devamlı bir düşman ihdas etme, kurumlarla uyuşturma, medya ile aldatma, eğlenme ile uyuşturma, geçim derdi ile uysallaştırma, köşe dönmececi anlayışı ve ferdiyetçiliği teşvik, birbirine düşman kamlara ayırma hakla -batılı karıştırarak

uyuşturma ve uzlaştırma.

Halkı korkutup sindirmenin veya isteklerinden vazgeçirmenin yollarından biri, ülkenin veya milletin büyük bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğu düşüncesini işlemek ve bunu halka kabul ettirmek. Türkiye'de millet uzun yıllar Sovyetler Birliği tehlikesi ile korkutuldu, zaman zaman İran, Irak, Suriye veya Yunanistan büyük ve ciddi birer tehlike olarak sunulmuştur. Devletin yüksek menfaatleri (!) için pek çok politika halka korku salınarak benimsetilmiştir. Medya aracılığıyla belli periyodlarla bu tehlike hep hatırlanmıştır.

Devamlı Bir Düşman İhdas Etmek

"Halkın muhalif olduğu politikalar karşısında sessiz kalmasını sağlayabilmek için klasik bir yöntem vardır: Yüreklerle korku salmak. Halk, malının ve canının bir büyük düşmanın tehdidi altında bulunduğuna inandırılırsa, muhalif olduğu programların uygulanması karşısında sessiz kalmayı tercih eder, yapılanları hoş karşılamaya bile zaruri bulabilir. Yüreklerle korku salabilmek için propaganda sistemi çalıştırılır, o an için gündemde bulunan büyük düşman olabildiğince abartılır." (ABD Terörü, s.221)

Türkiye'de medya'nın belli periyodlarla elbirlik yaparak belli konuları abartılı bir şekilde gündeme getirdiği ve bir ülkeyi bir şahsı veya bir cemaati hedef gösterdiğine çok şahit olduk. Bu bir hazırlık dönemidir, arkasından birşeyler halka kabul ettirilecektir ya da halktan birşey gizlenecektir.

"Üstelik bir de bizim medeni, gayrisının vahşi olduğu yolundaki iddialarımızı dinlemek mecburiyetindedirler. İşlenen cinayet ne denli vahşiyane ve ne kadar barbarca olursa olsun, bizim entellektüel kültürümüzün boyacı dükkanında süslenip-püslenip gelinlik kız görüntüsü kazanabilmektedir." (ABD Terörü, s.87)

Bu yoğun propagandanın baskısı ile halk paniğe kapılarak çok daha vahim sayılan şeylerin olmaması, ülkenin zarar görmemesi için muhalefet edemeyecek, muhalefet edenlere destek vermeyecektir.

Halkın pasifize edilmesinde, terör, yollardan biriydi. Terörün oluşturduğu korku atmosferinde kitleler otoritenin iradesine teslim oluyor, meselelerin bir an önce halledilmesi için kendi istek ve ihtiyaçlarından vazgeçiyordu.

İnsan havsalası, bu kadar kötülüğün nasıl işlenebildiğini anlayamıyor. Belki de hatamız, şeytan ve onun çalışma tarzını gözönüne almamaktır. Şeytan ve onun yolundan gidenler tarihsel süreçte hep aynı yöntemleri kullanmışlardır.

"Halkı olup bitenlere karşı ilgisiz, yönetime karşı itaatkar kılmak, gençlerin yöğruldüğü eğitim kurumlarında disiplini restore etmek, kitle iletişim araçlarında yer göstermeğe başlayan muhaliflerin sesini kesmek, seçkinlerin tayin ettiği yönetime karşı takınılacak tavrı daha kaynağından kurutmak kaçınılmaz olmaktadır." (ABD Terörü, s.43)

"Meselenin Ahlaki boyutunu bir yana bırakırsanız, terör kültürünün çizdiği çerçeve içerisinde değerlendirmenizi yaparsanız, bu gelişmelerin yadırganacak bir yarının olmadığını görürsünüz. Gerçekleri saklamak, olabildiğince çarpıtmak, basını bir güzel yoğurup istenilen tarzda biçimlendirerek halkı uyutmasını sağlamak terör kültürüyle yoğrulmuş sistemlerin sıradan faaliyetlerindenidir." (ABD Terörü, s.55)

Medya Faktörü ve Halkın Aldatılması

Ülkeyi yönetenler kitleleri susturmak ve uyuşturmak için medyayı bir aldatma aracı olarak kullanırken bir canavar meydana getirdiklerinin farkında değillerdir. Bir müddet sonra kendilerine tabi olan medyanın kendilerini kontrol altına aldığına farkına varacaktır. Artık o andan itibaren ülkenin menfaati demek, bir kısım medya grubunun menfaati demek olacaktır. Son yıllarda partilerle medya grupları arasında meydana gelen çatışma bunun bir göstergesi değil midir?

Gemi azağına almış bir medya uluslararası organizasyonların, istihbaratların kontrolüne girdiği anda, o ülke için, o halk için çok tehlikeli bir duruma gelmiş demektir. Tarih, Hitler'in Fransa'yı işgalinde medyanın nasıl fonksiyonel bir biçimde kullanıldığının önemli tanığıdır.

Dışarıdan düşmanların yönettikleri oyun ince ve şeytancıydı, fakat bu oyuna içeride paraları üzerine titreyenler, iktidara susayanlar, bütün çekemezler, kıskançlar, yeteneksizler ve alçaklar katıldılar.

"Bu ülke yıkıcılarının kullandığı başlıca silah, basın oldu. Demokratik bir rejimde basın yalan söylerse rejim de ölü-

me mahkum olur. Çünkü egemenliğe sahip olan millet eğer doğru haber alamazsa egemenliğini özgürce kullanamaz. Nitekim Fransız basını baştan başa, o zamana kadar görülmemiş, ancak yenilginin açığa vurduğu bir rezalet derecesine ulaşmıştı.

"Politikacılar bu basına bağılıydılar ve yerlerinde onun evetiyle, mevkilerinde tutunabiliyorlardı. Yönetim mekanizması gazetelerin lütuf ya da kinciliğine bağlanmıştı; ordu bile gazetelerin eleştirisi ve övgülerinin esiriydi." (Lazareff, Fransa'da Basın Rezaletleri, s.10, 11)

Şeytanın Topyekün Savaş Açması

İnsan havsalası, bu kadar kötülüğün nasıl işlenebildiğini anlayamıyor. Olamaz diyor. Ne yazık ki tarih bu belgelerle doludur. Belki de hatamız, bu kadar vahşilik yapılamayacağını kabul etmekten geçiyor. Belki de hatamız, şeytan ve onun çalışma tarzını gözönüne almamaktır. Şeytan ve onun yolundan gidenler tarihsel süreçte hep aynı yöntemleri kullanmışlardır. Şeytan insan oğluna topyekün savaş açmıştır. Bu gerçek unutulmamalıdır.

Dedi ki: "Madem öyle, beni azdırdığından dolayı onları (isandırı saptırmak) için mutlaka senin dosdoğru yolunda puslu kurup oturacağım."

"Sonra da muhakkak onlara önlerinden arkalarından, sağlarından ve sollarından kendilerine sokulacağım. onarın çoğunu şükrediciler bulmayacağım." (7 Araf 16-17)

Allah dedi ki: "Onlardan güç yetirdiklerini sesinle sarsıntıya uğrat, atlıların ve yayalarınla onların üstüne yaygarayı kopar, mallarda ve çocuklarda onlara ortak ol ve onlara vaidlerde bulun." Şeytan onlara aldatmadan başka birşey vadetmez.

"Benim kullarım; senin onlar üzerinde hiçbir zorlayıcı gücün yoktur." Vekil olarak Rabbin yeter. (17 İsrâ 64-65)

(*) Prof Dr. Burhanettin Can'ın geçtiği-miz Ramazan ayında Pınar Yayınları tarafından verilen iftar yemeğinde yaptığı konuşmanın gözden geçirilmiş metnidir.

12 Mart'tan 27 Mayıs'a

“Zoraki koalisyon” rüzgar gibi geçti

Abdurrahman A. Emiroğlu

"Pis pis kurulan kördü tızağa ancak saltıbi düşer." (Fâtır, 43)

Yeni Demokrasi Hareketi'nin sâbık lideri Cem Boyner'in deyişiyle "silah zoruyla" kurulan ANAYOL koalisyonu, tesadüfe bakın ki, tam da 12 Mart 1996'da Ecevit'in DSP'sinin "çekinse" oylarıyla güvenoyu alıyor ve resmen göreve başlıyordu. Ve aynı gün Anayol'un başbakanı Mesut Yılmaz Paris'e çarken, "bir-denbire niçin Anarefah Anayol'a döndüğünün sırrını açıklıyordu. Yılmaz, gazeteci Ertuğrul Özkök ve Derya Sazak'a yaptığı açıklamada Anayol'un kurulmasında "ordu müdahalesi"nin değil, "ordu temennisi"nin etkili olduğunu itiraf ediyordu (Bk. Hürriyet ve Milliyet, 13.3.96).

Ashında, Refah Partisi ile bir ay boyunca flört halinde bulunan ve hatta nikah şekerlerini bile hazırlayan ANAP'ın, şubat sonunda aniden DYP'ye yönelmesi, ve Anayol'un bir çırpıda kurululması kamuoyunda çeşitli istihamlara yol açmış ve herkes bu işin içinde bir "bit yeniği" olduğunu düşünmeye başlamıştı. Anarefah görüşmelerinin bıçak gibi kesilmesinden bir gün önce MHP lideri Alparslan Türkeş'in Erbakan'a yaptığı "sürpriz ziyaret", işin esrarını büsbütün artırmıştı. Ancak, bu gelişmelerin üzerinden henüz 24 saat geçmeden de esrar perdesi aralanmaya başlamıştı.

Ateş gazetesi "iyi saatte olsunlar" manşetiyle (27.2.96) Anarefah'ı onaylamayan "zinde güçler"e dikkat çekerken MHP Genel Sekreteri Köray Aydın "Askerlerin RP'den rahatsız olduğu haberleri bize de geliyor. Genel Başkan (Türkeş), Erbakan'ı bu nedenle ziyaret etmiş olabilir." diyordu. Anap'ın seçim müttefiki BBP'nin lideri Muhsin Yazıcıoğlu da, "M. Yılmaz bana bazı çevrelerin ve ordunun RP'den rahatsız olduğunu söyledi" açıklamasını yapıyordu. (Hürriyet, 27.2.96) Ertesi günkü Zaman'da Fehmi Kuru, siyasal dengenin değişmesini "şiddetli bir depremin sismik işaretleri" olarak değerlendiriyor; 29.2.96 tarihli Milliyet'te ise Yalçın Doğan "Gizli Mimar Türkeş" başlıklı yazısında "Ana-

Mesele anlaşılmıştı; Anarefah "talimatla" bozulmuş. Anayol "emrivaki" ile kurulmuş, "emret komutanım" anlayışıyla da göreve başlamıştı.

yol'un asker gölgesinde" hatta "emrinde" kurulduğunu ifade ediyordu...

Mesele anlaşılmıştı; Anarefah "talimatla" bozulmuş, Anayol "emrivaki" ile kurulmuş, "emret komutanım" anlayışıyla da göreve başlamıştı. Yılmaz'ın itirafı ise, zinde güç-

leri millete şikayet anlamına mı geliyordu; yoksa vaziyeti kurtarmak sadedinde bir açıklama mıydı? Doğrusu pek anlaşılamadı. Yılmaz'ın Anarefah'ı bozarken RPlileri "incetmemeye" özen göstermesi ve onlardan övgüyle söz etmesi, sadece bir "siyasi centilmenlik" örneği miydi? Bu da anlaşılamadı.

Kısa Süren Pembe Günler

Her neyse, olan olmuş, Anayol'un kuruluşu alelacele tamamlanmış ve "zoraki nikah" yıldırım hızıyla kıyılmıştı. Ecevit'in "çekinse" desteğiyle güvenoyu da tamamdı. Artık "zinde güçler" rahat uyuyabilirlerdi. Memleket büyük bir tehlikeden(!) kurtarılmıştı. Zinde güçleri her fırsatta "müdahale"ye çağıran iç ve dış güç odakları da rahatlarına bakabilirlerdi. ülkeyi "gerici RP"ye teslim etmemek için cansiperane bir mücadele veren laikperest basın, zaferini kutlayabilirdi:

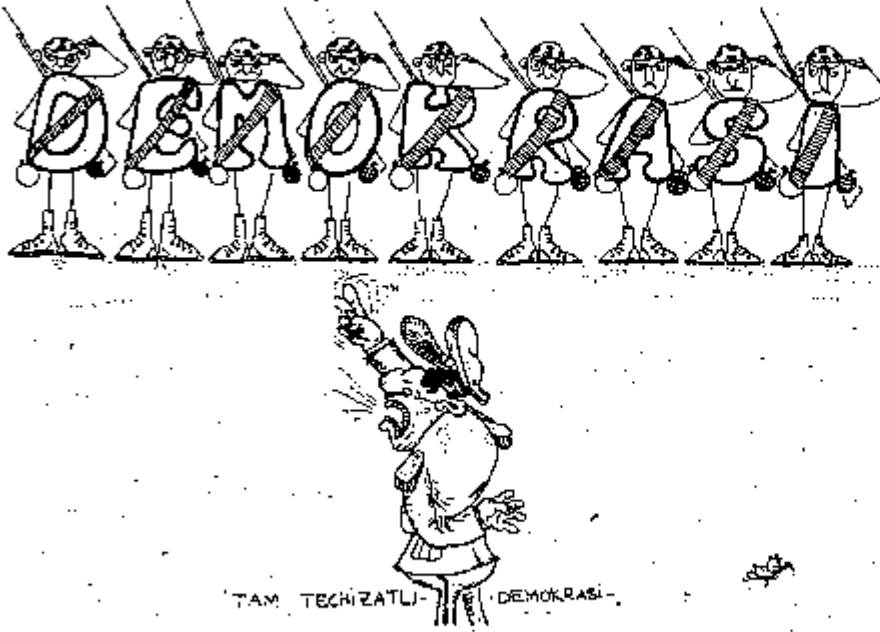
- İşte Sabah'ın Anayol kararından bir gün sonraki (27.2.96) manşeti: "Süper program!"

- Yine aynı gazetenin iki gün sonraki (29.2.96) manşeti: "Reform hükümeti!"

- İşte Sabah'ın entel gazetesi Yeni Yüzyıl'ın başlığı (4.3.96): "Anayol tek parti gibi!" Ertesi gün yine aynı gazete. (5.3.96): "Pembe başlangıç!" Yeni Yüzyıl devam ediyor: "Anayol tamam, Battı rahat."

Ve... Hürriyet (19.3.96): Mesut Yılmaz, "Tansu Hanım tahminimden iyi çıktı..."

Basın "pembe" rüyalar göredursun, Anayol'un iç de "tek parti" gibi olmadığı, birbirlerine içten içe dış-

cırdattıkları çok geçmeden ortaya çıktı. Atamalarda sıkıntılar yaşandı. Ortaklar birbirlerini elenselerle yoklamaya başladılar.

ANAP içindeki homurdanmalar artık başına yansımaktaydı. Korkut Özal, "Bu hükümetin başarılı olamayacağını" daha ilk günlerde söylemişti (Y. Şafak, 21.3.96). Hürriyet yazarlarından Bekir Coşkun, koalisyonu "Dövüşümlü Başbakanlık Sistemi" olarak adlandırmakta haklıydı (23.3.96). Ve 28.3.1996 tarihli Yeni Yüzyıl, "Balayı bitti" başlığını atıyordu. Ortaklararası kavga artık su yüzüne çıkmıştı: Çiller, "Böyle götürmeyiz" diyordu (Milliyet, 30.3.96). Yılmaz da Çiller'den yakınıyordu. Taha Akyol, "Anayol tıkanı mı?" başlıklı yazısında, Yılmaz'ın Çiller'e yapılan "bazı müdahaleler"den rahatsız olduğunu ve "maalesef Özer Bey de müdahale ediyor" dediğini yazıyordu (Milliyet, 2.4.96).

Koalisyon çabuk tıkanmıştı. Zorla evlendirilen karı-kocanın kavga etmesinden daha doğal ne olabilirdi. Zoraki hükümetteki çatlak büyüdükçe büyüyordu.

Refah'ın Öldürücü Muhalefet Darbeleri ve "Hançerlenen" Koalisyon

Koalisyon ortakları birbirleriyle hırlaşırken "Ana muhalefet", daha doğrusu "Tek muhalefet" misyonunu üstlenen Refah partisi de beklenenden çok daha başarılı bir performans sergiliyordu. Erba-

kan, Türkiye siyasetinin dizginlerini eline almış, adeta kedinin farelerle oynadığı gibi rakiplerine göz açtırmıyordu. RP'nin Meclis gündemine getirdiği TEDAŞ, TOFAŞ, "malvarlığı" ve nihayet, "örtülü ödenek" dosya ve tartışmaları ortalığı allak-bullak etti. Hedef tahtasında sabık Başbakan (Yasemincesı Boşbayan) Çiller vardı ve iyiden iyiye bunalmıştı. Bu durum "Sağın büyük patronu" olma çabasındaki Yılmaz'ın da işine geliyordu. Bu yüzden ki, ANAP lideri, "yolsuzluk iddialarının gereğini yapacağını" söylüyor, Refah'ın Çiller aleyhindeki önermelerini destekleyeceğini ima ediyordu.

Anlaşılan -Erbakan'ın meşhur ifadesiyle- "kadayıfın

altı kızarmaya" başlamıştı. Koalisyonun mimarlarından DYP'li Yalın Erez, "RP önermelerine ortağımızdan destek gelirse koalisyon biter" diyor ve ekliyordu: "Gerekirse RP ile koalisyonu görüşürüz!" (Milliyet, 9.4.96). Ortaklar birbirinin kuyusunu kazmaya başlamışlardı. DYP'li sızdırdıklarını iddia ediyordu: "Beni bitiremezler!" (Milliyet, 15.4.96). Doğrusu Çiller "ya bitecek, ya bitecek" noktasına gelmişti: Yüce Divan'a gönderilirse, Başbakanlığı sadece rüyasında görebilecekti artık...

DYP lideri iyice köşeye sıkışmış ve hatıta suçluluk telaşı içine girmişti. İşin ilginç yanı, Başbakanlığı döneminde kredilerle beslediği basın da kendisini yalnız bırakmaya başlamıştı. Çiller'in tek umudu kalmıştı: Karaoğlu... Derhal telefona sarılıyor ve ağlayarak "Beni kurtarın" diye yalvıyordu Ecevit'e... (Yalçın Doğan, Milliyet, 19.4.96) Bülent Bey "çekinsek" bir tavır sergilemiş olmalı ki, Çiller son çareye başvuruyor ve ertesi gün (22.4.96) Erbakan'ın ayağına gidiyordu. Ardından da, tükürdüklerini yalarcasına "gerekirse RP ile koalisyona giderim" tehdidini savuruyordu. Eh, Erbakan için de keyifli açıklamalar yapma zamanı gelmişti: "Biz vaktiyle 'Bütün partiler RP ile koalisyon kurmak için yarışacak' demiştik..." (Türkiye, 24.4.96)

Ve 25 Nisan'da Ankara, koalisyon binasının çökmesiyle sonuçlanacak müthiş bir depremle sarsılıyordu: RP'nin Çiller aleyhinde verdiği TEDAŞ yolsuzluk öner-

gesi ANAP'lıların da desteğiyle 178 "hayır" oyuna karşı 235 "evet" oyuyla Meclis'te kabul ediliyordu. Mesut Bey, zevkten dört köşeydi. DYP'liler, kendi tabirleriyle "sırtlarından" hançerlenmişlerdi. Tansu Hanım'a da artık "gitmek mi zor, kalmak mı zor" şarkısını mırıldanmak düşüyordu. DYP grubu, "her şeye rağmen koalisiyona devam" kararı almıştı, ama ANAYOL'un iflah olmayacağı da ortadaydı. DYP kurmaylarından Nermeddin Cevheri, durumu çok veciz ifade ediyordu: "Sizde evlat acısı, bizde kuyruk sancısı olduğça bir daha başaramayız." (Y.Yüzyıl, 26.4.96) Her iki ortak da koalisyonu bozan iki taraf olmamak için, şimdilik beklemeydi. Artık ortaklar arasında "sinir harbi" başlamıştı. Yılmaz, Çiller'in pes edip ayrılması ve hatta DYP'nin bölünmesi için çaba sarf ediyor, Çiller de Yılmaz'ı "yapıştı" sandalyeden düşürmeye uğraşıyordu.

14 Mayıs'ta Ankara'da bir çok daha yaşandı. Anayasa Mahkemesi, RP'nin başvurusunu incelemiş ve ANAYOL için 12 Mart 1996'da yapılan güvenoylamasını, Anayasa'nın 96. maddesine aykırı bularak "iptal" etmişti. Artık, Anayol "hukuken" de geçersizdi... Ortalık iyice karışmıştı. Zaten fiilen icraat yapamayan koalisyonun "iktidarsızlığı" Anayasa Mahkemesi'nce de onaylanmış oluyordu. Şimdi göbek atma sırası DYP'lilere gelmişti. DYP'li Adana Seyhan ötelindeki "viskili" kutlaması uçakta da devam ediyor, kocaman kocaman (!) bakanlar koro halinde şu şarkıyı söylüyordu: "Üç gün dedin, beş gün dedin, aylar oldu düşünmedin." (Y.Yüzyıl, 16.5.96)

İktidarsız İktidarın Sonu ve Yeni Senaryolar

Ankara'da siyaset toz-dumandı. Entrikalar, ayak oyunları, kumpaslar, suçlamalar, seviyesizlikler bu tozu-dumani iyice çamurlaştırıyordu. Çiller, "örtülü ödenek"ten 500 milyar iç ettiği yolundaki iddiaları "iki kere şerefsizlik" olarak nitelerken, ertesi günlerde de bu parayı çektiğini kabul ediyordu. Yalın Erez, ANAP'lı ortaklarını "kalleslik"le suçluyor, "demokrasisi çaylakları"ndan söz ediyordu. Yılmaz, "asıl kalleslik" diyordu; "vekaletini aldığı halka ihanettir." (Y.Yüzyıl, 21.5.96) Çiller, Yılmaz için "çamur adam" tabirini kullanıyordu.

Evet, siyaset toz-duman ve çamurdu... "Dumanlı havayı sevenler" için artık harekete geçme zamanıydı. Kadıköy'deki 1 Mayıs gösterilerinin kurşunlu-sopalı, kanlı-bıçaklı ve yakıcı-yıkıcı biçimde gerçekleşmesi, toza-dumana bir de tuz-biber eklemişti. 19 Mayıs'ta Demirel'e yapılan "suikast teşebbüsü" geçmişteki bu tür "başarsız"(!) suikastları hatırlatıyordu, ister istemez. Bu gelişmeler, bir yandan iktidarın "iktidarsızlığını" artırıyor, hatta "yokluğunu" kanıtlıyor, bir yandan da "yeni senaryolar" için zemin hazırlıyordu. 12 Mart, 12 Eylül ve 27 Mayıs'lar gündeme geliyor, "darbe söylentileri" fısıltı gazetesi'nden "matbu gazetelere" kadar yayılıyor.

"Zinde güçler" ANAYOL sonrası formülleri çoktan dillendirmeye başlamışlardı bile: "Etkili çevreler Anayol'un dağılmasının ardından bir 'partilerüstü hükümet' formülü için çalışmaya başladılar. Bu senaryonun birinci amacı DYP ya da ANAP'ın RP ile koalisyon kurmasını engellemek olsa gerek..." (Y. Yüzyıl, 9.5.96).

Koalisyonun dağılması an meselesiydi; ama dert edecek bir durum yoktu(!) Ne de olsa "etkili ve yetkili çevreler" memleketin ve vatandaşın selameti için(!) gerekli olan tedbirleri almışlardı... Ya onların "temenni" ve "telkinleri" ile bir "milli mutabakat" hükümeti kurdurulur, ya da olmazsa "devleti RP'ye teslim etmemek için" gereken "sivil" veya "askeri müdahaleler" düşünülebilirdi...

Tesadüfe bakın ki, Tansu Çiller, tam da 27 Mayıs 1996'da ANAYOL'un "fihlen" bittiğini ilan ediyordu. 12 Mart'taki "meşhuk güvenoyu" ile göreve başlayan koalisyon 27 Mayıs'ta sona ermişti. Artık raftaki senaryolar masaya indirilip yürürlüğe konulabilirdi. Ancak bunun için de bir miktar zamana ihtiyaç olabilirdi. Eh o zamanı kazanmak için oynanacak oyun ve tezgah-tan çok ne vardı! Koalisyon tek yanlı sürdürülebilir, hükümeti düşürmek için verilen "gensoru önergesi" reddedilebilir, olmazsa başka yollar bulunurdu. Nede olsa "demokrasilerde çare tükenmezdi"; hele "Alaturka Demokrasi" de hiç tükenmezdi...

- Halkın iradesi, ne mi olacaktı?

- Hadi canım sen de! Halk kendisi için hayırlı olanın ne olduğunu "etkili çevreler"den daha mı iyi bilecekti?

"Etkili ve yetkili çevreler" memleketin ve vatandaşın selameti için(!) gerekli olan tedbirleri almışlardı... Ya onların "temenni" ve "telkinleri" ile bir "milli mutabakat" hükümeti kurdurulur ya da devleti RP'ye teslim etmemek için gereken sivil veya askeri müdahaleler düşünülebilirdi...

Modernizm, kadın ve aile

Abdurrahman Arslan

Uzun bir zamandan beri giderek yaygın şekilde tartışılmakta olan iki konu dik-katleri üzerlerine toplamış durumdadırlar. Bunlardan birisinin ekoloji; diğerinin ise kadın hareketi olduğu söylenebilir. İlki çevrenin tahribi ile ortaya çıkan dola-yısı ile endüstri devrimiyle sıkı bir ilişki içinde olan ta-biatın kirlenmesi olgusudur. İkincisi ise insan ka-dâr eski olmasına karşılık, meselenin anlaşılması ve çözümünde yine endüstri çağına ait ölçü ve de-ğerlerin belirleyici olduğu modern toplum içinde-ki kadının işlevi ve konumudur.

Modern endüstriyel uygarlık, tabiatı -hatta bir yönü ile fabrikanın/üretim biriminin aracılığı ile- ait olduğu kent'in "içinden"; insanı, yani kadın ve erkeği ise ailenin dışına çıkartarak yeniden tanımladı. Bir başka ifade ile hem tabiatı hem de insanı üretim ve üretim biriminin lehine yeniden de-ğerlendirmeye tabi kılmıştır. Ne var ki bugün doğur-duğu neticeler bağlamında böyle bir değerlendir-me ve tanımlamanın yanlış olduğu görülmekte; yapılan yanlışlığın temelinde ise insanın hem aile-den hem de tabiatıdan bağımsız, yani onlarla karşıt-lık içinde tanımlanmış olması yatmaktadır. Buna ilave olarak modern toplumsallık "iş" ile "ev"i bi-ribirlerinden son noktasına kadar ayırmayı esas al-

Modern düşüncenin eşitlik /eşitleştir-me ideali neticede bütün farklılıkları aşındırarak herşeyi birbirleriyle benzer kılmaktadır. Ne var ki, top-lumsallık bağlamında, diğer semavi dinlerde olduğu gibi, İslam açısından da toplumun en küçük biriminin birey değil de aile olduğu kabul edilir.

diğinden, ev ve kamusalılık birbirlerine karşıtlık ilişkisi üzerine oturtularak tanımlanmışlardır. Süreç ailenin aleyhine gelişerek, onu ve iç-ra ettiği işlevini elinden ala-rak kendi değerlerini hakim kılmıştır. Fakat şimdilerde bu toplumsallığın ürünü olarak ortaya çıkmış mo-der/çekirdek aile, görünen

o ki, artık tarih sahnesinden çekilmeye başlamış durumdadır.

Günümüzün hakim toplumsallık anlayışında, toplumu meydana getiren temel birimin "birey" olduğu varsayımı önemli bir yer tutar. Diğer önemli bir husus da Fransız devriminden miras kalan ve uğrunda mücadele edilen eşitlik/eşitleştir-me özelliği sayılabilir. Bu iki özellikten dolayı kadın ve erkek eşit bireyler olmak üzere kendileri-ni "ailenin dışına" çıkararak tanımlamaya çalış-mışlardır. Bu çabanın tabii bir sonucu olarak hem ailenin varlığı hem de cinsiyetin kendine has hu-susiyetleri aşınmaya uğrayarak "bir-örnek" hale gelmiş durumdadır. Modern düşüncenin eşitlik /eşitleştir-me ideali neticede bütün farklılıkları aşındırarak her şeyi birbirleriyle benzer kılmakta-dır. Ne var ki toplumsallık bağlamında, diğer se-mavi dinlerde olduğu gibi, İslam açısından da top-lumun en küçük biriminin birey değil de aile oldu-

ğu kabul edilir. Aile ile insanın varlığını sürdürmesinin bir ve aynı şeyler olduğunu söylemek mümkün. İnsan uzun tarihi içinde savaşları, çaresizliği, göçleri, umutsuzlukları hep aile "form"u içinde aşmıştır. Öte yandan aile kadın ve erkek ilişkilerinin tanzim edildiği ilk "yer" olmak gibi bir özellik taşımaktadır. İslam ailenin "verili" bir kurum olduğuna; anne, baba ve çocuk rolleri ile "akrabalık ilişkilerinin" hem bu dünyaya hem de öbür dünyaya uzanan bir özelliği olduğuna vurgu yapmaktadır. Toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi bu "form" içindeki kadın ve erkek arasındaki ilişkileri de eşitlik değil, adalet üstüne inşa etmiştir. Genelde varlığın özelde cinsler arasındaki farklı hususiyetlerin ancak adalet ile korunup devam ettirilebileceğini hatırlatmaktadır.

Cinsler arasındaki farklılıkları korumaya arzusu aynı zamanda cinsiyetten bağımsız rollerin olmaması gerektiği gibi bir durumu da beraberinde getirmektedir. Çünkü kadınlığın hakiki rolü iki sebepten dolayı ihmal edilemeyecek kadar önemlidir. Bunlardan birisi kadının, insanoğlunun geleceğini kendisinde taşıma yetisi verilen ve Kur'an'ın "savunması sağlam bir karar yeri" olarak tanımladığı "Rahmi"dir. Yani onun doğurmak gibi bir özelliğe sahibi olmasıdır. Rahim aynı zamanda yaratıcının sıfatlarından bi-

Yaşanmakta olan bir hayatın kurgusuna, onun şekillendirdiği fizik dünyaya ve dolayısı ile "ev" mimarisinden başlayıp kent'e kadar uzanan dokusuna, orada hakim olan toplumsal ilişkilere ve bu ilişkilerin rasyonel niteliğine itiraz etmeden, kadın ve erkek arasındaki ilişkileri, aileyi yok sayarak veya ailenin dışında tanımlamaya çalışmanın, mevcut statükonun devamına bir katkı olmaktan başka bir anlam taşıması zor görünmektedir.

ridir. İkinci özelliği ise "akrabalık bağlarının" irtibatlandırıcısı, kurucusu, çoğaltıcısı ve esas unsurudur. Bu ilişkilerin ve bağların önemi ise Kur'an'ın bir çok ayetinde zikredilir. Modern insanın başta siyasal olmak üzere her türlü iktidar karşısında bu kadar güçsüz ve bir türlü kurtulamadığı "yabancılaşma"sının kaynağında bu bağları koparmasının büyük payı olduğu söylenebilir.

Yaşanmakta olan bir hayatın kurgusuna, onun şekillendirdiği fizik dünyaya ve dolayısı ile "ev" mimarisinden başlayıp kent'e kadar uzanan dokusuna, orada hakim olan toplumsal ilişkilere ve bu ilişkilerin rasyonel niteliğine itiraz etmeden, kadın ve erkek arasındaki ilişkileri, aileyi yok sayarak veya ailenin dışında tanımlamaya çalışmanın, mevcut statükonun devamına bir katkı olmaktan başka bir anlam taşıması zor görünmektedir.

Habitat II ve biz

Ayfer Erdun İpekoğlu
Mimar

Gün geçtikçe artan dünya nüfusunun yarısının gelecekte kentlerde yaşayacağı düşüncesi konut sorununu ortaya çıkarmıştır. Soruna çözüm aramak ve konuyu incelemek için Haziran ayında İstanbul'da konut kongresi Habitat II düzenlenecektir.

Konutun sadece barınak değil, yaşanabilir çevre de olma özelliği dikkate alındığında toplumun bütün katmanlarının yaşantısı incelenerek varılacak bir çözüm, farklı kitlelerin sorunlarına yönelmeyi gerektirmektedir. Bu kitlelerin kendi ihtiyaçlarına cevap veren mekanlarda yaşama istekleri konut tasarımlarında ve politikalarında yeni düzenlemeler yapılmasını gündeme getirmektedir. Bu düzenlemeler dünün ve bugünün irdelenmesi sonucu ortaya çıkacak verilere göre yapılmalıdır. Bunun mümkün olabilmesi için tüm sivil kurumların katılımı gerekiyordu. Oysa bugün konu çok dar bir çerçeve içine oturtulmak istenmiştir. Kanada'da 1976'da yapılan ilk konut kongresinde sorunun çözümlenemeyiş nedeni merkezîyetçi yaklaşımın çalışmalarının yeterli olmamasıdır. Zaten sivil kurumların duyarlı yaklaşımları dikkate alındığında yapılacak çalışmaların meseleye çözüm getireceği düşünüldüğünden Habitat II'ye gerek görülmüştür. Konutlarda yaşayacak insanların düşünceleri ve istekleri incelenmeden yapılan düzenlemeler o insanlara hitap edemeyeceğinden netice sağlıklı olmaz. Sadece konut yapmak değil, konutta oturacak insanların ihtiyaçlarını en kolay biçimde gideren tasarımların düşünülmesi gerekir. Bu insanların fikri alınmadan bu nasıl mümkün olabilir?

Konutlarda yaşayacak insanların düşünceleri ve istekleri incelenmeden yapılan düzenlemeler o insanlara hitap edemeyeceğinden netice sağlıklı olmaz. Sadece konutun sayısal eksikliğini giderici önlemlerle sorunu çözmeye çalışmak doğru bir yaklaşım değildir.

Bölgeler arasındaki dengesiz kalkınmaya dayalı yatırım anlayışı, iş imkanlarının ve sosyal gereksinimlerin büyük kentlerde toplanması kente göçü zorunlu kılmıştır. Bu da gecekondular sorunu gibi önemli bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Sonuç büyük kentlerin yükünü arttırmış ve kent bunu taşıyamaz hale gelmiştir. Gecekondu alanları

şehire dahil edildikçe yıkılan gecekondu üzerine kurulan apartmanlar hiç emek sarfetmeyen gecekondu sahiplerine daireler, yapsatçılara da paralar kazandırmıştır. Büyük kentler özellikle İstanbul böyle yokolmaktadır. Ayrıca bu bölgelerdeki arazileri parselleyen mafya, kazancına kazanç katmıştır.

Bütün bu sorunlara bir de Güneydoğu'dan göç eden insanların sorunları eklenmiştir. Türkiye'nin bir Güneydoğu sorunu vardır. Yerlerini yurtlarını terketmek zorunda kalan kitleler büyük kentlerin varoşlarında kümelenmişlerdir. Bu insanların sorunları incelenmeden, dertleri dinlenmeden onları uygun yerlere yerleştirmeden sadece konutun sayısal eksikliğini giderici önlemlerle sorunu çözmeye çalışmak doğru bir yaklaşım değildir. Onlar kendi istekleri dışında, sırf can kaygısı nedeni ile zorunlu olarak şehirleşme durumundaki insanlardır. Öncelikle ne tür yerlerde rahat edecekler, hangi tür yerleşim düzenini özlüyorlar, üretime katkıları nasıl olur? Bütün bu meseleler tüm boyutları ile incelenmelidir.

Ayrıca, şehirleşen kırsal nüfustaki ahlaki çöküntü ve kültürel yozlaşmayı en az düzeye indirecek çalışmalar ancak onlara kolay ulaşabilen sivil kuruluşlar aracılığı ile yapılabilir. Konu ile ilgili tüm kurumlara

büyük görevler düşmektedir.

Değişen koşullar insanları birbirine tahammül edemez hale getirmiştir. Çarpıklık yaşantımızın tüm boyutlarını etkiliyor. Bu durumdan müslüman kimliğindeki insanlar da etkileniyor. Kongrede Türkiye'nin konut sorunu İstanbul ölçeğinde incelenecektir. Çok katlı binalarla konut sorununu çözmeye çalışmak İstanbul'un tarihi kimliğine de aykırıdır. Ayrıca Habitat II'nin yaşanabilir çevre ilkesine ters düşmektedir. Herbiri farklı ustalar tarafından farklı insanlar için yapılan eski sokaklardaki evler, birbirlerine ve insanlara ne kadar saygılıydı. Elbette geçmişe bağlı olmak, geçmişi korumak demek o dönemde mihlanıp kalmak demek değildir. Emğe saygıdır kültüre saygıdır, insana saygıdır. Geçmişte aile ataerki bir yapıya sahipti. Konutun boyutları aile bireylerinin sayısına göre azalır ya da çoğalırdı. İçinde yaşanan odanın kuruluşu sarayda da, sıradan evde de aynı idi. Bugün aileler bölündü. Ağır yaşam koşullarını gençler kaldırmaz hale geldiler, bunalıma düştüler, yaşlılar yalnız bırakıldıkları ve ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için yaşlılar yurdu, huzurevleri gibi kurumlarda yaşamak zorunda kaldılar, ya da kendi evlerinde yalnızlığa itildiler.

Düzensiz kentleşme şehirli olmanın bir getirisi gibi görünse de ahlaki çöküntü ve yozlaşmanın bir sonucudur. Başkalarının hakkına saygı göstermeme, hep daha fazlasını isteme egoları insanları böyle ortamlarda yaşamaya mahkum etmiştir. Nerede kaldı eski komşuluk ilişkilerimiz? Komşu hakkı kavramını ne de çabuk unuttuk. Başkalarının hakkına saygı gösterip kendi hakkını da en iyi biçimde koruyan insan tipine sinema filmlerinde rastlanır oldu. Hakem yerine konan adil ve birleştirici insanlar yok oldu. Her sorun hukuk sistemi ile çözülmeye çalışıldı. Neticede hukuk sistemi tıkandı. Adalet mekanizması bu kadar yükü kaldıramayınca, herkes kendi sorununu kendisi halletmeye çalıştı ve toplum anarşinin içine düştü.

Ayrıca yüksek enflasyon gelecek endişesini getirmiş, sonuçta günü kurtarma

yaşam biçimi oluvermiştir. Kalite ve emeğe saygı ortadan kalkmış, düzensiz örgü ağı da ezen ve ezilen insan kitlelerini meydana getirmiştir. Ciderek zengin daha zengin, fakir de daha fakir olmaktadır. Büyük firmalar daha da büyümekte ve tüm mekanizmaları kendi yararları doğrultusunda çalıştırmaktadır. Bu kuruluşlar insanları her konuda istedikleri gibi yönlendirmektedirler. Sonuçta yozlaşmış yabancılaşmış insanlar bunalıma düşmektedirler.

Belli sloganların peşinden koşmak, müslümanlığı sadece belli kalıplarla izah etmeye çalışmak, İslamiyet'in ruhuna ve yüceliğine terstir. Zihin tembelliği, insanları mevcut olana rıza gösterir hale getirmiştir.

Kadın-konut, çocuk-konut, yazlık-konut kavramları etrafıca incelenmelidir. İnsanımız hangi ortamlarda nasıl yaşamak istiyor? Hangi ortamda kendini daha huzurlu, daha güvenli ve daha işe yarar hissedecek? Ev kadını konutta mahkum eden mi, yoksa konutu sayesinde etrafı ile iletişim kurabilen bir tasarruf mu isteniyor? Belli potansiyele sahip ama çocuk yetiştirmek için evde bulunmayı doğru bulan kadın, evinde oluşturduğu bilgi sayarlı iletişim sistemi ile daha faydalı daha üretken olabilir mi? Ya da evinde oluşturduğu çalışma şekli ile dış dünyaya açılıp daha verimli olabilir mi? Oyuncak ve televizyon arasında tercih yapmak zorunda kalan çocuk sivil kurumların oluşturduğu alt gruplar sayesinde evde tahribat yapmaktan kurtarılıp sportif olabilir mi? Yaşlıları dışlayan değil kucaklayan yarı serbest bir düzenleme ile aynı evde kalabilme imkanını sağlayan bir konut sistemi tasarlanabilir mi?

Geçmişte bu konular o günün ölçülerine göre çözülmüş. Bugün de günümüzün ölçülerine göre çözülebilir. Ancak, aile kavramı zedelenmeden çözüme gitmenin yolları aranmalıdır. Herkes kendi ölçeğinde meseleyi incelemeli, fikirler üretmelidir. Daha sonra da gönüllü kuruluşlar aracılığı ile üst mercilere ulaştırılmalıdır. Aksi takdirde Habitat II'nin yapılan diğer toplantılardan hiçbir farkı kalmayacaktır.

Herbiri farklı ustalar tarafından farklı insanlar için yapılan eski evler birbirlerine ve insanlara ne kadar saygılıydı. Konutun boyutları aile bireylerinin sayısına göre azalır ya da çoğalırdı. İçinde yaşanan odanın kuruluşu sarayda da sıradan evde de aynı idi.

Aile, saygı, sevgi ve kaybolan değerlerimize dair

Münire Yazar ile söyleşi

Toplumsal dejenerasyondan büyük ölçüde nasibini almış olan aile kurumumuzun mazisi, şu anki hali ve geleceği üzerine, MÜSİAD Başkanı Erol Yazar'ın muhterem valideleri Münire Yazar Hanımefendi ile Umran adına Ayfer İpekoğlu'nun gerçekleştirdiği söyleşiyi okuyucularımızın istifadesine sunuyoruz.

Umran: Geleneksel aile düzeninde üç-dört aile birarada yaşayabiliyordu. Bu gün ne oldu da eşler bile birbirlerine tahammül edemiyorlar?

M.Yazar: Büyük ailede en önemli faktör, saygıdır. Arada 1 yaş bile olsa, erkekse ağabey, kız ise abladır. Bugün kendinden 10 yaş bile büyüklere gençler isimleri ile hitap ediyorlar. Bunun adına da "demokratik davranış" diyorlar. Biliyorsunuz, Amerikan sisteminde çocuklar babalarına bile isimleri ile hitap ederler. Biz henüz o dereceye gelmedik ama bu olayı yadırgamaz hale geldik. Bazıları da henüz onlara erişemedik diye bir eziklik içine giriyor. Biz büyüğümüze ismi ile hitap etmek bir yana, söylediklerine ne derecede olursa olsun tepki dahi gösteremezdik. Bu tür hadiseler saygıyı ihlal eden faktörler olarak nitelendirilirdi. Bizde karı-kocanın birbirlerine olan davranışları da aynı idi. Kadın, erkeğini ailenin reisi, çocuklarının babası olarak görür, büyüğüne gösterdiği saygıyı ona gösterirdi. Şunu bir misal olarak verebilirim: Annem hiçbir zaman babama ismi ile hitap etmezdi. Beyefendi ya da efendi derdi. Bize de babamdan bahsederken

Kadir gecesi hristiyanların neşelenme günlerine denk gelirse o gün eğlence yapmazlardı. "Bugün müslümanların ibadet günü, biz bu eğlenceden vazgeçeriz" şeklinde yaklaşımları vardı. Bu saygı Osmanlinin aşılacağı saygıydı.

"babamız" derdi. Babam da an-neme ismi ile hitap etmezdi. Adı Pakize idi, onu bir nevi sıfatlandırarak temiz kalpli anlamında "pâk-i dil" derdi. Amcalara beyamca der, halalarının isimlerinin yanına da hanım kelimesini ilave ederdi. Biz nineme hanım-nine derdik. Hanımlık saygının inceliğini gösteren bir sıfattır.

Bazı yerlerde kadın namına karı lafı kullanılır. Biz bunu edepten uzak görürüz ve hakaret olarak algılarız. Saygı hitabetle başlar, büyüğe itibarla devam eder. Saygının ifadesi olarak da hitabet değişir.

Babaannem naklederdi: Dedem birgün oğlunun, yanında çalıştığı birine ismi ile seslendiğini duy-muş, (kendisi serasker mevkisinde tanınmış bir şahıs), "Hanım, söyle ona bir insan ya efendidir ya ağadır ya da çavuştur. Hasan efendidir, Hasan ağadır, Hasan çavuştur ya da Hasan beydir. Adını direkt olarak söylemek o insana hakaret etmektir" diye uyarmış. Tabii bu değerler bize süzüle süzüle gelmişti. Benim yetiştiğim ortamda bu derecede değildi ama biz de belli kaidelere riayet ederdik.

Umran: Geçmiş olduğu gibi bu güne taşımak mümkün değil. Ama biz unuttuğumuz, unuttukça da yozlaştığımız için bu değerleri olabildiği ölçüde bu güne taşımak ve yaşamak istiyoruz, bize ne önerirsiniz?

M.Yazar: Söylediğim gibi, en önemli mefhum saygı. Benim ailemde babam, en büyük kardeşi.

Ağabeydi. Kardeşleri ona baba saygısı gösterirlerdi. Mesela elini öperlerdi. Biz bu geleneği hâlâ sürdürüyoruz. Ben üç yaş büyüğümün bayramlarda elini öperim. Bunun da bir sırası vardı. Bayramlarda babamın elini önce annem öperdi, sonra biz sıraya dizilirdik. Bunlar saygının ifadesidir, saygının olduğu yerde sevgi gelişir. Sürtüşmeler de sevgiyi azaltır. Sevgi ve saygı edebin çerçevesi içine girer. Büyük ailenin yaşayabilmesi için bunlar gereklidir.

Umran: Acaba o dönemde bütün ailelerde yaşantı biçimi anlattığınız gibi miydi? Yoksa sizin ailenize has bir tutum mu idi?

M.Yarar: Bizim görüştüğümüz ailelerde bu böyle idi. Arkadaşlarımızla olan ilişkilerimiz de bu düzeyde idi. Öyle ki bu Osmanlı sistemi gayrimüslim ailelerde de tesirini göstermişti. Onlar da anne-baba ve diğer büyüklerine bu şekilde saygılı idiler.

Umran: Bu olay Osmanlı kültürünün gayrimüslimler üzerindeki tesirinin bir ifadesi olarak algılanabilir mi? Yani bir etkileşimden söz edilebilir mi?

M.Yarar: Onlar Osmanlı kültürünün hayranı idiler. Benim tanıdığım bildiğim kadarı ile de onu benimsemişlerdi.

Umran: Onlar sizlerden nasıl ayrılıyorlardı?

M.Yarar: En bariz özellikleri açık olmaları idi. Ama hepsi dindardı. Pazar günü kiliseye giderlerdi. Onların dindarlıklarının ifadesi buydu. Ayrıca oruç gibi perhizleri vardı. Eğer Kadir gecesi hristiyanların neşelenme günlerine denk gelirse o gün eğlence yapmazlardı. "Bugün müslümanların ibadet günü, biz bu eğlenceden vazgeçeriz" şeklinde yaklaşımları vardı. Bu saygı Osmanlı'nın aşılacağı saygıydı.

Umran: İnsan beğendiği değerlere saygı gösterir, buradan bunu çıkarabilir

miyiz?

M.Yarar: Saygının olmadığı ortamda insan yaşama olan bağlılığını yitirir.

Umran: Beğendiğimiz, ama yaşayamadığımız bu değerlere yeniden kavuşmak için ne yapabiliriz?

M.Yarar: Yeni bir kumaştan elbise dikmek kolaydır, ama eski kumaşa şekil vermek zordur. Ancak, fazla müsamahalı yaşam şekli yanlış bir yoldur. Anneler, demokratik davranış adı altında çocuklarına çok müsamahalı davranıyorlar. Çocukların saygıya aykırı davranışlarını anlayışla karşılayamazsınız. Bebek yaşta dahi olsa saygıyı aşılamak lazım. Bunu anneler benimsemeli. Çocukluk yaşı 0-6 yaş, insan eğitiminde en mühim yaş olarak bilinir. Bu devrede çocuğa rehber anne oluyor. Anne benimsediği değerleri muhakkak çocuğa aşılamalı; bu konuda müsamaha göstermemelidir. Disiplinle bu davranış biçimlerini öğretmelidir. İşin zımkı saygıdır. Bir fikre itiraz ettiğiniz zaman dahi o itirazı karşınızdakini kırmadan yapacaksınız. Beğenmediğiniz düşünceleri aradaki münasebeti bozmadan, zedelemekten dile getirmelisiniz. Böyle olursa çatışma ortamı doğmaz.

Umran: Bugün içinde bulunduğumuz durum müslümanca yaşayamamanın bir sonucu herhalde?

M.Yarar: Zaten müslümanlıktan uzaklaştığınızda saygı azalıyor. Anne ve babanıza öf bile demiyeceksiniz. Yaşlandıkça insan çocuklaşır. Çocuk

Anneler, demokratik davranış adı altında çocuklarına çok müsahahalı davranıyorlar. Çocukların saygıya aykırı davranışlarını anlayışla karşılayamazsınız. Anne benimsediği değerleri muhakkak çocuğa aşılamalı; bu konuda müsahaha göstermemelidir.

fikren henüz tekamül etmemiştir. Yaşlılarda da hareketler, istekler değişir. Tatbik edilemeyecek davranışlar isteyebilirler. Allah'ın gösterdiği yolda gitmelisiniz.

Umran: Anlattıklarınızdan sonra aile yapınıza saygı duyduk. Biraz da köken itibarıyla ailenizin nereye dayandığından söz eder misiniz?

M.Yarar: İstanbulluyduk biz. Büyükbabam seraskerdi. (Genelkurmay Başkanı) Harbiye açıldığı zaman Anadolu'nun parlak talebeleri Harp Okulu'na getirilmiş. Büyükbabam Balıkesir'in bir köyünden gelmiş. Gazi Osman Paşanın sınıf arkadaşı. Kızı yani babaannem, o hayatı yaşamış bir insan. Eşi de İsmail Hakkı Paşaydı. Biz İstanbul terbiyesi, daha doğrusu İslam terbiyesi ile büyüdük.

Umran: O dönemi bugünle karşılaştırdığımız zaman toplumda ne gibi bir ahlaki dejenerasyon görülüyor?

M.Yarar: Anneler çocuklarını eğitirken şuurlu değiller. Geçmişteki değerleri bilmiyorlar. Saygının ve edebin öneminin farkında değiller. Bu düzen onları Batı'ya hayran, Batı kompleksli insanlar haline getirmiş.

Annem bize göz işaretiyle istikamet verirdi. Bugün çocuğun en aykırı hareketi bile marifet gibi değerlendiriliyor.

Umran: Eğitim sisteminde de bozukluk var. O dönemde yetişen çocuk ile bu dönemde yetişen çocuk arasında kimlik oluşumu açısından ne gibi farklılıklar gözlemliyorsunuz?

M.Yarar: Tabii, burada yine en

önemli görev aileye düşüyor. Eğer siz ailenizden köklü eğitim almıyorsanız o sizi kötülüklerden uzak tutuyor. Ama zayıf olunca kayboluyor. Edebi edepsizden öğren diye bir tabir vardır. Hatalı tutumu mukayese ile anlıyorsunuz.

Bunalımın gençliğin temelinde aile içi düzensizlik yatıyor diyebiliriz.

Umran: Bazı hareketlerin aileyi dışladığı gözleniyor. Aileden rahatsız olunmasının temel sebebi nedir?

M.Yarar: Düşman güçlerin harekete geçirdiği fikirler var. Şimdi öğreniyoruz ki Bosna-Hersek'te soykırım başlamadan önce Belgrad'da bir enstitüde yapılan bir toplantıda İslam camiasını yoketmek için programlar yapılmış ve bu müslüman yapıyı nasıl yokederiz demişler; sonuçta, bunlarda aile kuvvetli; aileyi yokedelim, parçalayalım denmiş ve ailenin en kuvvetli ferdi olan anneyi mahvetmeliyiz fikrine varılmış. Bunun neticesi olarak da kadının namusu ve iffetine saldırılar başlatılmış.

Tecavüz hadiseleri emirlerle vuku bulmuş. Namus ortadan kalkınca aile çözülüyor. Aileyi çözdüğümüzde o milleti ele geçirmek çok kolaydır. Yuvayı yıkmak için önce hanımlarda tahribat yapılır. Psikolojik bunalıma girmiş kadından cemiyette bir şey beklenemez.

Yuvayı yapan dişi kuştur. Bu yüzden kız çocuklarını yetiştirirken onları bekleyen mesuliyetler anlatılmalıdır.

Umran: Tecrübe ve görüşlerinizden istifade imkanı verdiğiniz için çok teşekkürler.

M.Yarar: Ben teşekkür ederim.

Tarih kendin bilmektir!

Abdülkadir Karaman

Yunus Emre ünlü dizelerinde "ilim kendin bilmektir/ Sen kendin bilmezsen/ Bu nice okumaktır!" diyerek ilmin merkezine insanı koymuştur. Yunus bu dizeleriyle insanın bizzat kendisini tanımayan, ona yaramayan ilmin boşuna bir gayret olduğunu veciz bir şekilde ortaya koyuyor. İnsanın kendini tanıması kadar bir toplumun da kendisini tanıması gerekir. Toplumlari, toplumsal davranışları inceleyen sosyal bilimlerin merkezine de öncelikle içinde yaşadığınız toplumu oturtmalıyız. Kendi kökenini, geçmişini, evrimini ve değişimini tanımayan bir toplumun geleceğe dair tasarımları da gerçekçi olamaz.

Toplumun kendini tanıması için nereye müracaat etmesi gerektiği sorusu sorulunca karşımıza iki cevap çıkıyor. Bunlardan birincisi; medeniyetin tek; insanlığın ve toplumların evrensel gelişim ve değişim kanunlarını öğrenmek için Batı toplumlarını, onların sosyolojisini, dinini, tarihini, evrimini incelemeniz, çıkardığınız sonuçları kendi toplumunuza uygulamanız gerekmektedir. Bugün üniversitelerimizde ve eğitim kurumlarımızda yapılan da budur! İkinci yanıtı kabul ettiğinizde insanlığın genel evrensel gelişim ve değişim kanunlarını araştıracağınız gibi kendi toplumunuzun yapısını, sosyolojisini, dinini, tarihini, değişim ve gelişim çizgisini, özelliklerini bilmek zorundasınız! Bu sebeple tarihi ve sosyolojik araştırma ve incelemelerinizin merkezine kendi insanınızı ve toplumunuzu almalısınız!

Batı uygarlığı, "kendisinin, insanlığın evrensel gelişim ve evrim çizgisini temsil eden, en ileri tek uygarlığı olduğu" iddiasını ortaya atarak tekelci bir tavır sürdürür. Bu, tarihi, sosyolojik ve ilmi bir tesbit değil, propagandadır. Bu tekelci bakış açısı Marksist ve Liberalist toplumbilimcilerde de görülür.

İşte bu kendin bilmektir!

Dünyadaki insan toplumlarının çeşitliliği ve yaşadıkları coğrafya ile sosyolojik özelliklerinin farklı oluşu, tarihleri ve değişik tarihi bakış açılarını ortaya koyar. Tarih toplumların yaşadığı olayları, sebep sonuç ilişkilerini inceleyen bir bilim olduğundan tarihin merkezinde

hep çeşitli toplum ve topluluklar olmuştur. O halde hem toplumların fiziki çevre ve fiziksel özelliklerinin farklı oluşu hem de tarihlerinin çeşitli olmasından dolayı evrim ve değişim çizgileri de birbirlerinden farklı olacaktır.

Batı uygarlığı, bu konuda genellikle "kendisinin insanlığın evrensel gelişim ve evrim çizgisini temsil eden, en ileri tek uygarlığı olduğu" iddiasını ortaya atarak tekelci bir tavır sürdürür. Bu tavır, Batı dışındaki toplumları ve uygarlıkları inkar eden ve küçümseyen bir bakış açısının ürünüdür. Bu, tarihi, sosyolojik ve ilmi bir tesbit değil, propagandadır. Bu tekelci bakış açısı Marksist ve Liberalist toplumbilimcilerde de görülür. Marksistlere göre insanlık ilkeçağdaki sınıfsız toplumlardan sonra feodal, burjuva toplum anlayışlarından geçerek kapitalist aşamayı tamamlayarak sosyalist ve komünist aşamaya gelecektir. Batı demokratları bu gelişim çizgisini kabul etmekle birlikte son aşamaya itiraz ederler. Onlar için son aşama rekabete ve serbest pazara dayanan, demokratik bir toplumdur. Bizdeki Batı kültürü etkisi altında kalan aydınlarımız da Batı toplumlarının geçirdiği bu evrim ve gelişim çizgisini

Batı toplumlarını merkeze olarak yapılan bir tarih ve sosyoloji incelemesi sonucunda ortaya çıkan gelişme ve evrim çizgisinin dünyadaki bütün toplumlara uyduğunu veya uyacağını söylemek bilimsellikten uzaktır. Türk toplumu Alman toplumunun gelişme ve evrim aşamalarıyla açıklanamıyacağı gibi Hristiyanlığın evrim çizgisinin bütün dinler için de aynı olacağını ileri sürmek son derece yanlıştır.

evrensel kabul ederek aynen kendi toplumumuza da uygulamaya kalkarlar.

Bu konudaki ikinci sorun, inceleyeceğimiz toplumun hangi niteliğini araştırmanızın merkezine alacağınızdır. Araştırma ve incelemenizin merkezine bir kavmi alırsanız, bir Türk, Alman, İngiliz, Fransız ulusundan ve onların tarihlerinden bahsederseniz. İncelemenizin merkezine bu sefer toplumların dini inanışlarını koyarsanız, bir İslam, Hristiyanlık veya Budizm tarihi ortaya çıkar. Bir coğrafyayı merkeze alırsanız Avrupa, Asya, Anadolu tarihinden bahsedersiniz. Buradan çıkaracağımız sonuç: Tarihün merkezine neyi koyarsanız, o nesne ile diğer nesnelerin ilişkilerini, ilişkilerin sebep ve sonuçlarını inceler ve göreceli bir neticeye ulaşırsınız! Bu sebeple bütün tarihe uygulanabilecek genel gelişim ve evrim kuralları bulunabileceği gibi her toplumun, her dinin ve her kavmin kendine has özel bir gelişim ve evrim çizgisi olduğu da bulunabilir.

Evrensel özel olan arasındaki bu ince farklılığı iyi kavramak için bilimsel bir örnek ortaya koymaya çalışacağız. Bilindiği gibi ısınan bütün cisimlerin hacminin artması fiziki bir kuraldır. Yani genel kural olarak ısınan bütün cisimlerin hacminin genişlediğini tesbit edebilirsiniz. Bu evrensel bir kuraldır. Ancak su, bu kurala uymakla birlikte 0 derece ile +4 derece arasında farklı bir özellik gösterir; ısındıkça hacmi küçülür. +4 Dereceden sonra yine genel ve evrensel kurala uyarak genişlemeye devam eder. İşte bu sebeptir ki denizlerin üstü donar; buz parçaları denizin üstünde yüzer; denizlerin altında +4 derecelik sular da, kutuplarda dahi hayat var olmaya devam eder. Su kimyasal bir bileşiktir. İnsanlar ve toplumlar ise fiziksel ve kimyasal olayların çok ötesinde çok karmaşık varlıklardır. Sosyolojik ve psikolojik özellikler gösterirler. Bunların kanun ve kuralları ise fiziksel veya kimyasal bileşikler kadar basit ve sade

değildir. İstisna ve çeşitlilikler çok fazladır. Basit kimyasal ve fiziksel bileşiklerin bile yerine göre farklı bir gelişim ve değişim çizgilerinin olması gibi onlardan çok daha fazla karmaşık bir varlık olan insan topluluklarının bir hayli farklı gelişim ve değişim çizgilerinin olması doğaldır.

Tarih ve sosyoloji konusunda da açıklamaya çalıştığımız özellik budur. Batı toplumlarını merkeze alarak yapılan bir tarih ve sosyoloji incelemesi sonucunda ortaya çıkan gelişme ve evrim çizgisinin dünyadaki bütün toplumlara uyduğunu veya uyacağını söylemek bilimsellikten uzaktır. Türk toplumunun gelişim ve evrim çizgisinin Alman toplumunun gelişme ve evrim aşamalarıyla açıklanamıyacağı gibi Hristiyanlığın evrim çizgisinin bütün dinler için hele hele İslam için de aynı olacağını ileri sürmek son derece yanlıştır.

Bu kadar uzun bir girişi "devletin en üst seviyesinde aynen Hristiyanlık'ta olduğu gibi İslam'da da bir reform hazırlığı yapıldığına" dair gelen haberler üzerine yapmak zorunda kaldık. Cumhuriyetin ilk yıllarında da denenilen bu reformların amacı İslam'ı doğru anlamak değil, kendi yaşayışlarına İslam'ı uydurmaya çalışmak, statükoyu müslümanların gözündeki meşrulaştırmaktır. Batı taklitçisi aydınlar için İslam ile Hristiyanlık aynıdır. Madem ki Batı Hristiyanlıkta reform yapmıştır, biz de İslam'da reform yapmalıyız. Ancak anlayamadıkları konu: İslam ile halihazırdaki Hristiyanlığın tamamen farklı olduğudur. Ünlü Alman Düşünürü Nietzsche, Türkçe'ye "Hristiyanlığa Lanet" adıyla çevrilen eserinde: "Hristiyanlıkla İslam'ın tek ortak yanının 'ahiret inancı' olduğunu" söylerken büyük ölçüde haklıdır. (1) Bu iki din ilahi kaynaktan gelmeleri sebebiyle köken bakımından aynı olmalarına rağmen, sonradan Hristiyanlığın din adamları eliyle tahrif edilmesi, aslından uzaklaştırılmasından dolayı tamamen ayrı birbirine zıt iki inanç haline gelmiştir. Ana hatları itibarıyla bir kıyasla-

ma yaparsak her iki din arasında aşağıdaki önemli farklılıklar ortaya konabilir.

1. Hristiyanlık doğaya ve fitrata ne kadar aykırıysa, İslam doğa ve fitratla o kadar uyum içindedir. Hristiyanlık insanın doğasındaki cinselliği (2), maddi hayatı, zenginliği(3) ve hijyeni dışlar(4). İnsan kendi nefsi yani fitratıyla bir savaş haline sokar. İslam ise cinselliği, zenginliği maddi refah ve mutluluğu dışlamaz. İnsanların bu dünyadaki mutluluğunu da yaşamın hedefleri arasına koyar ve adaletle düzenler. Temizliği ise dinin esasları arasında sayar; kirliliği ve pejmurdeliği fazilet olarak görmez.

2. Hristiyanlık insanın ve toplumun yaşantısını dünyevi ve uhrevi olmak üzere ikiye bölerken insan ve toplumda kişilik ve kimlik parçalanması yaratır. Hristiyan öğretisine göre insan ve toplum, doğallıktan ve fitrattan uzaklaştıkça, göklerin melekutuna girme ihtimali artar. Dünyayı Sezarlar, gökleri Tanrı temsil eder! Din yeryüzünden gökyüzüne çıkarılmalıdır! Din gökyüzü içindir! Yeryüzünde olan herşey kötüdür! Yeryüzü Sezarlara aittir! Bu sebeple yaşamı bölünen insanlar önce "Tanrı'nın mı, yoksa Sezar'ın mı hakkını ödemeleleri gerektiğini" düşünür, "Tanrıya mı Sezarlara mı itaat etmeleri gerektiği" bocalamasına düşerler.

İslam ise tevhid ilkesiyle dünya ve ahireti birlikte bütünlük içinde düzenler. Aralarında çelişki yoktur. kimlik ve kişilik bölünmesi yoktur. Kişilerin dünya ve ahiret anlayışları parçalanmamıştır. İnsan ve toplum inanç dünyasında tutarlıdır. Doğa, fitrat, din, bilim, sanat, toplum ve insan bir bütünlük içinde birbirleriyle uyum halindedir. Din gökyüzünden ziyade yeryüzü içindir. Yeryüzü hep kötü değildir. İyiler ve kötüler vardır. Hayat bunların arasında tercihe dayanır. İnsan bu tercihlerinde hür ve sorumludur. Bu tercih sizin dininizdir. İslam bu tercihlerinizden dolayı sorumluluğu ve karşılığı kabul eder.

3. Hristiyanlık ruhban sınıfın idare-

sinde ve onlarsız dini hayatı kabul etmeyen bir düzenleme öngörür.(5) İslam'da ruhban sınıf yoktur. Bu, ilk bakışta önemli değilmiş gibi görünmesine rağmen sonuçları itibariyle çok farklı yaşamsal sonuçlar doğuran ilkedir. Dinin kontrolünü elinde tutan bir ruhban sınıf, din ve Tanrı adına helal ve haramlar koymağa başlar. Dini ve ilkelerini istediği gibi değiştirir ve yorumlar. Dini kitapları yorumlama ve açıklama yetkisi ve görevinin kendilerine, din adamlarına, yani ruhbanlara ait olduğunu ileri sürer. Din adına konuşma yetkisi yalnız kendilerine aittir. Kendinden farkh düşünenleri ve kutsal kitabı kendisi gibi yorumlamayanları cehenneme gönderir! Dilediğinin günahlarını affeder, dilediğini afazoz ederek dinsiz ilan eder. İnsanlar da bu sebeple din adamlarının kölesi haline gelir, mallarını, akıllarını onlara devredererek cenneti satın alma hevesine kapılırlar. Yine kendilerinde ilahi yetki bulan ruhban sınıf dünyayı, devletleri, bilimi ve siyaseti yönetmeye kalkar. Bilim onların doğrularını reddederse bilim adamlarını da cehenneme gönderir!(1) Ruhban sınıfın temsilcileri din adamları neticede bir dedikleri iki edilmeyen, kendilerine ibadet edilen bir ilah haline gelmeye başlar.

Ruhbansız dini hayatta dinin esaslarının tahrif edilme ve değiştirilme tehlikesi azdır. İnsanın ve hayatın doğasını en iyi bilen Yaratan'ın vahyettiği doğrular her çağda ve her coğrafyada insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlayacaktır. Ruhban sınıfın yokluğu sebebiyle, zengin fakir inananların din adamlarının elinde oyuncak olup soyulma ve sömürülme imkanı da kalmaz. Kimse cenneti para karşılığında satın alamaz. Bilim ve siyaset, vahyin doğru istikametinde, özgür bir ortamda, içtihadlarla gelişme ve sorunlara çare bulma vasıtası haline gelerek insanların mutluluğuna hizmet ederler. İslami savunma ve koruma görevi bir sınıfa değil, ümmetin tümüne verilmiştir. İnananların tamamı dinini öğrenmek

Hristiyanlık doğaya ve fitrata ne kadar aykırıysa, İslam da doğa ve fitratla o kadar uyum içindedir. Hristiyanlık insanın doğasındaki cinselliği, maddi hayatı, zenginliği ve hijyeni dışlar. İnsanı kendi fitratıyla bir savaş haline sokar.

Batı'daki dini reform hareketleri Kur'anî İslam'ın din ve dünya görüşüne kısmen yaklaşmadır. Hristiyanlık bu reformlardan sonra ruhban sınıfının tasallutundan kurtulmuş, müntesiplerini özgürleştirmiş, bilim, sanat ve ekonominin önündeki engelleri kaldırmış ve Batı'nın gelişmesini sağlamıştı.

ve korumakla görevli ve sorumludur. Din ve Kur'an kimsenin tekelinde değildir. Her mümin dini kaynağından okuyarak öğrenme ve öğretme yetkisine haizdir. Herkes Allah'a karşı şahsen sorumludur. Şefa'at ve af yetkisi Allah'a ait olduğundan araçlara gerek yoktur. Kişi bağışlanmayı doğrudan Yaradıcısından talep eder.

Alimler ve dindarlar toplumun ayrı bir sınıfı değil, onun içinde yaşayan bir parçasıdır. Kimseye din adına bir imtiyaz verilmediğinden dinsel sömürü ve istismar da olamaz. Herkes dinini öğrenmek ve öğretmekte özgür olup bu yol ehil olan herkese açıktır.

İslam'ın yıldızının parladığı dönemlerde Hristiyanlar ve Avrupalı aydınlar büyük ölçüde İslam'dan etkilendiler. Hristiyanlıkta reform talepleriyle ortaya çıkan Batı aydınları esasen ruhbanlığa, teokrasiye (ruhban sınıfın yönetimine) karşı çıkıyor, doğallığı ve bilimi savunuyorlardı. Ruhban sınıfın din adına konuşma yetkisinin sınırlandırılmasını, inananların kiltseye değil doğrudan Tanrı'ya bağlanmasını, dinini herkesin kendi dilinde aracısız İncil'den öğrenebilmesini arzu ediyorlardı. Hristiyanlıkta bu insanların yaptığı reformlar ve protestanlık incelenirse görülür ki bu itirazlar İslam'ın baştan beri bütün tahrif edilmiş ilahî dinlere karşı yönelttiği eleştirilerle örtüşür. Batı'daki dini reform hareketleri Kur'anî İslam'ın din ve dünya görüşüne kısmen yaklaşmadır. Hristiyanlık bu reformlardan sonra ruhban sınıfın tasallutundan kurtulmuş, müntesiplerini özgürleştirmiş, bilim, sanat ve ekonominin önündeki engelleri kaldırmış ve Batı'nın gelişmesini sağlamıştı. Batı tahrif edilmiş Hristiyanlık'tan uzaklaştıkça, ruhban sınıfın yetkilerini sınırlandırdıkça, Hristiyanlığı toplum hayatından uzaklaştırdıkça ilerleme hızlanmıştır. Avrupa'daki din anlayışının bu değişikliğine, yukarıda bahsedildiği gibi sadece ilmin gelişmesi değil, İslam'ın din ve dünya görüşü-

nün -kendileri inkar etse de- Batı aydınlarında yarattığı etki de en az onun kadar tesirli olmuştur. Batı, ruhsansız, doğaya ve fıtrata uygun dini, din özgürlüğünü, hijyeni, hastaneyi, serbest ticareti, doğru aile anlayışını, bilimselliği müslüman toplumlardan öğrenmiştir.

Batı toplumları bu değişimi yaşarken, İslam toplumları dinin aşından uzaklaşıyor, dini kendi elleriyle hurafe bataklığının içine çekiyor, Kur'an İslamı yerine atalarının dinine yöneliyorlardı. Bunun neticesinde İslam toplumları hastalıklı hale geldi. Tenkid ettikleri Ehl-i Kitab'ın durumuna düştüler. Hristiyanlığın, yahudiliğin bütün hastalıkları aynen müslümanlara da bulaştı. İslam toplumlarında problem Hristiyanlığın tersine gelişti. Dinin aşından uzaklaştıkça gerileme ve çöküş hızlandı. Bizim geri kalmamız İslam'ın değil kendimizin deforme olmasındandır. O halde çözüm de Batı'nın tersine olacaktır. İslam toplumlarının gelişimi, bilimin ilerlemesi, doğallığa ve fıtrata dönüş, dinin kökenine dönmekle mümkündür. İslam'ın reforma değil, doğru anlaşılma ihtiyacı vardır. İslam'ı değil kendimizi, davranışlarımız ve anlayışlarımızı reforme etmeliyiz. Kendilerini Allah'la inananlar arasında aracı, şefa'atçi kılmaya çalışan neo-ruhbanları, yatırımcıları, mezheplerini din haline getirenleri, geleneklerden, atalarının örfünden helal-haram çıkaranları, dini dünyadan uzaklaştırıp mezarlıklara gömmeye çalışanları, dinini parça parça edenleri reforme etmeliyiz! Hiç kimse bir harfi bile değişmeyen, Allah'ın korumasında olan Kur'an'ı, İslam'ı reforme etmeye kalkmasın, kendini veya Hristiyanlaşan ve Yahudileşen din anlayışını reforme etsin!

Kaldı ki kişilerin veya herhangi bir kurumun -bu devlet de olabilir- dini anlayış ve görüşünü resmileştirerek diğer insanlara tek inanılacak görüş ve anlayış olarak sunması da dini hayatın ruhbanlaştırılması yönünde bir adımdır. Halka, devletin içinde oluşturul-

muş din anlayışını tek doğru din olarak takdim etmek, devletin resmi din anlayışının dışında olanları cezalandırmak, devletin ruhban sınıfın rolüne soyunmasıdır. Bir nevi laik-teokrasidir! Kur'an tahrif edilmemiş olarak elimizde mevcut olduğuna göre kimse kendini Kur'an'ın yerine koyarak, Kur'an'ı eğip bükerek, Sünnet'e aykırı yorumlayarak yeni helal ve haramlar ortaya koymağa kalkmasın! Dinde ruhbanlık ihdası yerine, kendi dinimizi İslam'ı anlamaya çalışmak daha doğru olsa gerek!

Bu sebeple öncelikle kendi toplumumuzu, insanımızı, tarihi gelişimimizi, kendi dini değişim ve evrim çizgimizi anlamak ve tanımak zorundayız. Doğaldır ki bizim gelişim çizgimiz Hristiyanlığın gelişiminden farklı olacaktır. İslam'ı Hristiyanlık, Türk milletini de İsviçreli, Alman, İngiliz zannedenlere bunu anlatmak imkansızdır. Batı tahrif edilmiş Hristiyanlığın ve ruhbanların tasallutundan kurtuldukça ilerlemiş özgürleşmiştir. Bizim toplumumuz ise İslam'a sarıldıkça özgür ve ileri toplum olmuştur-olacaktır. İslam'ın evrimi Hristiyanlığın tersinedir. Bilim ilerledikçe İslam gelişecek; hurafeler, tahrif edilmiş dinler ortadan kalkacaktır. İnsanlar doğayı tanıdıkça İslam'ı anlayacak; fıtratı keşfettikçe ona şarılacaklar. Nitekim İslam Dünyası ve Batı bilime sarılıp-bilimi ilahlaştırmadıkça- doğayı ve evreni daha iyi tanıdıkça, evrenin gerçek tanımı olan İslam yeniden uyanıyor ve gelişiyor. Bunu "insanlık yeniden dinlere dönüşüyor" diyerek genellemek son derece yanlıştır. İslam yükselirken, Batı'da gerçek Hristiyanların oranı artmıyor, bilakis düşüyor.

Dipnotlar

1 Deccal Hristiyanlığa Lanet, Friedrich Nietzsche, Hil Yayınları, 1987, shf.61.

2 Hristiyanlık cinselliğe ilk günah ve suç olarak bakmış, hatta din adamlarına yasaklamıştır. Müslümanlık, Hristiyanlığı (cinsellik konusunda) horgörüyorsa, bin kez haklıdır: Müslümanlık erkekleri varsayar... "Deccal Hristiyanlığa Lanet, Friedrich Nietzsche, Hil Yayınları, 1987, Shf. 97

3 "Ve İsa şakirtlerine dedi: Bunun için sizlere diyorum: Ne yiyeceksiniz diye hayatınız için, ne giyeceksiniz diye bedeniniz için de kaygı çekmeyin... Kargalara bakın; onlar ne ekerler, ne de biçerler, ne kilerleri ne ambarları vardır; ve Allah onları besler; sizler kuşlardan ne kadar çok değerlisiniz!... Zambaklara bakın, nasıl büyüyorlar; ne çalışıyorlar, ne de iplik eğiriyorlar..." Luka İncili, 12 Bap, 22-28 kısımlar, Kitab-ı Mukaddes, İstanbul, 1985

Yine Muharref İncil: "Zenginlerin bütün mallarını satması tavsiye eder. Aksi takdirde göklerin melekutuna giremeyeceklerini belirtir." Luka İncili, 18. Bab, 22-26.

4 "Burada açıklık da yoktur; köşe, bucak, karanlık hücre, Hristiyanca; burada beden horgörülür; hijyen duygusallık diye reddedilir; Kilise kendisini temizliğe karşı bile korur. Mağribiler (Endülüs Emevileri) İspanya'dan uzaklaştırdıkları sonra alınan ilk Hristiyanca önlem, halka açık hamamların kapatılması oldu; bunlardan yalnızca Cordoba'da 270 tane vardır." "Deccal Hristiyanlığa Lanet, Friedrich Nietzsche, Hil Yayınları, 1987, shf.

5 Muharref İncil'deki: "Hz: İsa, havarilerine: -Kutsal Ruh'u alın. Her kimin günahlarını bağışlarsanız, onlar bağışlanmış olurlar; kimin günahlarını bağışlamazsanız, bağışlanmamış kalırlar dedi." mealindeki cümleye dayanarak ruhbanlar "günah bağışlama yetkisi"nin havarilerin temsilcileri olarak kendilerine ait olduğunu iddia ederler. Yuhanna, Bölüm 20, Cümle 23, Kitab-ı Mukaddes, İstanbul, 1985

6 Endüljans adı verilen bağışlama belgeleri Kiliselere ve onların inşaatlarına yardımcı bulunanlara verilen, günahlarının bir bölümünün veya tümünün bağışlandığını ifade eden kilise kağıtlarıdır.

İslam'ı değil kendimizi reforme etmeliyiz. Kendilerini Allah'la inananlar arasında aracı, şefaatçi kılmağa çalışan neo-ruhbanlar, yarıcılar, mezheplerini din haline getirenleri, geleneklerden, ataların örfünden helal-haram çıkararak, dini dünyadan uzaklaştırıp mezarlıklara gömmeye çalışanları, dinini parça parça edenleri reforme etmeliyiz!

Din, toplum ve insan üzerine

Edip Sevinç

Trabzon'da gerçekleştirilen Kur'an sempozyumunu takip edenler, ya da bu tür düşünce üretimleri ile ilgili olanlar farketmişlerdir... Tebliğlerin hem düzeyi, hem de içerikleri iki amaca yönelikti...

İlki, bu dinin yani İslam'ın bilim-felsefe ve sosyal alanlardaki yeterliliği ve üstünlüğü...

İkincisi, inanç ve düşünce dünyamızın arka planındaki çelişkiler, uyumsuzluklar...

Bütün bu yaklaşımlar normal karşılanmalı... Biraz da Batı'ya karşı içinde bulunduğumuz yenilginin verdiği kompleksle adma ister savımına, ister rövanşı alma çabaları deyin bu tarz üst düzeyden düşünce üretimini, yani entelektüelizmi, olumlu bulmak gerekiyor.

Öte yandan, bu tür düşünce, ideoloji, sosyal bilimler, hatta sistem karşıtı söylemler üretimi, İslam çerçevesi içinde süreklilik gösteren değişim rüzgarlarının da tabii esintisidir.

Peki, bunların hepsi iyi, hoş da biz ne olacağız? Yani dinin esas muhatabı, aynı zamanda dini irşadın da hedefi sokaktaki vatandaş ne olacak?

Prof Dr. Nazif Şahinoğlu "İslam değişmez, değiştirir" dedi. Bu veciz ifade bizi şahsen fevkalade etkiledi.

Halbuki değişim kaçınılmazdır. Bizzatihi, düşünce üretimi ve sosyal bilimler, değişimin tabii sonuçlarıdır. İslam düşünceyi dondurmaz. İslam,

Dinin muhatabı insan... Dindar bir insanın hedefi de "din üzere olmak" değil mi? Dine muhatap olmak için türlü yollara başvurduğunu varsaydığımız sokaktaki insan değişim, sivil toplum, modernizm, post modernizm, çok kültürlülük vb. gibi bize göre önemli kavramlar ormanında yolunu bulabilir mi?

insanların ve toplumların bir noktaya çakılıp kalmadıklarını, toplumların değişim rotasının, onların kaderlerinin tayinindeki temel unsur olduğunu ve değişimin süreklilik arz ettiğini ifade eder. Zaten değişim doğal bir kanun (sünnetullah) olarak belirmese, insanlar cansız varlıktan farksız olurlar ve ne ahiretin, ne de imtiha-

nın anlamı kalırdı.

Ancak değişimin bir etken, bir de edilgen faktörleri var. Değişen nedir? Değiştiren kimdir ya da nedir? Ya da değişenler ve değişmeyenler, değişmesi gerekenlerle, değişmesi mümkün olmayanlar nelerdir?

Bilgi değiştiği için düşünce de sürekli değişir. Değişiyor da. Peki ya değişmeyenin içinde kalmak veya halini ve düşüncesini değişmeyene göre değiştirmek nasıl olacak?

İşte bize göre sokaktaki müslümanla, düşünce üreten müslümanın kesiştiği ve ortak bir zeminde bulundukları yer de burası olmalı. Bunlar, dinin herkes için geçerli ve "olmazsa olmaz" ilkeleridir. Ve yine bunlar, düşünceden çok ahlakın, terbiyenin ve davranışın konusudur.

Dinin muhatabı insan... Dindar bir insanın hedefi de "din üzere olmak" değil mi?

Dine muhatap olmak için türlü yollara başvurduğunu varsaydığımız sokaktaki insan değişim, sivil toplum, modernizm, post modernizm, çok

kültürlülük vb. gibi bize göre önemli kavramlar ormanında yolunu bulabilir mi? Ya da hepimiz kendi durumumuzu değişmeyenler karşısında yeniden nasıl tanzim edebileceğiz?

Düşünce üretenle sokaktaki adam arasındaki köprü, din üzere bulunmaktadır dedik. Yani dindar bir insan olmak. Dindar insanın avamı ile entellektüeli fazla ayrışma göstermez. Zira dışa yansımaları farklı değildir. Üstelik bu aynılık tarihin her döneminde değişmez bir çerçeve içinde kalmıştır.

Dünün entellektüeli ile bugünkü farklılık arzedebilir. Ama bugünün dindarı ile dünün dindar insanı hep aynıdır.

Biz dindar ya da müslüman insan denilince hep din üzere olan insanı anlıyoruz. Peki nasıl din üzere kalır? Bu kavram Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde, kimi zaman farklı izah ve benzetmelerle, Rabb'e halis bir kul olmak, Allah'tan çok korkmak, iman-ibadet ve ahlakta en doğru ve en güzel hayatı yaşamak (konuşmak değil) şeklinde özetlenir. (Al-i İmran; 102, 103, 92; Bakara; 177, 115)

"İslam düşüncesi" aklın konusudur. Düşünce üretmek de akıl sahiplerinin işidir. Din üzere olabilmenin kriterleri de akıl sahipleri içindir. Üstelik Kur'an'a göre akıl sahibi olmanın tanımı da çok, ama çok basittir. Herkes tarafından anlaşılabilir. Oysa bize göre, en azından bizim gibi düşünmeyenlerin aklından şüphe edilir.

Kur'an-ı Kerim, Rad Suresi 19-26. ayetlerde akıl sahiplerinin özelliklerini açık, net ve tartışmasız bir şekilde şöyle sıralıyor;

- 1- Allah'a olan ahdini yerine getiren,
- 2- Verdiği sözü asla bozmayan,
- 3- Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetken,
- 4- Rabbinden sakınan ve kötü şeylerin hesabından sakınan,
- 5- Rabbinin rızasını isteyerek sabreden,

Düşünce üretenle sokaktaki adam arasındaki köprü, din üzere bulunmaktadır; yani dindar bir insan olmaktadır. Dindar insanın avamı ile entellektüeli fazla ayrışma göstermez. Zira dışa yansımaları farklı değildir. Üstelik bu aynılık tarihin her döneminde değişmez bir çerçeve içinde kalmıştır. Dünün entellektüeli ile bugünkü farklılık arzedebilir. Ama bugünün dindarı ile dünün dindar insanı hep aynıdır.

- 6- Namazı dosdoğru kılan,
- 7- Kendisine verilen rızıklardan gizli ve açık Allah için harcayan,
- 8- Kötülükleri iyilikle savmasını başarabilen.

Şimdi bu prensipler, emirler, güzellikler, ibadetler ne dersiniz deyiniz, politikada, iş aleminde, sokakta, kapıda-bacada geçerli olabiliyorsa, insanlar, düşünce üretenler ve tüketenler hem akıl sahibi olup, hem de din üzere bulunabilirler.

Sadece bedeni ibadetlere, entellektüel düşünce üretimine ve siyasal faaliyetlere tahsis edilmiş bir dini yaşantı, hayatın sadece o yanını kapsar, din üzere olmayı değil.

Birileri iyilik, güzellik gibi kavramların ve ahlakın, dini emirlerden değil, bizzatı bu kavramlara muhatap obje ya da sujenin muhteviyatından kaynaklandığı gibi mutezili görüşleri savunabilirler. Hangi saikle olursa olsun insanların bu davranış biçimleri içinde kahşı dışlanamaz.

Şimdi bu biraz da, ezanın Türkçe okunmasını isteyen bizim laikçilerimizin işine benzer. Onlara şöyle denebilir: "Hay hay. Buyurun öyle olsun. Eğer namaz kılacaksanız sizin gideceğiniz camilerde Türkçe ezan okunsun."

Efendim, ahlakın kaynağı din değil. Aman efendim siz ahlaklı olun da kaynağını nereden bulursanız bulun.

Üstelik akıl sahipleri için dinî ve ahlakî kriterlerin zamandan zamana, hatta dinden dine fazla bir değişiklik

Sadece bedeni ibadetlere, entelektüel düşünce üretimine ve siyasal faaliyetlere tahsis edilmiş bir dini yaşantı, hayatın sadece o yanını kapsar, din üzere olmayı değil.

göstermediğini de anlayamıyorsanız, varsın öyle olsun.

İşte On Emir... (Hz.Musa'ya Tur Dağı'nda inen ilahi emirler):

- 1- Yalnız Allah'a ibadet edeceksin,
- 2- Allah'ın adını boş yere ağzına almayacaksın,
- 3- Cumartesi gününü kutsayacaksın,
- 4- Ana babana hürmet edeceksin ki ömrün uzun olsun,
- 5- İnsan öldürmeyeceksin,
- 6- Zina etmeyeceksin, yani nikahsız ilişki kurmayacaksın,
- 7- Hırsızlık yapmayacaksın,
- 8- Yalan yere şahitlik etmeyeceksin,
- 9- Kimsenin namusuna göz dikmeyeceksin,
- 10- Başkasının malına, servetine göz koymayacaksın.

Bazıları dindar kavramını sevisiz buluyorlar. Bilakis biz dinin sürekliliği açısından fevkalade ilginç ve çekici buluyoruz. Çünkü Hz. Adem'den bu yana din hiç değişmedi ki.

Dinlerin, içine insan aklı karışan ideolojik ve sosyolojik yansımaları değişti sadece.

İşte sokaktaki adamla bütünleşmek, İslam'ın/dinin mesajının et-

rafında bütünleşmek, daha doğrusu Allah'ın ipine topluca sarılabilmek, din üzere olabilmek ancak böyle mümkün olabilir.

Neden başka bir şey değil de Muhammed-ül'Emin... Biraz düşünebilsek... Daha doğrusu biraz da bunları düşünebilsek..

Düşüncenin çeşitliliği ne zaman zenginlik, ne zaman gevezelik olur?

Farklı düşünenler, aynı akli ve ahlaki değişmez kriterler üzerinde fiziksel, yani davranış olarak bütünleştiklerinde düşünce farklılığı zenginliğe dönüşür.

Herhalde muhterem hocamız da "İslam değişmez, değiştirir" derken bu dinamizmin motorunun değişmeyenlere sınıksı yapışmak olduğunu anlatmak istemişti.

Son sözümüz, sözlerin en özlüsü ve en tesirlisi Allah kalamından, Al-i İmran Suresi 102. ayet:

"Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin"

Bu heterodoksi midir, ortodoksi midir, etik midir, epistemolojik midir ya da arkaik? midir bilemeyiz. Ama, şu kısacık hayatta akıl sahipleri için değişmeye göre değişmekten başka çare yok...

*Umran'ı
yeni dostlarla
tanıştırmaz mısınız?*

yıllık abone bedeli:
normal: 600.000 TL
öğrenci: 500.000 TL

Abone olmak için abone bedelini
AKBİM 141331 no'lu posta çeki hesabına
yatırıp makbuzun fotokopisini
göndermeniz yeterli.

İnsanlığın yüzkarası kara düzenler

Serdar Özdemir

Bütün vahiy kaynaklı kültürlere göre Hz. Adem'den başlayan insanlık tarihini üç ana devreye ayırmak mümkündür:

Birincisi; insanlık tarihinde birer KARA SAYFA olan, müstekbirlerin, mücrimlerin, müfsitlerin hakim olduğu, mustazafların, müminlerin, masumların mahkum olduğu; adaletin yerine zulmün, merhametin yerine zorbalığın, doğrunun yerine yalanın, haklının yerine haksızın, helalin yerine haramın, dürüstlüğün yerine üçkağıtlılığın, itibar gördüğü dönemler, zamanlar ve mekanlardır.

İkincisi; insanlık tarihinde birer iftihar tablosu olan; insanın insana kulluktan kurtulduğu, insanın sadece bir olan Allah'a kul olduğu ve böylece gerçek özgürlüğüne kavuştuğu

Zalim'in değil, mazlumun,
Zorbanın değil, kanunun
Hilenin değil, doğrunun,
Yalanın değil, doğruluğun,
Talanın değil, bolluğun,
Zenginin değil, yoksulun,
el üstünde tutulduğu,
itibar gördüğü,
değerli olduğu dönemler, zamanlar ve mekanlardır.

Üçüncüsü ise, birinden ötekine geçiş dönemleri olan, orijinal ifadesiyle "fetret" dönemi dediğimiz, ara dönemlerdir.

Şüphesiz, yönetim tarzı ve şekli ne olursa olsun;

İster krallık, ister sultanlık, ister monarşi, ister demokrasi,

ister meşrutiyet, ister cumhuriyet; hepsi birer KARANLIK ODA yönetimi olan;

herşeyin kaymağını yiyen, birbuçuk "yöneten", üçbuçuk "zengin" ve bir de bunların sahlmış KARA DİNLİ, KARA AĞIZLI ve KARA CAHİL yardakçıları hariç,

insanların geri kalanının mutsuz,

mazlum, garib ve huzursuz,

özetle "KARA BAHTLI" olduğu, sadece piramidin tepesindeki üç-beş insanın AN-KARALARDA keyf içinde bir hayat sürdüğü, ama hiçbir zahmet ve külfete girmediği; buna karşılık, çalışan, üreten, gayret eden, yaşama savaşı veren, ancak sıra paylaşmaya gelince; zalimce bir pay dağıtımının olduğu, Necip Fazıl'ın, necip ifadesiyle:

Allah'ın on pulunu bekleye dursun on kul,

Bir kişiye dokuz, dokuz kişiye tam bir pul!

Bu taksimi kurt yapmaz, kuzulara şah olsa!

Yaşasın, kefenimin kefilî KARABORSA!

diyerek, orman kanununu bile mumla aratacak kadar, nasıl zalim bir paylaşım olduğunu ortaya koyduğu; bununla da kalmayıp, piramidin tepesindekilerin keyiflerinin ve lükslerinin eksilmemesi için, türlü adlar altında haraca kesilen;

"Vergilendirilmiş kazanç kutsaldır" teranesiyle vicdanlar sömürülürken,

karın tokluğuna çalışan insana verdikleri iki ekmeğin birinin geri alındığı, ama iş kendilerine gelince, Türlü muafiyetlerle vergi kaçırmanın keyfini, KARA PARALARıyla çıkardıkları, Vergi şampiyonlarının da, KARA MİZAHIN eşsiz timsali gibi, kazançlarını milletin namusunu satarak elde eden genelev

patronlarından ya da patroniçelerinden çıktığı,

Hele iş, ülkelerinin savunmasına, Vatan uğrunda can vermeye gelince, o Üçbuçuk soysuzun kaçacak KARADELİLER aradığı, ama yine KARATALİHLİLERİN, canlarını bile feda ederek, KARA BAĞIRLARINI düşmana siper ederek, KARA TOPRAĞA girerken,

onların yollarını gözleyen, anaların, babaların, nişanlıların, KARASEVDALILARIN KARA HABERLERLE, GÜNERİNİN KARARDIĞI,

Mahkemelerin en adili olan kamu vicdanında bu durumun, halk deyişiyile,

Yemen yolu çukurdandır
KARAVANA bakırdandır
Zengirimiz bedel verir
Askerimiz fakirdendir.
diyerek yargıladığı,
Ayrıca; bu KARA DÜZENLERE sessiz kalmak istemeyen, isyan eden, figan eden

KARAGÖZLÜ yiğitlerin, satılmış, KARAVİCDANLI basım tarafından, türlü çeşit KARA LEKELER sürülerek, KARALANDIĞI, KARANLIK hücrelere tıkıldığı,

Adaletin KARA CÜPPELİ mahkemelerde değil, mafya adı verilen KARANLIK MAHFİLERCE sağlanmaya çalışıldığı,

birinci olarak ifade ettiğimiz işte bu dönemler, KUR'ANİ ifade ile insanlığın "KARANLIK" dönemleridir.

Rabbimiz, böylesi dönemleri Kitab-ı Kerim'inde, "ZULUMAT" yani "KARANLIKLAR" olarak vasıflandırırken; insanları kendilerine kul eden, Zalim idarelerin tepesindekileri, "TAĞUT", yordakçıların "MUTRAFİN", kaymak yiyen sömürücüleri de "KARUN" diye tanımlamakta ve bize tanıtmaktadır.

Bakınız Rabbimiz, Kitab-ı Kerim'inde, bu hususu nasıl tanımlıyor:

"Allah mü'minlerin velisidir, onları KARANLIKLARDAN, AYDINLIĞA çıkarır, küfredenlerin velisi ise, Tağuttur. onları, AYDINLIKTAN KARANLIK-LARA götürür. İşte onlar, ateş halkıdır-lar, ve orada ebedi kalacaklardır."

Bakara: 257

"Bizim ayetlerimizi yalanlayanlar, KARANLIKLARA gömülmüş, sağır ve dilsizlerdir. Allah kimi dilerse şaşırtıp-saptırır, ve kimi dilerse onu doğru yol üzerinde kılar."

En'am: 39

Elbette, Allah'ı dost tutan, ona güvenen, ona dayanan,

doğruyu, adaleti, hakkı hakkaniyeti arayan,

kalbinin nuru henüz sönmemiş insanlar için,

Çizmiş olduğumuz bu KARA TABLO, bizi KARAMSARLIĞA düşürmesin!

Bu KARA DÜZENLER, insanlığın YÜZKARASI bu sistemler,

bir KARA YAZGI değildir! Üzerimizde, değişmeyen bir Karatalih DEĞİLDİR!

Kullarını bir ana şefkatiyle seven, Rahmeti sonsuz, İlayeti nihayetsiz,

Nusreti davetsiz olan ALLAH!

AKLA KARAYI

seçmenin zor olduğu, KARANLIKLAR içinde yolların kaybolduğu,

İnsanların, AYDINLIĞIN, adaletin, doğruluğun, özlemiyle yapıp tuttuğu,

KARAGÖZLÜ yiğitlerin, ALLAH'ın yardımı ne zaman?

diye göz yaşlarına boğulduğu zaman...

İyi bilin ki! İŞTE O ZAMAN, ALLAH'IN yardımının yakın olduğu an!

Firavun'un zulmü altında inleyen İsrailoğullarının fedyadına,

MUSA ile yetişen ALLAH!

Nemrud'un dayanılmaz zulmüne,

İBRAHİMİLE son veren ALLAH!

Roma'nın ruhları bile yakan zulüm ateşini,

İSA ile söndüren ALLAH!

Ebu Cehillerin, Ebu Leheplerin zulmüne

MUHAMMED gönderen ALLAH!

Arif Nihat Asya'nın haykırdığı gibi,

Ebu Cehil ölse de, Ebu Leheb geberse de,

Ebu Cehillerin, Ebu Leheblerin yer-yüzünde cirit attığı,

Yeryüzünde riya, inkar, hiyanet,

Altın devrini yaşıyor,

Diller, sayfalar, satırlar,

Ebu leheb öldü diyorlar,

Rabbimiz, böylesi dönemleri Kitab-ı Kerim'inde, zulumat, yani karanlıklar olarak vasıflandırırken; insanları kendilerine kul eden, zalim idarelerin tepesindekileri tağut, yordakçıların mutrafın, kaymak yiyen sömürücüleri de karun diye tanımlamakta ve bize tanıtmaktadır.

Ebu Leheb ölmedi, Ya Rasulallah
Ebu Cehil kitalar dolaşıyor.
diyerek figan ettiği,
adına AYDINLIK çağ bile deseler, bi-
zim yaşadığımız bu KARANLIK çağda,
Zannetmeyin ki! Allah Kullarını
unuttu! Haşa!

Bize de, KARANLIKLARDAN AY-
DINLIĞA kavuşmak için,
KARANLIKLARDA doğru yolu bul-
mak için,

Bir nur, bir ışık, bir rehber olarak, as-
la değiştirilemeyecek,
Asla tahrif edilemeyecek,
asla kaybedilemeyecek olan, KİTAB-I
KERİMİNİ bıraktı!..

Ancak, bu KARA DÜZENLERİN ak-
laşması,

KARANLIKLARIN, AYDINLIĞA ka-
vuşması,

Bizim bu ışığa tabi olmamıza, O'nun
aydınlattığı, nurlu yolda, GÖZÜ KARA
yigitler olarak, AYDINLIK YOLUNUN
IŞIK ERLERİ olarak,

Bıkmadan, usanmadan, korkmadan,
yılmadan, YOL ALMAMIZA BAĞLI-
DIR!

Elbette, at izinin it izine karışığı, ki-
min elinin kimin cebinde olduğunun bi-
linemediği, AK İLE KARAYI, ayırt etme-
nin zor olduğu bu dönemlerde, doğru
yolu bulmanın, en doğru yolunu yine
Rabbimiz göstermiştir!

"Size Allah'tan apaçık bir nur, ve
apaçık bir kitap geldi."

Maide:15

"Allah rızasına uyanları o kitapla
kurtuluş yollarına ulaştırır ve onları ken-
di izniyle KARANLIKLARDAN AY-
DINLIKLARA çıkarıp, onları dosdoğru
yola iletir."

Maide:16

"Andolsun ki, biz Musa'yı, toplumu-
nu KARANLIKLARDAN AYDINLIĞA
çıkart, diye ayetlerimizle gönderdik. Şüp-
hesiz bunda, çok sabreden, çok şükreden
herkes için sayısız dersler vardır!"

İbrahim: 5

"Bu bir kitaptır ki, indirdik sana,
çıkarsın diye insanları,
KARANLIKLARDAN AYDINLIĞA,
O güçlü ve övgüye layık olanın
YOLUNA!

İbrahim:1

"Ey iman edenler! Allah'ı çok zik-
redin,

Onu sabah akşam, (KARANLIKTA
VE AYDINLIKTA) tesbih edin,

Odur ki, sizi KARANLIKLARDAN
AYDINLIĞA çıkarmak için size Rahmet
etmekte,

melekleri de size dua etmektedir.

O müminleri çok esirgeyicidir."

Ahzab:41-43

"Sizi KARANLIKLARDAN AYDIN-
LIĞA çıkarması için kuluna apaçık ayet-
ler indiren, O'dur. Şüphesiz, Allah, size
karşı elbette şefkatli ve elbette esir-
geyicidir." Hadid:9

"İman edip de, salip amellerde
bulunanları KARANLIKLARDAN AY-
DINLIĞA çıkarması için Allah'ın apaçık
ayetlerini size okuyan bir peygamber
gönderdik. Kim iman edip de, salih
amellerde bulunursa, Allah onu, ebedi
kahırlar olmak üzere altından ırmaklar
akan cennetine koyacaktır."

Talak:11

Sonuç olarak, Unutmamamız
gereken bir gerçek de şudur: Bir Allah
dostunun ifadesiyle;

"Karanlıkla mücadele, KARANLIĞA
lanet okuyarak, KARANLIĞA küf-
rederek yapılmaz." Ve bu yolla AYDIN-
LIĞA kavuşulmaz!

Yapılacak olan şey, KARANLIĞA
KÜFRETMEK YERİNE KALKIP BİR
MUM YAKMAKTIR! ve bir müjde
olarak bilmeliyiz ki!

"KARANLIĞIN EN KOYU OL-
DUĞU ZAMANLAR,

ŞAFAĞIN EN YAKIN OLDUĞU
ANLARDIR!"

...VE KAFİRLER İSTEMESE DE,

ALLAH NURUNU TAMAM-
LAYACAKTIR!

Karanlıkla
mücadele,
karanlığa lanet
okuyarak,
karanlığa küf-
rederek yapılmaz. Ve bu yol-
la aydınlığa
kavuşulmaz!
Yapılacak olan
şey, karanlığa
küfretmek yerine
kalkıp bir mum
yakmaktır.

Toplumsal kirlenmeye Kur'anî bakışlar (VIII)

Burhanettin Can

2.1.5-4 Münker Olan Davranışlar

Maruf ve münker kavramları, iyi-güzel, kötü-çirkin anlamına gelen tüm kavramları içermekte olduğunu, saf ve temiz aklın hakkında iyi-güzel veya kötü-çirkin, takdir etme hakkına sahip bulunduğunu daha önce ifade etmiştik. Ayrıca bu kavramların bünyesinde bir miktar izafilik taşıdıklarını da belirtmiştik... Maruf ve münker kavramları genel olarak, Kur'an'da şu davranış güzel, şu davranış çirkindir şeklindeki açık ve net hükümlerden ziyade, hangi davranışların güzel olması gerektiği şeklinde kullanılmaktadır. Toplumu sarsacak boyutlu konular, fahşa, bağı, zulüm, habis, seyyia gibi kavramlar içerisinde zikredilmiştir. Bu denli tehlikeli olmayan konularda karar, bir ihtimal, insana bırakılmıştır. Bu açıdan Kur'an'da şu maruf veya şu münker'dir şeklinde açık hükümler çok fazla bulunmamaktadır. Nitekim, maruf ile ilgili kısımda maruf olması gereken davranışlar tabirini kullandık. Münker ile ilgili olarak da üç konu tesbit edebildik.

Kur'an-ı Kerim'in münker (çirkin) diye nitelediği üç davranış şudur:

- Haksız yere bir canı öldürmek
- Çok yüksek sesle konuşmak
- Kadınlara ziharda bulunmak

Haksız yere bir canı öldürmenin çirkin olduğu, Hz. Musa ile kendisine Allah'ın özel bir ilim verdiği şahıs arasındaki konuşmada geçer. İlim sahibi

Toplumu sarsacak boyutlu konular; fahşa, bağı, zulüm, habis, seyyia gibi kavramlar içerisinde zikredilmiştir. Bu denli tehlikeli olmayan konularda karar, bir ihtimal, insana bırakılmıştır. Bu açıdan Kur'an'da şu maruf veya şu münker'dir şeklinde açık hükümler çok fazla bulunmamaktadır.

olan, bir çocuğu öldürdüğünde; Hz. Musa, "Dedi ki: "Bir cana karşılık olmaksızın, tertemiz bir canı mı öldürdün? Andolsun, sen kötü bir iş yaptın." [18 Kehf 74] demiştir.

Çok Yüksek Sesle Konuşmak

Münker olarak nitelendirilen diğer bir davranış; insanların çevresindekileri hor gören, onlara üstten bakan ve küçümseyen bir anlam taşıyan konuşma tarzıdır. Kibrin ve böbürlenmenin bir tezahürü olan üst perdeden konuşma, mübalağa içeren konuşma, içinde fayda içermeyen konuşma, hoş olmayan, hoş karşılanmayan bir konuşma tarzıdır. Hz. Lokman oğluna nasihatla bulunurken bu konuşma tarzını, merkebin sesi ile mukayese etmektedir.

"İnsanlara yanağını çevirip (büyüklenme) ve böbürlenmiş olarak yeryüzünde yürüme. Çünkü Allah, her büyüklük taslayıp da böbürleneni sevmeyiz."

"Yürüyüşünde orta bir yol tut, sesinden de (yüksek perdeleri) eksilt. Çünkü, seslerin en çirkin olanı gerçekten eşeklerin sesidir." [31 Lokman 18, 19]

Yukarıdaki 18. ayette böbürlenme ve büyüklenmenin yanlışlığı üzerinde duruluyor. 19'da ise yürüme ve konuşma tarzının ortalama bir tarz içermesi gerektiği belirtiliyor. Bu iki ayetin birleşiminde gerek yürüme gerekse konuşma tarzının böbürlenme, büyüklenme taşıması gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte böbürlenme, kibir taşımayan yüksek sesli konuşma çevreyi rahatsız etmesi, hatta

tahrik etmesi açısından kötüdür. Belki de bir çoğumuzun dikkat etmediği bir konudur. Belki de başaramadığımız bir nokta.

İslam, bireye verdiği önem kadar; topluma da önem vermektedir. Toplumsal dayanışmayı bozan, komşuluk, akrabalık ve ailevi ilişkileri bozan herşeye karşı çıkmaktadır. Bunları kötü olarak nitelendirmektedir. Kibir, böbürlenme bu açıdan kötü-çirkindir. Böbürlenme içeren konuşma da çirkindir.

Kadınlara Ziharda Bulunmak

İçinde öfke taşıyan, mübalağa taşıyan konuşma tarzı, içinde düşünce ve düşündürme taşımayan konuşma tarzı, içinde mugalata taşıyan konuşma tarzı da münker (kötü ve çirkin)dir. İnsanlar arasındaki en temel iletişim araçlarından biri olan konuşma, yukarıda ifade olunan yanlışları içerisinde bulundursa, anlaşma imkanlarını ortadan kaldırır. Nefsi arzular, hakim olmaya başlar. Bu ise, konuşma tarzını daha da kötüleştirir. Bu daha büyük anlaşmazlıklara ve sorunlara neden olur. Böyle bir konuşma tarzı da, aile içerisinde yaşanan ve karı koca ilişkilerini çıkmaza sokan ziharda bulunma olayıdır. Zihar yapma eski bir Arap geleneği olup, kocanın kendi karısına "sen bana anamın sırtı gibisin", "Sen benim anamın" demesidir. Böyle bir konuşma ile kadın boşanmış olmuyor, fakat kocasına haram sayılmış oluyordu. Böyle yanlış bir anlayış ve gelenek İslam tarafından ortadan kaldırılıyordu. Ancak aile içerisinde böyle kırıcı, dökücü, incitici konuşmaların yapılmaması, sorumsuz konuşmaların olmaması, tarafların düşüncesizce konuşup birbirlerini incitmemesi ve böylelikle de aile içinde soğukluk olmaması için belli yaptırımlar uygulanıyor İslam. Böylelikle aile kurumunun ciddiyeti, yuvanın alelade bir yapılış olmadığı, karşılıklı yapılan ahidin bir sorumluluk olduğu hatırlatılmış oluyor. İnsanların kendi menfaatlerine geldiği şekilde hareket edip sınırlar koymayacağı belirtilmiş oluyor:

"Sizden kadınlara zihar edenler, bilmelidirler ki o kadınlar, onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Onlar çirkin (münker) ve yalan olan bir söz söylüyorlar. Şüphesiz Allah, affedici, bağışlayıcıdır.

Kadınlara zihar edip sonra söylediklerinden dönenler, karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyetine kavuştursunlar. Size öğütlenen hüküm budur. Allah yaptıklarınızı haber almaktadır.

Buna imkan bulamayan, temaslarından önce aralıksız olarak iki ay oruç tutsun. Buna da gücü yetmeyen, altmış fakiri doyursun. Bu açıklama, Allah'a ve Rasûlüne inanmanız içindir. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kafirler için acı bir azap vardır.

Allah ve Rasûlüne karşı gelenler kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaklardır! Biz açık açık ayetler indirdik. Kafirler için küçük düşürücü bir azab vardır." [58 Mücadele 2-5]

Karısını sen benim anamın gibi deyişlerle inciten, horlayan, üzen kocaların ağır bedeller ödemesi gerekmektedir; ya bir köleyi özgür kılacak, ya iki ay oruç tutacak ya da 60 fakiri doyuracaktır. Böylelikle bir daha rastgele konuşmamayı, ailesini rahatsız etmemeyi, yuvanın temellerini zayıflatmamayı, aile kurumunun ulviliğini aşağılamamayı, evliliğin bir oyun ve eğlence olmadığını öğrenmeyi idrak etmiş olacaktır.

Bu hükümler Allah'ın belirlediği sınırlar olup bunlara karşı gelenler mutlaka alçaltılmış, rezil edilmiş olacaklardır.

Bugün Türkiye'de yaşanan rezillik, Allah'ın koyduğu sınırların çiğnenmiş olmasının doğal sonucu değil midir?

Maruf-Münker ve İnsan Toplulukları

Yukarıdaki açıklamalardan şu ortaya çıkmaktadır: Kirlenme sorunu, özde şeytan ve taraftarlarına tabi olup olma sorunudur.

Kur'an-ı Kerim, kimlerin münkeri savunduğu veya münkere karşı ilgisiz kaldığı; kimlerin de münkere karşı mücadeleye ettiğini açıklamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in münker (çirkin) diye nitelendiği üç davranış şudur: Haksız yere bir canı öldürmek. Çok yüksek sesle konuşmak. Kadınlara ziharda bulunmak.

Allah'ı ve Allah korkusunu unutanların, bu yüzden Allah'ın da kendilerini unuttuğu insanların, münafıkların, kirliliğe karşı mücadele vermesi bir tarafa; bu insanlar kirlilikten, rahatsız da olmayacaklardır. Çünkü onlar kirli ortamlardan, bataklıklardan beslenir ve büyürler.

Geçmişte İsrailoğullarından küfredenlerin isyan edip haddi aşukları bu yüzden de lanetlendikleri ifade edildikten sonra,

"Yapmakta oldukları münkerden bir-birlerini sakındırmıyorlardı. Yapmakta oldukları şey ne kötü idi! Onlardan çoğunun küfre sapanlarla dostluklar kurduklarını görürsün. Kendileri için nefislerinin takdim ettiği şey ne kötüdür."

Eğer Allah'a, peygambere ve ona indirilene iman etselerdi, onları dostlar edinmezlerdi. Fakat onlardan çoğu fasık olanlardır." [5 Maide 79-81].

denmektedir.

Burada üç temel olgu vardır: Birincisi, küfredenler münkerden birbirlerini sakındırmazlar. İkincisi, küfre sapanlarla kurulan dostluklar kötüdür. Üçüncüsü de Allah'a peygambere ve peygambere indirilene iman edenler küfredenleri dost edinmezler. Dolayısıyla küfredenlerin dost edinilmesi bir iman zaafı olarak ortaya çıkmaktadır. Öyleyse münkerden sakındırıp sakındırmama imanî bir sorundur. İman'ın bir göstergesi olarak pratik hayatın tanziminde ortaya çıkmaktadır.

Münafıklar Münkeri Emreder, Maruftan Sakındırırlar.

Yalnızca dil ile ifade edilen iman, kalp ve amellerle desteklenmedikçe nasıl bir anlam ifade edecektir? Kirlenmeden gerçekten rahatsız olmakla, olur gibi gözükmek, temelde imanin gücü kuvveti derecesine bağlı bir olgudur. O açıdan münafıklar, münkerden rahatsız olmazlar; ancak mecbur kalırlarsa olur gibi gözükürler:

"Münafık erkekler ve münafık kadınlar, bazısı bazısından; münkeri emrederler, maruftan alıkoyarlar, ellerini sımsıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular, O da onları unuttu. Şüphesiz, münafıklar fıska sapanlardır." [9 Tevbe 67]

Allah'ı ve Allah korkusunu unutanların, bu yüzden Allah'ın da kendilerini unuttuğu insanların, münafıkların, kirliliğe karşı mücadele vermesi bir tarafa; bu insanlar kirlilikten rahatsız da olmayacaklardır. Çünkü onlar kirli ortamlarda, bataklıklarda beslenir ve büyürler. Bugün Türkiye'de ve dünyadaki kirlenmenin baş sorumluları bunlar değil midir? Öyleyse kirlenmeye karşı mücadele, yeni bir insan unsuru olmaktan başarı kazanamaz.

Müminler Marufu Emreder, Münkerden Sakındırırlar.

Bu insan unsuru, Kur'an'ın ve sünnetin mümin diye tanımladığı insan unsurudur. Ancak bu insan unsuru sahip olduğu vasıflardan dolayı kirlenmeye karşı mücadele eder ve başarı kazanır. O'nun için Allah onları, Kur'an-ı Kerim'inde;

"Mümin erkekler ve mümin kadınlar da birbirlerinin velileridirler. Marufu emreder, münkerden sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekatı verirler ve Allah'a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte Allah'ın kendilerine rahmet edeceği bunlardır." [9 Tevbe 71]

diyerek tanımlamaktadır. Dahası Allah müminleri, tüm insanlık için örnek ve hayırlı bir ümmet olarak nitelendirmektedir.

"Siz, insanlar için çıkarılmış hayırlı bir ümmetsiniz; maruf olanı emreder, münker olandan sakındırır ve Allah'a iman edersiniz. Kitap Ehli de inanmış olsaydı, elbette kendileri için hayırlı olurdu. İçlerinden iman edenler vardır, fakat çoğunluğu fıska sapanlardır." [3 Al-i İmran 110]

"Marufu emredip, münkerden sakındırma"nın, bir yaşam biçimi, bir ahlak ilkesi, bir iman olayı olarak İslami

terminolojide ayrı bir önemi vardır.

Bu örnek insan, "örnek cemaat" ve örnek bir sistem için "olmazsa olmaz" ilkelerden biridir. Bu konu "Kirlenmeye Karşı Mücadele" başlığı altında ayrıca incelenecektir.

Burada, mümin ve münafık iki farklı insan unsurunun iyilik-güzellik, kötülük-çirkinlik karşısındaki tavrının ne olduğu gözler önüne serilmektedir. Kirliliğe karşı mücadelede nasıl bir insan unsurunun olması gerektiği ortaya konulmaktadır.

İnsanın marufu emredip münkerden sakındırmayı bir ilke olarak kabul etmesi, gerek koşuldur, fakat yetmez. Böyle bir mücadelede bir "menfaat şebekesi" bir "haramzâdeler" topluluğu ile karşı karşıya kalındığını, bunların hedefe varmak için kullanamayacağı, istismar edemeyeceği hiç bir kavram kural ve değer sistemi olmadığını bilmek gerekir.

".. Borçlu olmanın bir vatandaşlık görevi olduğunu düşünüyorum.

.. Bu bir vatani görevdir."

... "Geri zekâtı herifler. Yahu ben borç kapatıyorum. Maharet kar yapmak, borçsuz olmak değil, iş kurmak. Ben şimdi Türkiye'yi borç ödeyerek kazaktıyorum."

"Dünyaya bakacağız, dünyayı anlamaya çalışacağız ve Türkiye diye bir mevzuyla fazla büyültmeyeceğiz.. Muhtemelen geçen seneki Financial Times bizim problemlerimizin çözümünü 17. sayfasında yazıyordu.

Bağımsızlık Çanakkale'de falan mühimmiş. Fakat şu anda mevzu değildir.

Benim pasaportum Türk, Müslümanım da evvel Allah. Fakat benim Türklüğüm ekonomik açıdan hikaye."

Halil Bezmen böyle konuşabiliyor. Bu ülkeyi dolandırmayı bir görev olarak telakki edip küreselleşen dünyada yeni dünya düzeninde yerini alıyor. [1] Bu sistem var oldukça daha nice Halil Bezmenler çıkacaktır. Kirlenmiş sistemlerde servetin nasıl kazanıldığı değil ne kadar olduğu önemlidir. Servetinizle orantılı olarak baş tacı edilir, itibar görürsünüz. Böyle bir sistemde yorulmuş ve yıpranmış hırsızlar, dinlenmiş hırsızlar

Kirlenmiş sistemlerde servetin nasıl kazanıldığı değil, ne kadar olduğu önemlidir. Böyle bir sistemde yorulmuş hırsızlar, dinlenmiş hırsızlarla yer değiştirir. İnsanın unutmaya özelliği dinlenmiş hırsızların yeniden kurtarıcı olarak kabul edilmelerine müsaittir.

sızlarla yer değiştirir. İnsanın unutmaya özelliği dinlenmiş hırsızları yeniden kurtarıcı olarak kabul edilmelerine müsaittir.

Taban tabana zıt partiler arasında dolaşıp duran millîetvekilleri başka nasıl izah etmek gerekir. Daha bir ay önce oy verdikleri bir seçim tarihini, bir ay sonra, yüzleri kızarmadan, ülkenin zararına deyip iptal ettirmeye çalışmak kirlenmenin en ügünç ve en canlı örneklerinden biri değil midir? Neyzen Tefik şu dizeleri ile halkı değil midir:

"Kime sordumsa seni, doğru cevap vermediler,

Kimi alçak, kimi hırsız, kimi deyyus dediler.

Künyeni almak için, partiye ettim telefon,

Bizdeki kayda göre, şimdi o mebus dediler."

O açıdan marufu emredip münkerden sakındırma, ayetlerde yalnız başına ifade edilmiyor. Tevbe 71'de namazın dosdoğru kılınması, zekatın verilmesi, Allah ve Resulüne itaat edilmesi ilkeleri ile birlikte zikrediliyor. Bu, hem konunun önemini artırıyor; hem de mücadeleye karar veren insanı, güçlü kılacak donanımları ortaya koyuyor. Al-i İmran 110'da ise bu ilkenin arkasında, "Allah'a iman edersiniz" ifadesi var. Allah'a iman'la, "marufu emredip, münkerden sakındırmanın" yanyana gelişi bu ilkenin önemini artırır. Mümine; yapsam da olur, yapmasam da olur, tarzında bir tercih bırakmamış oluyor. Nitekim ayetin devamında Kitap Ehli inanmış olsaydı, kendileri için iyi olurdu denerek, dikkatlerimiz, tekrar iman olayına çekilmiş oluyor. Kitap Ehlinin

Marufu emredip münkerden sakındırma, ayetlerde namazın dosdoğru kılınması, zekatın verilmesi, Allah ve Resulüne itaat edilmesi ilkeleri ile birlikte zikrediliyor. Bu, hem konunun önemini artırıyor; hem de mücadeleye karar veren insanı, güçlü kılacak donanımları ortaya koyuyor.

çoğunluğunun fıska sapanlar olduğu çok az bir kısmının iman ettiği belirtiliyor.

Keza Al-i İmran 113'de "onların tümü bir değildir. Kitap Ehli'nden ayakta (namaza) duran bir ümmet vardır" dendiikten sonra; bunların marufu emredip, münkerden sakındıracağını ifade ediliyor:

"Bunlar, Allah'a ve ahiret gününe iman eder, maruf olanı emreder, münker olandan sakındırır ve hayırlarda yarışır. İşte bunlar salih olanlardır." [3 Al-i İmran 114]

Bütün bunlardan çıkarılabilecek sonuç, kirlenmeye karşı mücadele bir iman olayıdır. Ama Kur'an'ın ve sünnetin tanımladığı bir iman olayıdır. İman ettiklerini dilleriyle söyleyip de kalpleri ile tasdik etmeyenler, eylemleri ile teyid etmeyenler ne derece ve hangi oranda iman etmişlerdir?

"O gün onlar, imandan çok küfye daha yakındırlar."

Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı." [3 Al-i İmran 167]

Böylesi insanlar, tezat içindedir, istikrarsızdır. Bir gün söylediği diğer günü tutmaz. Günü kurtarmaya çalışır. Bunun içinde sık sık yalana baş vurur. Oysa, "yalanın menzili yoktur." der Anadolu insanı.

Evet yalının menzili olmadığı için 9 Kasım 1995 tarihli Milliyet gazetesinde Hasan Pulur, "Ohh, ne âlâ memleket!" başlıklı yazısında şöyle yazmaktadır:

"Mesela kendileri Başbakan iken 'Dış borçlar memleketin itibarını gösterir!' deyip, Özal iktidara gelince 'Bu kadar borcu olan bir ülkeyi itibarlı görmek mümkün değildir.' dediğini hatırlatamazsınız..

Mesela 'Çankaya'ya çıkacağımıza, dağa çıkarım!' dedikten sonra, Evren'den davet gelince, koşup huzura çıkmasını sakın aklınıza getirmeyin!..

Mesela, bu defa Özal Cumhurbaşkanı'yken, 'Ben Çankaya'ya çıkmam, Çankaya aşağı iner!' dedikten iki ay sonra 'Devletin tepesinde kavga çıkarmam' diyerek Çankaya'ya gittiğini, rahmetli Özal'la halvet olduklarını da zınhar hatırlatamazsınız...

Mesela 1991 seçimine kadar 'Oyunuzu bir defalık bize ödünç verin' diyen siz değil misiniz diye sorun bakalım, ağzınızın payını alırsınız:

"Düne takılıp kalmayın, yarına bakın!"

Kirliliğe karşı mücadele yalansız, dolansız, entrikaşız bir mücadeledir. İhtiraslarına akıl ve iradeleriyle gem vuranların, çok düşünüp çözüm arayanların işidir. Düşüncesizce söylenen sözler ve yapılan vaadlerin halkı nasıl etkilediğini "zihinsel kirlenme" başlığı altında ayrıca inceleyeceğiz. Ancak burada Ümit Yaşar Oğuzcan'ın şu taşlamasına yer vermeden edemeyeceğiz:

"Sadrazam hazretlerinin sol kulağı kaşınır

Kaşınır babam kaşınır
Sadrazam dediğin bir ulu kişi
Oturmuş da memleketi düşünür.
Kaşınmak kulağın ödevi
Düşünmek sadrazamın
Gelgelelim bizde
Sadrazam kaşınır
Kulak düşünür."

Dipnotlar

[1] Dündar, U., Alpay, Ş., Haramzade, AD Yayıncılık, İstanbul

Bu, barış değil, savaş anlaşması! (*)

Asaf Hüseyin

Ortadoğu'nun temel problemlerinden birisi barış anlaşmaları diye sözünü ettiğimiz şeydir. Ortadoğu'dan söz ettiğimizde Batı'nın yaptığı propagandayı ve bunun hem Batı'da hem de İslam dünyasındaki etkisini kesinlikle küçümsemeliyiz, azımsamamalıyız. Çok önemlidir, öneminin bilincinde olmamız gerekir. Öylesine bir propaganda yapıyorlar ki sürekli kulaklarımıza şu kelimeler çarpıyor: Barış anlaşmaları, barış anlaşmaları... Bunu söyleye söyleye artık beynimizin bir yerine yerleşiyor ki, demek Ortadoğu'da barış anlaşmaları veya görüşmeleri süregeliyor, devam ediyor. Buna artık ikna oluyoruz. İşte bu, Batı propagandasının nasıl çalıştığını ve ne kadar etkili olduğunu gösteriyor. İşte burada Batı'nın bu propagandasını nasıl yaptığını ve ne kadar başarılı olduğunu göstermeye çalışacağım, ki biz bu aynı imkanlara sahip değiliz. Trajedi de şu ki, artık bu propagandanın sonucunda biz maalesef etkilenmiş oluyoruz. Artık buna inanmaya başlıyoruz.

Barış anlaşmalarından sonra benim sormak istediğim soru şu-

Bu barış anlaşması değil, savaş anlaşmasıdır. Dışardan bakıldığında barış anlaşması diye hazırlanan veya söylenen bu şeylerin aslında perde arkasında sahip oldukları gündemde ise bir ilan edilen savaşın söz konusu olduğunu görüyoruz. Ve bu savaş, elbette ki İslam'a karşı bir savaştır.

dur: Acaba gerçekten barış anlaşmalarından sonra Ortadoğu'ya barış geldi mi? Acaba bütün ihtiyaç duyulan şey sadece Rabin'le Arafat arasında bir el sıkışma, bir tokalaşma ve bu manzaranın ortasında da Clinton'ın mevcut olması mıydı? Yani acaba bunların yapılmasıyla Ortadoğu'ya barış gelecek miydi? Bu soruyu sadece ben değil birçok akademisyen, hatta akademisyen olmayan bir çok insan da soruyor: Ortadoğu'ya gerçekten barış geldi mi?

Son zamanlarda Ürdün'de bulunduğum sırada aynı soruyu onlar da soruyorlardı. Ortadoğu'da birçok insanla konuştuğumda onlardan edindiğim izlenim şudur:

Ortadoğu'daki barış anlaşmalarının kendileri için birşey ifade ettiği bu insanlar sık sık şu-

nu söylüyorlar: Bunlar barış anlaşmaları değil, savaş anlaşmalarıdır. Dışardan bakıldığında barış anlaşması diye hazırlanan veya söylenen bu şeylerin aslında gizli kısmında/perde arkasında sahip oldukları acendada ise bir ilan edilen savaşın söz konusu olduğunu görüyoruz. Madem bu barış anlaşmalarıyla birlikte yapılmak istenen savaşı, öyleyse bu savaş neye, kime karşı? Savaş, elbette ki İslam'a karşı savaştır.

İşte sözünü ettiğimiz bu olayda sözkonusu olan üç ayrı strateji'den söz etmek istiyorum: Bu barış anlaşmalarıyla elde edilmek istenen veyahutta takip edilmek istenen üç stratejiden ilki, bu barış anlaşmalarını elde ettikten sonra bununla yapacakları savaş için elde hazır bir belgenin olmasını sağlamaktır.

İşte bu strateji Oslo'da başladı ve Washington'da nihai olarak imzaya kavuştu. Acaba bu barış anlaşmalarıyla halk mutlaka ilgili miydi? Halk takip ediyor muydu? Hayır, kesinlikle hayır. Peki o zaman bu barış anlaşmalarıyla kim ilgileniyordu, kim tertip ediyordu? Yaser Arafat, Rabin, Clinton ve tabii ki on-

ları destekleyen profesörler.

Bu ilk strateji. Bu şekilde bir anlamda bir doküman ortaya çıkarıyorsunuz. Bakın, işte bizim sözünü ettiğimiz barış anlaşmalarının kayıtlı olduğu belge diyorsunuz. Zaten barış anlaşmalarının gereği elde bir dokümanın olmasını sağlamaktır. Ve bunu bu şekilde sağladılar. Bu stratejinin arkasında asıl var olan amaç ise şuydu: Filistinlileri bir anlamda doldurşa getirmek için, onlara karşı "işte bakın biz bu belgeyi elde ettik. Bununla size barış gelecek." diyebilmek. Onları buna inandırmaya çalıştılar.

Korkarım ki Yaser Arafat Arap olduğu halde, Ortadoğu'da Arap tarihini okumuş değil, veya bilmiyor. Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin Ortadoğu için planları vardı. Ve bu planları ortaya koymuşlardı. Ortadoğu'nun çoğu o zaman Osmanlıların elinde idi. Fakat I. Dünya Savaşı'ndan sonra Hicaz'da bulunan Şerif Hüseyin İngilizlerle bir anlaşmaya vardı. İşte bu anlaşma gereği, İngilizler

şunu vaade ediyorlardı; eğer Osmanlı'ya karşı bizimle işbirliği yaparsanız, o zaman biz size, Araplara bağımsız bir devlet olmaları için toprak vereceğiz. Fakat ilginçtir ki aynı zamanda bu İngilizler Araplarla yaptığı bu anlaşmaların dışında Fransızlarla da gizli anlaşma yapmış-

lardı. Bu anlaşma gereğince ise "bizim Araplara vereceğimiz toprak yoktur. Dolayısıyla bu toprağı kendi aramızda paylaşacağız." dediler. Yine bu ikinci anlaşma da gizli yapıldı.

Dolayısıyla Şerif Hüseyin elde ettiği bu gizli anlaşma neticesinde oldukça memnundu. Çünkü elinde bir belge vardı. Ve Lawrens'le birlikte hareket etmeye başladı. Sonuçta ne oldu? Şerif Hüseyin Ürdün'e gönderildi. Ve hiçbir toprak parçası da elde edemedi. Oğluna Suriye verildi, yarışlıkla. Çünkü İngilizler biliyordu ki o toprağı alamayacaktı. Gördü ki, 1920'de Fransızlar bölgeye geldi ve Suriye'yi elde ettiler. Oğlunu da Suriye'den kovdular. Peki toprağı kim elde etmiş oldu? Toprağı Fransızlar aldı ve ikiye böldüler. Ve müslüman toprağı olan bu toprağın güneyini, bir kısmını Lübnan'a verdiler. Daha doğrusu Lübnan diye bir ülke yarattılar. Bunun sebebi ise oradaki hristiyan olan Marunilere bir ülke yaratmaktır. İngilizlere de Filistin'i elde etti. Bu topraklar için de İngilizlerin

kendilerine göre bir planı vardı. Bu topraklarda yahudiler için bir devlet kurulacaktı ilerde.

Aslında Filistin toprakları Osmanlı hakimiyetindeyken, yahudilerin yine buna benzer bir planı vardı. Oysa o zaman Osmanlı yöneticileri onlara hayır dediler, Filistin'i kesinlikle kimseye veremeyiz. Fakat maalesef I. Dünya Savaşı'ndan sonra tarih değişti. Ve müslümanlara ait olan bu topraklarda bir İsrail devleti kurulmuş oldu.

Burada demek istediğim şudur: Arafat öyle aptal bir insan ki, tarihte böyle bir olay gerçekleştiği halde, hâlâ bugün bir anlaşma yaparak anlaşmanın gereği ilerde toprak elde edeceğini zannediyor. Oysa geçmişte olmadı, bugün de olamaz. Elbette ki halk böyle bir şeyi kabul edemez ve böyle bir şeyin olabileceğini düşünemiyorlar. İşte bu olayı kabul etmeyenler Müslümanlardır ve Hamas'la ilgili olan kimselerdir.

Rabin'in bir projesi var: Barış karşılığında toprak projesi. Kelimelere dikkatinizi çekmek istiyorum. Barış karşılığında toprak kavramı farklıdır, barış karşılığında devlet kavramı farklıdır. Devlet devlettir. Toprak topraktır. Çok farklı şeylerdir bunlar. Dolayısıyla Hamas karşı çıktı ve "bu Filistin halkına karşı yapılan büyük bir ihanettir. Cinayettir" dedi.

Bu olay gerçekleştikten sonra bu defa ikinci strateji geldi. İşte bu da Kahire'de yapılan terör zirvesi: Kahire zirvesi, dolayısıyla teröristlere karşı ilan edilmiş bir savaş. Kimdi bu teröristler? Hamas, İslami Cihad, Hizbullah, bölgede toprak isteyen hangi ses, hangi grup olursa olsun.

Kim olursa olsun, bölgede toprak isteyen hangi ses, hangi grup olursa olsun, bütün müslümanlar terörist olarak yaftalanı-

yor. Barış anlaşmaları süreci hiçbir zaman Filistinlilere toprak vermek amacıyla başlamış değildir. Böyle bir düşünce kesinlikle İsraili devlet adamlarının aklından bile geçmiş değildir. Bütün mesele şuydu: Komünizmin çöküşünden sonra Ortadoğu'da yükselen İslami güçlere karşı nasıl bir strateji takip edilmeli ki İslam tehlikesi ortadan kaldırılsın?

Bazen devletler dışardan bakıldığında göze öylesine güzel görünen planlar yaparlar ki, herkes bu devletin iyi şeyler yapacağını zanneder. Fakat asıl niyetler ise bambaşkadır. İslam sorunu sadece Filistin'deki Hamas veya İslami Cihad sorunu değildir. Lübnan'da bulunan Hizbullah sorunu da vardır. Bu aynı zamanda Hüsnü Mübarek gibi münafık kimselerin de sorunudur.

Kahire'deki toplantıda aslında yapılan İslam'a karşı savaş ilan etmektir. Artık ellerinde dayanak olarak bir barış anlaşması vardı. Dolayısıyla barış anlaşması sadece bir platform teşkil ediyordu. İslam'a karşı savaş ilan etmek için oluşturulan bir platformdu bu.

Önce bir platform oluşturunuz. Sonra buraya dışardan gelen kişiyi terörist ilan ediyorsunuz. Öldürebiliyorsunuz. İşte bu Kahire zirvesinin hemen arkasından gelen ikinci strateji idi. Ne acı ki Müslümanlar bile buna inanmaya başladılar. Müslümanlar şimdi Ortadoğu'da teröristlerin olduğuna inanıyor.

Burada düşünmenizi istediğim bir husus var: Müslümanlar hakkında Batılı terminoloji kullanma meselesi. Mesela, iyi müslüman fundamentalisttir. Bu kavram İslami mi? Kesinlikle hayır. Yine bazen müslümanı aşırı uç olarak da tanımlıyorlar.

Bazen Hamas veya Hizbullah

mensuplarına terörist veya fundamentalist olup olmadıklarını sorduğunda bu sorumu anlayamadılar.

Clinton tarafından Kahire zirvesine 100 milyon dolar verildi sadece müslümanları öldürmek amacıyla. Eminim ki İsrail ve Mısır da para yatırmıştır bu işe.

Barış anlaşması ile tatbiki konulan üçüncü strateji müslümanları öldürmeye başlamaktır. Kahire zirvesinden hemen sonra Arafat korkunç bir baskı altına alındı. Arab'ın Arab'ı öldürmesi için. Onun polisi Yahya Ayyaş'a ihanet etti. Filistin polisi İsrail'le işbirliği yaparak şehit edilmesini

Kahire'deki toplantıda aslında yapılan İslam'a karşı savaş ilan etmektir. Artık ellerinde dayanak olarak bir barış anlaşması vardı. Dolayısıyla barış anlaşması sadece bir platform teşkil ediyordu. İslam'a karşı savaş ilan etmek için oluşturulan bir platformdu bu.

sağladı. Şu anda da eminim ki pekçok Filistinli müslüman Gazze ve Batı Şeria'da hapse tıkmaktadır.

İşte böylece barış anlaşmalarının nasıl yapıldığını, Kahire zirvesinin ardından nasıl toplandığını ve müslümanların nasıl öldürüldüğünü görüyoruz.

Şimdi olaya farklı bir açıdan bakalım. Acaba Arafat bir Filistin devleti elde etti mi? Size İsrail'in neler elde ettiğini söyleyeyim. FKÖ'nün resmen İsrail'i tanımamasını sağladılar. Bu tanıma İsrail için oldukça önemlidir. 1978'de kendisini tanıyacak bir Arab'ı nasıl da arıyordu! Bir münafık dışında kimseyi bulamadılar. Sedat Mısır İsrail'i tanı-

yan ilk Arap devleti oldu. Peki sonra ne oldu? Müslümanlar onu öldürdü.

İsrail sizi topraklarınızdan edecek. Siz de onun kurduğu devleti tanıyacaksınız! Bu tanıma ile Filistinliler adeta şunu demiş oldular: "Siz bizi topraklarımızdan attınız ve haklısınız."

Mısırlılar tanımış olsaydı, bu o kadar önemli değildi. Çünkü Mısırlılar topraklarından edilmiş değildi.

Bugün milyonlarca Filistinli evsiz yurtsuz. Siz Yaser Arafat'ın Filistinlileri temsil ettiğini sanıyor musunuz? O tamamen laik zihniyetli ve hatta müslüman olarak çağrılmaktan bile hoşlanmayan bir kimsedir. Sadece müslümanlar değil, gayri müslim Filistinliler bile ona muhalefet etmektedirler. Edward Said, Hanan Aşrafi, ve diğer pekçokları gibi. Burada ben yeni bir şey söylüyor değilim. Pek çok Filistinli bunları söylüyor.

Arafat 1967'de mücadeleye koyulduğunda belki milliyetçi bir kimseydi. Fakat bugün hakkında çıkan haber ve yazılarda bozulmaya başladığı söyleniyor. Pek çok Arap ülkesinden parasal destek aldı. Muhtemelen bu paraları İsviçre bankalarına veya cebine aktardı.

Peki 1967'den bugüne kadar yapılan mücadelenin amacı neydi? Söz konusu bu barış anlaşması mıydı?

Rabin'in projesi barış karşılığında toprak projesiydi ama kendisi bir İsraili tarafından öldürüldü. Bir Yahudiye ait toprağın elden çıkarılamayacağına ilişkin eski bir yahudi kanununa aykırı hareket ettiği için vuruldu. Peki bizzat yahudiler Barış anlaşmasına böyle yaklaşıyorlarsa, o halde kim kiminle imzalıyor bu anlaşmayı?

Aslında Rabin'in öldürülme-

"Arafat müslüman olarak adlandırılmaktan bile hoşlanmaz..."

siyle barış anlaşmasının bizzat İsrail içinden ortadan kaldırıldığı söylenebilir. Bunun üzerine ABD Mayıs ayındaki seçimlerde Perez'i desteklemeye karar verdi. Perez iktidarda kalabileceğini göstermek için Güney Lübnan'da birtakım hareketlere girişti. Masum çocuklar İsrail bombalarıyla öldürüldü. Acaba bu katliam Hizbullah ile savaşmak için mi yapıldı.

İsrail 1978'de İsrail'i işgal etti. Buna karşı koyarak savaşanlar ise Müslümanlardır. Güney Lübnan onlara aittir. Onlar oraya başka hiçbir yerden gelmiş değildirler. Yüzyıllardır güney

Lübnan'da yaşamaktadırlar. Burada 1982'den sonra Hizbullah adında yeni bir grup oluşmaya başladı. Bu insanlar tamamen kendi topraklarını kurtarmak için mücadele veriyorlar.

Bir de Hamas'a bakalım. O niçin savaşıyor? Hamas bir İslami gruptur. Bir İslam devleti kurabilir. İşte bundan dolayı terörist olarak yaftalanmalıdır. Bunu kim söylüyor? İsrail.

Mesele şu: İslam devleti kuracağı için Hamas bir terörist örgütse, bizzat yahudiler kendi dinlerine dayalı bir devlet kurmuş durumdadırlar. Yeryüzünde dine dayalı olarak kurulmuş olan iki devlet vardır: Pakistan (1947) ve İsrail (1948). Şu halde Hamas aynı düşünceyle hareket ettiğinde bu haktan niye mahrum ediliyor?

Burada size üç senaryo sunmak istiyorum. Mesela, Mayıs ayındaki seçimlerde Peres'in seçilmediğini farzedelim. Likud Partisi'nden Netanyahu iktidara gelecek. Bu adam Filistinlilere bir avuç bile toprak vermek istemiyor. Peki o zaman barış anlaşması ne olacak? Likud'un popülaritesi bölgedeki yahudi yerleşimcilerden geliyor. Ki onlar da barış anlaşmasına karşılar. Doğal olarak bu seçmenlerinden gelen büyük bir baskı altında kalacaktır. Bu seçimlerde iktidara gelmese bile Peres öldüğünde veya birkaç yıl sonraki seçimlerde iktidara gelme şansı var. Barış anlaşmasına o zaman ne olacak?

Şimdi ikinci senaryoya bakalım: Farzedelim ki Yaser Arafat öldü. FKÖ liderliğini kim üstlenecek? İsrailliler FKÖ'den

başka kimseyi tanımadılar. Hatta FKÖ içinde Arafat'tan başka kimseyi de tanımadılar. Çünkü işbirlikçi olan, evet efendimci olan o idi. Dolayısıyla Arafat öldüğünde de barış anlaması yine tehlikeye girecektir.

Devlet kurmak ciddi bir iştir. Halkın arzuları doğrultusunda bir yönetim sisteminin oluşturulmasını gerektirir. İsrail'in bu bakımdan Filistinlilere kendi devletlerini kurma imkanını vereceğine inanmak mümkün değildir.

Dolayısıyla üçüncü senaryo şöyle çizilebilir: Demek ki yeni güçler ortaya çıkacak, ve Filistin devletini onlar kurmaya çalışacak. İşte burada böyle bir devleti kurabilecek olan, İslami bir güç olacaktır. Bu Hamas olabilir, İslami Cihad olabilir. Hatta bunlar sahneden çekilse bile başka İslami güç ortaya çıkabilir.

Ne Batı ne de İsrail herhangi bir Arap ordusundan korkmamaktadır. Onların korktukları tek güç İslamdır, dolayısıyla İslami hareketlerdir. İşte bundan dolayı da Ortadoğu'daki politikalarının hedefi bölgeyi tamamen İslam'dan temizlemektir. Bunu nasıl yapacaklar? Yahya Ayyaş'ı öldürerek mi? Evet o şehit oldu ama karşılığında 60 İsrailli de öldü.

İşte bundan dolayıdır ki barış anlaşması gerçekten bir barış anlaşması değildir, savaş anlaşmasıdır. Eğer bölgede gerçekten bir barış sağlanmak isteniyorsa bu müslümanlar tarafından gerçekleştirilmeye mecburdur. Bölge tarihi ile kültürüyle herşeyi ile İslami iken barış anlaşması için bir laik, ateist çağırılıp muhatap alınamaz.

Asaf Hüseyin'in son Türkiye ziyareti esnasında AKV'de yapmış olduğu özel sohbetten özetlenmiştir.

Çeçenistan: Zafere doğru...

Mehdi Nüzhet Çetinbaş

Kafkas Vakfı'nın "Kurbanlarımızı Kafkasya'da Keselim" kampanyasında görevli olarak bayramda Kuzey Kafkasyayı dolaşma imkanı bulduk.

Aslında çok küçük sayılabilecek bu organizasyonun oradaki özerk cumhuriyetlerde ne kadar büyük bir heyecan meydana getirdiğini gözlerimizle gördük. Bütün dünya tarafından kaderine terkedilen yığıt insanların gözlerinde yine de hatırlanmanın mutluluğunu farkettik.

Rusların Çeçenistan'a saldırdığı andan beri Kafkasya'da bulunan cumhuriyetler büyük bir ekonomik sıkıntının içine düşmüş vaziyettedir. Bir kısmı Çeçen mültecileri barındırırken, bir kısmı da kendisine dahi yetmeyen ekmegini Çeçen kardeşleriyle paylaşmak zorunda kalıyor.

En yüksek maaşın 70-80 dolar civarında olduğunu gördüğümüz Kafkasya'da, 300 gr. ekmek 25 bin lira, 1 kilo patates 120 bin lira. Velhasıl hayat pahalılığı almış başını gidiyor. Ta-

Dudayev'in şehit olmasından dolayı teessürümüzü ifade ediyoruz. Yaşlı bir nine sözümüzü kesiyor: "Dudayev ölmedi. O hacca gitti. Şimdi orada dua ediyor" diyerek mukabelede bulunuyor. Dudayev Çeçenistan'da kırklara karışmış. Artık insanların gözünde bir ermiş, bir evliya. Cenazesi törensiz olarak bir kaç mücahit tarafından defnedildiği için onun ölümünü halka kabul ettirmek oldukça zor.

bi bu söylediğimiz gerçekler sadece orada yaşayan müslüman halkı değil, aynı zamanda Rus asıllıları da aynı şekilde etkiliyor.

Çeçen savaşının etkilerinin ilk olarak Kafkasya'da hissedilmesi doğal bir sonuçtur. Aynı etkilerin yavaş yavaş bütün Rusya Federasyonunu da etkisi altına alması kaçınılmazdır. Yoğun bir seçim ekonomisi uygulanmasına rağmen büyük sıkıntılar yaşayan Rusya'yı seçimler sonrasında daha da büyük sıkıntılar bekliyor.

Savaşın en fazla hissedildiği yer hiç şüphesiz İnguş bölgesi. Buralarda kadınlar ve çocuklardan oluşan binlerce mülteci bir tren istasyonunda kullanılmayan vagonların içinde barını-

yor. Otların üzerine örtükleri bezlerle oluşturdıkları yataklarda yorgansız olarak yatıyorlar. En ilginç, hiçbirinin yüzünde en ufak bir yılgınlık ve bezginlik emaresi yok. Kampta büyük bir disiplin altında hayatlarını sürdürmeye çalışıyorlar.

Yaşlı bir kadın, yatanında gelini ve 12-14 yaşlarında iki torunu ile birlikte yolunuzu kesiyor. "İki oğlum cepheye şehit oldu. Bunları da savaşa göndermek istedim. Yaşları küçük olduğu için almadılar" diyor. Bunları söylerken sesinde en ufak bir titreme yok.

Dudayev'in şehit olmasından dolayı teessürümüzü ifade ediyoruz. Yaşlı bir nine sözümüzü kesiyor. "Dudayev ölmedi. O hacca gitti. Şimdi orada dua ediyor" diyerek mukabelede bulunuyor. Dudayev Çeçenistan'da kırklara karışmış. Artık insanların gözünde bir ermiş, bir evliya. Cenazesi törensiz olarak bir kaç mücahit tarafından defnedildiği için onun ölümünü halka kabul ettirmek oldukça zor.

Dudayev'in şehadeti Çeçen müslümanları zaferle götürüyor..

Daha sakin düşünenlerin söyledikleri Çeçen direnişinin bu kadar uzun soluklu oluşunun gerekçesini ortaya koyuyor. "Dudayev bir gün zaten ölecekti. Evet o bir semboldü. Ama bizim davamız şahıslara bağlı olarak yürüyen bir dava değildir. Çeçenistan'da binlerce Dudayev var." Ölümü bu kadar büyük bir tevakküle karşılayan topluma ne yapabilirsiniz?

Dudayev'in yerine geçen Selimhan Yandarbiyev, Çeçen bağımsızlık meşalesini ilk yakan insan. Çeçen muhalefet cephesinin kurucusu, Dudayev'i Estonya'dan getirip hareketin başına oturtan isim. Çeçen halkı bugün Yandarbiyev'in etrafında kenetlenmiş vaziyette.

Çeçen savaşı kısa vadede biteceğe benzemiyor. En az 50.000 Çeçenin hayatını kaybet-

tiği, içinde oturulacak vaziyette hiçbir evin kalmadığı Çeçenistan'da Ruslarla Çeçenlerin iç içe yaşaması bundan sonra çok zor. Rus askeri ölümün soğuk nefesini her an ensesinde hissederek Çeçenistan'da ne kadar kalabilir. İşin gerçeğini söylemek gerekirse Çeçen halkının Ruslarla bir problemi de yok. Hatta savaşın sona gidecek yeri olmayan ve Çeçenlerin arasında kalan yaşlı Rusları da Çeçenler besliyorlar. Eğer Çeçenler sivil halka zarar vermek isteseler, bir gece içinde binlerce Rus'u öldürebilir. Çeçenistan sınırının hemen yanında bulunan Rus köylerinde bugüne kadar bir tek Rus'un burnu bile kanamamıştır.

Yeltsin Haziran ayında yapılacak başkanlık seçimleri için büyük sıkıntıya düşmüştür. Çeçenistan'da devam eden savaşta, çocuklarını kaybedenler her mitingde kendisini rahatsız etmektedirler. Rus halkı bu savaşın bitmesini istemektedir. Bunları gören Yeltsin son çare olarak Yandarbiyev ile Kremlin'de görüşme zorunda kalmıştır.

Bugüne kadar aşı olarak gördüğü Çeçenistan Devlet Başkanı'nı muhatap olarak onunla görüşmesi Yeltsin açısından bir geri adımdır. 31 Mayıs akşamı yürürlüğe girmek üzere imzalanan ateşkesin sonuçlarını hep birlikte göreceğiz.

Bağımsızlıklarını ilan ederek yola çıkan Çeçenlerin geri adım atması kesinlikle beklenemez. Kaldı ki Yeltsin'in ordu üzerindeki otoritesi de tartışmaya açıktır. Çeçenistan'da de-

vam eden savaştan büyük bir rant elde eden komutanları kontrol edecek bir siyasi otoritenin Rusya'da iş başına gelmesi uzak bir ihtineldir.

Gerilla savaşı veren Çeçen mücahitlerin kısa sürede mağlup edilmesi mümkün görünmüyor. Rus ekonomisinin de bu savaşı çok uzun süre kaldıramayacağı aşikardır. Bu savaşı bitirecek tek güç vardır. O da Batı dünyasıdır. Batı Rusya'ya açtığı kredi musluklarını kışığı anda bu savaş kendiliğinden bitecektir.

Bu savaşı bitirecek diğer bir faktör de İslam dünyasıdır. İslam dünyası yekvücut olarak bu vahşete karşı sesini yükseltirse hem Batı hem de Rusya geri adım atmak zorunda kalacaktır.

Yeltsin ile Yandarbiyev arasında imzalanan ateşkestən, ben şahsen umutlu değilim. Yeltsin oy oranını bir miktar arttırmak için böyle bir manevraya baş vurmuştur. Yandarbiyev ise kendini Yeltsin'e devlet başkanı olarak muhatap kılmakla diplomatik bir zafer elde etmiştir. Rusya bu andan itibaren bağımsızlık savaşı veren mücahitleri ve komutanları asi olarak ilan edemez.

Bir diğer önemli husus da 27 Mayıs 1996 tarihinden itibaren, Ruslar tarafından seçilen Dohu Zagayev ve hükümeti de fiilen bitmiştir.

Yandarbiyev, Yeltsin'in oyununa gelecek kadar saf değildir. Bağımsızlığa giden yolda Çeçenler, ağır ama emin adımlarla ilerliyorlar. Bu belki çok zor olacak, daha binlerce şehidin kanına mal olacak, ama sonuçta gerçek şudur ki, "Allah va'dini tamamlayacaktır; kafirler istemese de."

Alıntı ve değiniler..

Haz. İlhan Gündoğdu-Savaş Yaylı

Fırıncılar, Refah'tan rahatsız

Geçen gün Ankara'ya gittim bir geceliğine, böyle siyasetin karışığı günlerde görüştüğüm devletin tepe noktalarındaki bir iki tanıdıkla birlikte yemek yedik, başkentten ülke nasıl gözüküyor, seçimlerin sonucu ne olacak, bu sonuçlar ne tür dalgalanmalar yaratacak, bunlardan konuştuk.

Söylediklerine göre, fırıncılar bir kamuoyu araştırması yaptırmışlar. Anadolu'nun her yanındaki fırıncılardan da, müşterileri ne söylüyor, seçimler konusundaki görüşleri nedir, diye sorup, bu iki araştırmanın sonuçlarını birleştirmişler. Bu araştırmaya göre, Refah birinci parti çıkıyormuş.

Fırıncılar derneğinin yönetim kurulu, Refah'ın önünü Tansu Çiller'in kesebileceğinden pek emin değilmiş artık, geçtiğimiz yıllarda Çiller'e bel bağlamışlar ama, son zamanlarda başbakana olan güvenlerini kaybetmişler.

ANAP'la DSP'nin yapacağı bir koalisyonun, Refah'ın gelişmesini engelleyebileceğini düşünüyorlarmış ve böyle bir koalisyonu gerçekleştirmek için hareketlenmişler.

CHP'nin önde gelen isimlerinin DSP'ye geçmesini sağlamışlar.

Radyo Televizyon Üst Kurulu denilen o tuhaf kurula da baskı yapıp, Çiller'i destekleyen TRT genel müdürünü görevden aldırılmışlar.

Ayrıca, tam seçimlerin öncesinde fırıncılar derneğindeki Refah eğilimlileri saptayıp demekten atacaklarmış.

O akşam yemeğinde benim devletin zirvesinden aldığım izlenimler böyle.

Fırıncılar, Refah'tan çok rahatsızmış.

Tabii biraz aklı olan herkes "fırıncılara ne oluyor" diye soracaktır, ne hakla TRT'nin genel müdürünü

attırdıklarını, bir partiden başka bir partiye siyasi transferleri nasıl yaptıklarını merak edeceklerdir.

Fırıncıların böyle bir şey yaptığı yok elbet.

Bunlar benim son zamanlarda gazetelerde okuduğum yazıların bir özeti, o yazılarda fırıncıların yerine "ordu" ya da ordunun sinonimi haline gelen "devletin zirveleri" sözcükleri bulunuyordu.

Böyle bir yazı okuduğumda "fırıncılara da ne oluyor" diye soracak bir çok insan, aynı yazıda "fırıncılar" sözcüğünün yerinde "ordu" sözcüğünü görünce aynı tepkiyi göstermiyor, "orduya da ne oluyor" diye sormuyor.

Ordunun siyasete karışması, bir siyasi partinin gelişmesinden rahatsız olması, bunu engellemek için çeşitli siyasi varyasyonların içinde yer alması, o partiden bu partiye transferler yaptırması, televizyon yönetimini değiştirebilmesi insanlara çok doğal geliyor.

Fırıncılar, siyasi transferleri ayarlayabilseler, TRT genel müdürünü isten atarabilseler, herkes buna çok şaşardı.

Ordu yaptı deyince kimse şaşmıyor? Niye? Fırıncıların sahip olmadığı bir hakka ve güce ordu nasıl sahip olabiliyor?

Ustelik, fırıncılar derneğinin bir sivil toplum kuruluşu olarak seçimleri etkileyebilmek için kendi güçlüklerini koymaları demokrasilerde doğaldır, ama ordunun, kendisine sınırları korumak için verilmiş bir gücü devlet yönetimini belirlemek için kullanması ne doğaldır ne de meşru.

Biz, normal olanı anormal, anormal olanı da normal karşılayan bir çarpıklığın içine düşmüşüz. Ordunun siyasete bulaştığına dair hergün yazılar çıkıyor ama kimse "ordu siyaset kulislerinde nasıl dolaşır, bir sivil devlet görevlisini nasıl gö-

İki Ayın

Satır Aralarından...

* ABD'den Bosna'ya koşullu yardım: "İranlı uzman ve askerleri gönderin." (Çinhuriet 15.3.96)

* Türkiye İsrail'le Gümruk Birliği Antlaşması imzaladı. (Zaman, 15.3.96)

* Asaf Hüseyin: "Küreselleşme, emperyalizmin ikinci adidir." (Y.Şafak, 17.3.1996)

* Prof. Oktay Sinanoğlu: "Türkiye'de yabancı dille eğitimin önüne geçilmezse bir nesil sonra Türkiye bitecek." (Türkiye, 18.3.96)

* Arafat: "İsrail'deki terör eylemleri için emri Tahran verdi." (Y.Yüzyıl, 18.3.96)

* Soljenitsin: "Bağımsızlık Çeçenlerin hakkıdır." (Y.Şafak, 19.3.96)

* Türkiye'de sigaraya başlama yaşı 11 oldu. (Y.Yüzyıl, 19.3.96)

* Felç olan Aydın Menderes: "Her zorlukla beraber bir kolaylık vardır" diye bir surede iki ayet var. Bu bir zorluktur, ama buradan da bir kolaylık çıkacaktır. Bu Allah'ın vaadidir. Vatandaşlar dua ederlerse kolaylık çıkacaktır. Buna inanıyorum." (Sabah, 21.3.96)

* Bu ne tesadüf: Yaman Törün'ün bakan olduğu gün, eşi Alev Hanım şirket kurdu. (Hürriyet, 21.3.96)

* Başbakan Mesut Yılmaz: "Nevruz'un temelindeki Ergenekon ve Kaya destanında atalarımızın dağları delme çyküsü var. Bugün de kafalarımızdaki dağları devirmek gerekiyor." (Hürriyet, 22.3.96)

* Ali Kırca Nevruz'un "devlet bayramı" haline geldiğini yazdı ve ünlü Ankara valisi Nevzat Tandoğan'ın şu sözünü hatırlattı: "Mem-

lekete komünizm gerekirse, merak etmeyin onu da biz getiririz." (Y. Yüzyıl, 22.3.96)

* Genel Kurmay başkanlığından ibadet talimatı: "Yeni cami yapılmayacak. Bidon minareler yıkılacak. Mescidlere rübeli personel girmeyecek. Hoparlörle ezan okunmayacak. Askeri imamlar er kıyafetiyle görev yapacak. Tarikat yayınları mescide sokulmayacak." (Hürriyet, 22.3.96)

* Bekir Coşkun'un koalisyon tanımlaması: "Dövüşçümlü başbakanlık sistemi" (Hürriyet, 23.3.96)

* Erbakan: "Belediyeleri arpalık olmaktan çıkardık." (Zaman, 26.3.1996)

* İstanbul Barosu Başkanı Turgut Kazan, İzmit'te yaptığı konuşmada masayı yumruklayarak, İmam Hatip Liselerine ve bu liselerin çoğalmasına göz yuman 12 Eylül paşalarına ateş püskürdü: "Atatürk ilke ve inkılaplarına en büyük zararı paşalar verdiler." (Y. Şafak, 26.3.1996)

* Dış ticarete karadelik büyüyor: İthalat patladı: 35 milyar dolar. İhracat ise düştü: 21 milyar dolar. Açık 14 milyar dolar. Dış ticaretin yarısını Avrupa ile yapan Türkiye'nin artık gümrük yükselterek ithalatı kısma şansı yok. (Y. Yüzyıl, 27.3.96)

* Ordudan sert çıkış: İbadet genelgesini eleştirenlere üst düzey komutanların yanıtı: "Gerici takımı, iğrenç dillerini Türk Silahlı Kuvvetleri'ne uzatıyor." (Milliyet, 27.3.96)

* Besim Tibuk: "Ordu demec vermemeli. Ben başbakan olsam, demec veren kişiyi derhal görevden alırım." (Zaman, 28.3.96)

* RP'li Bahri Zengin: "Ordu dualık haline geldi." (Y. Yüzyıl, 22.3.1996)

* Demirel ABD'de "Seriat düzeni gelmez" dedi. (Milliyet, 30.3.1996)

* Fas Kralı Hasan, ülke ekonomisine olumsuz etkilerinden dolayı kurban kesilmemesini istedi. (Hürriyet, 31.3.96)

* Demirel "Türkiye'de herşey

revinden atılır, bir siyasi partiye nasıl olur da sanki o parti bir düşmanmış gibi davranır" diye sormuyor.

Soruyu herkesten önce sormaları gereken siyasiler ağızlarını bile açmıyorlar.

Sanki ordu "bizim" ordumuz değil de, "biz" ordunun halkıyız.

Sanki ordu bu ülkenin gizli sahibi. Bir ülkenin, halkından başka sahibi yoktur ve o ülkedeki bütün devlet kuruluşları halka aittir, halkın seçtiklerinin emriyle hareket eder.

Bu tabloyu tersine çevirmeye kalkmak da önce hukuka aykındır.

Fırıncılar, Refah'tan rahatsız olabilirler ve onun önünü kesmeye çalışabilirler.

Çünkü fırıncılar maaşlarını devlet hazinesinden almıyorlar, aksine devlet hazinesine para veriyorlar. Siyaseti de hazineye para verenler belirler, hazineden para alanların siyasete karışma hakkı yoktur.

Bizde siyasete karışmaya hakkı olanlar siyasete karışmıyor da, hakkı olmayanlar karşıyor.

Onun için de fırıncıların değil de ordunun rahatsızlıklarını okuyoruz hep.

Ahmet Altın, Yeni Yüzyıl, 12 Aralık 1995

Hangi Demokrasi

Değerli bir okur, Dr. Banu Hanım şu eleştiriyi iletti:

"Yazınızda ("öcü geliyor" yazısı) demokrasi kavramını kafanızda tam oturtamamış olduğunuzu açıkça görebiliyorum. Eğer bu kavramın bilincine varmış olsaydınız yazılarınızla demokrasi düşmanlarının ekmeğine yağ sürmezsiniz. Demokrasi adına demokrasiyi yok etmek isteyenlere hizmet etmezsiniz. Belki siz de bir gün Refah Partisi'nin kadrolaşmasının bizi yüz yüze bıraktığı tehlikeyi yaşayarak göreceksiniz. O zaman hangi demokrasiden söz edeceksiniz, merak ediyorum."

Açıktır, ben de merak ediyorum... Biz bu ülkede bugüne kadar "hangi demokrasi"den söz ettik ve ileride "hangi demokrasi"den söz edeceğiz?

Dualarımız, acil şifa dileklerimiz Menderes'le..

Ömürler, "halk" partilerinin halkı gözetmesini, "demokrat" partilerin demokrat olmasını, "Adalet" partilerinin adaleti sağlamasını, "Anavatan" partilerinin anavatanı sahip çıkmasını, "doğru Yol" partilerinin doğru olmasını, "Sosyal Demokrat" partilerinin sosyal ve demokrat davranmasını umut etmekle geçti.

Daha kırkını bile bulmamış bir ömüre "demokrasi adına" yapılan üç askeri darbe sığverdi.

Bireysel yaşamlarımızı iyi kötü bir gelirle kazasız belasız idame ettirmeyi "demokrasi" sanmakla yettindik. Bize dokunmayan yılanlar bin yaşadı ve ülkenin her tarafını yılanlar, yılanlar kapladı.

Çok haklısınız sayın okur...

Birileri, "demokrasi adına" demokrasiyi yok etmek isteyebilir.

Ama "hangi demokrasi"yi?

Onca işkence, onca kayıp, onca faili meçhul, bunca insanın yoksulluğu, yoksunluğu "demokrasi" miydi? Bütün bunlara "demokrasi diye" katlanan, ses çıkarmayan, uysallıkla, oylarla ödüllendiren "biz" değil miydik?

Bir ülkenin zihninin, benliğinin, potansiyelinin, geleceğinin yağma-

Üsküdar'da Farklı Bir Gece

19 Nisan 1996 Cuma gecesi, Üsküdarlılar için farklı bir geceydi...

Araştırma ve Kültür Vakfı Üsküdar Şubesi ve Pınar Yayınları işbirliği ile, Altunizade Kültür Merkezinde düzenlenen "Karanlıktan aydınlığa" adlı gece, bu tür faaliyetlerin farklı bir örneği olarak başarıyla gerçekleştirildi.

Açışın güzel bir multivizyon gösterisiyle yapıldığı gece, kapanışını da bir slayt gösterisiyle yaptı.

Karanlık sistemler ve her türlü çarpıklıkları, canlı örnekleriyle gözler önüne serilirken, ilahi vahyin ışığında aydınlığa çıkış, konuşmacılar Serdar Özdemir ve Prof. Dr. Burhanettin Can tarafından dile getirildi.

Gecenin diğer bölümlerini konuşmaların arasında heyecanla dinlenen iki şiir ve bu tarz programlarda ilk kez uygulanan, halk müziğinden sunulan örnekler teşkil ediyordu. Belki de gecenin en çok ilgi uyandıran yönü, aslında geleneğimizde var olan, ancak bizim dünyamızda nutulan aşık atışması bölümü idi.

Başarıyla tertiplenen bu faaliyetlerinden dolayı AKV Üsküdar şubesindeki arkadaşlarımızı ve geceye emeği geçenleri kutluyor, daha nice başarılı faaliyetlerini beklediğimizi belirtiyoruz

da paraya çevrildi.

Rüşvetçi hursızların hiçbirinin servetlerine el konulmadı. Şimdi Isparta'da yayınlanan Akdeniz Gazetesi'nin 21 Mart Perşembe tarihli nüshasının birinci sayfasından ahntı yopyayorum:

"Isparta Merkez İlçe'ye bağlı Aliköy'ünde Süleyman Tatlı adlı vatandaşın keçilerini 12 Mayıs 1995 günü silah zoruyla zapteden 5 kişi Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ağır hapis cezalarına çarptırıldı. Mahkeme Heyeti Halil Avacı, Tahir Yavuz ve Hüseyin Çil'i gasp suçundan 13 yıl 9 ay, Arif Demir ve Tunçay Gülbü'yu ise gaspa iştirakten 6 yıl 10 ay ağır hapis cezasına çarptırdı."

Yıldırım Çavlı, Hürriyet, 4 Nisan 1996 Perşembe.

Durum budur

Demokrasi şampiyonluğunu ordu düşmanlığına vardır, çünkü silahlı kuvvetlerle Askeri Yenitimi birbirine karıştıran o kafa, muhtıra ya ancak kendi muhatapsa rahatsız oluyor... başkası muhatapsa sevinçten gübük atıyor.

Türk aydınının, Refah konusunda verdiği sınav, Refah olgusu'ndan daha vahim.

- Ben varsam demokrasi vardır, yoksam yoktr.

Buyrun.

Demokrat falan değil, teslimiyetçi siviller bunlar.

12 Eylül sabahı yerlere eğilip selam duran, ama kışlasına döndükten sonra da Ordu'ya kafa tutan, şimdi Refah'a çatdığı için tekrar alkışlayan, şaşkınlık grubu.

Rauf Tatner, Sabah 28.3.1996

sına da bu yüzden hiç şaşırımıyorum.

Neşe Düzel, Y. Yüzyıl, 1 Nisan 1996 Pazartesi

Engin Civan iyi ki keçi çalmadı

Derya Ayanoglu hapisten çıktı. Güzel kraliçe alt tarafı iki gemi dolusu eroin işi yapmıştı. Ergun Gökni çok şanssız, çünkü gelecek yıl çıkacak. İstanbul Millî Eğitim Müdürü Naci Akay mahkum oldu, ama hemen serbest bırakıldı. Bülent Şemiler tutuksuz yargılanıyor. Engin Civan önceki gün tahliye oldu. Trilyonluk gayrimenkulların alacaklarından ve vergi dairelerinden kaçan Banker Kastelli bu kez suçüstü yakalandı, ancak üç ay hapse mahkum olup cezası iki milyon lira para cezasına çevrildi. Aynı olayda rüşvet alan Kadıköy İcra Müdürü bir yıl hapse mahkum oldu, onun cezası

yorum. Yoksa bu aleme ve strese dayanamam." (Hürriyet, 20.4.96)

Ecevit: "Koruculuk sistemini ortadan kaldırmak Osmanlı'da Yenigeri Ocagi'nın lağvedilmesi kadar problemli." (Türkiye, 21.4.96)

İstanbul Emniyet Eski Müdürü Orhan Taşanlar: "İstanbul'daki kumar mafyası benimle çok uğraştı. Çok paralar döndü. Sonunda benim buradan alınmamı sağladılar." (Sabah, 22.4.96)

M. Şevket Eysel: "Ben bioge-netiğe inanıyorum. Osmanlı'nın başarısı devrimciliğe dayanır. Bugün biz, Türkler, Kürtler, Lazlar kaldık. Bunlarla bu iş olmaz. Osmanlı zihniyetiyle kelle avcılığına çıkmamız lazım... Ben müslümanlığı seçmiş Avrupalıların çocuklarına iki senede İstanbul Türkçesi öğreterek İslami kesime yeni kadro getirmek istiyorum." (Neşe Düzel'in Raporajında) Y. Yüzyıl, 22.4.96

Cengiz Çandar: "Türkiye'nin Ortadoğu politikası İsrail'e verilmiş bir karşılıksız çek'ten başka bir şey değil." (Sabah, 23.4.96)

İnterstrateji Mori Araştırma Kurumu'nun anket sonuçları: RP: %24, DSP: %18, ANAP: %16, DYP: %16, CHP: %10, MHP: %9, HADEP: %5. (Ertuğrul Özkök, Hürriyet, 25.4.96)

Ceyhan Dudaşev'in şehit olduğu doğrulandı. Dudaşev'in yerine Selimhan Yandarbiyev getirildi. (Y. Şafak, 25.4.96)

Ali Bayramoğlu: Millî Savunma Bakanı Oltan Sungurcu Türk-İsrail Askeri Antlaşması hakkında "Antlaşmanın gizlilik derecesini bilmiyorum, açıklama yapamam. Zaten antlaşmanın içeriğinden de habersizim" diyor. Bu, siyasetin askeri otorite tarafından üretilmeye başladığını gösteriyor." (Y. Yüzyıl, 25.4.96)

Hizbullah'ın ikinci adamı Şeyh Naûn el-Kasbi: "İsrail'in elindeki modern silahlar, bizim Katyuşa roketlerimizin düzenli olarak İsrail'e düşmesini önleyemedi. Bu, İsrail yönetimini çığna çeviriyor." (Milliyet, 25.4.96)

Yekta Güngör Özden: "Daha

fazla yicdan, hüznüyle istenmesinden rahatsız oluyorum." (Türkiye, 26.4.96)

* Roger Garaudy: "Hizbullah, direniş kahramanıdır." (Y.Şafak, 27.4.96)

* N. Erbakan: "Cumhurbaşkanından... başörtüsünden... İmam-Hatip Liselerinden... Refah partisinin korkuyorsunuz öyle mi? Korkunuzdan 'geberin' inşallah." (Y.Yüzyıl, 1.5.96)

* Uyuşturucu Raporu: İstanbul emniyet Müdürlüğü Narkotik Şubesi tarafından yapılan operasyonlarda 6 ayda 1 trilyonluk eroin ele geçirildi. (Milliyet, 2.5.1996)

* Ecevit: "bazı politikacılarımız maalesef askeri darbeye tehditlerinde bulunuyor." (Milliyet, 2.5.96)

* Necati Doğru: 1 Mayıs gösterilerinin halkın tepkisine yol açacak biçimde yapılmasını "Demokrasiyle olmuyor" dedirtmek ve "sıkı bir rejime elverişli ortam hazırlamak" olarak değerlendirdi. (Sabah, 3.5.96)

* Doğu Perinçek: "Türk bayrağına saldırılar, ikinci defa herhangi bir denize dökülecektir." (Türkiye, 3.5.96)

* Mahir Kaynak: "1 Mayıs olaylarında önüne geleni tahrip eden gençlerin yaptıklarıyla bir yere varmayı ummaları doğaldır. Ancak yarın yerin, onların hedefi olmadığı açıktır. Eylemcilerin rolünün alan temizlemekte sınırlı olduğunu anlıyoruz, üstelik olaylar bir kuvvetimin sebep olduğu yangına da benzermiyor. Uniformalar ve sopalar, birşeylerin önceden hazırlandığını anlatıyor." (Y.Yüzyıl, 4.5.96)

* Zülfü Livaneli: "Sistemi eleştiren tek parti: Refah!" (Milliyet, 7.5.96)

* Devlet Bakanı Yaman Törüner: "Irak'a BM ambargosu Türkiye'ye 20 milyar dolara patladı." (Y.Yüzyıl, 8.5.96)

* Etkili Çevreler: Anayol'un dağılması halinde "partiler üstü hükümet formülü" için çalışmaya başladı. Amaç RP ile koalisyon kurulmasını engellemek." (Y.Yüzyıl, 9.5.96)

İsparta AKV'de Fotoğraf Sergisi

Yeryüzünde zulmün kol gezdiği şu günlerde zulmü, zalimi lanetlemek ve şehitleri anmak maksadıyla Araştırma ve Kültür Vakfı Isparta Şubesi tarafından 6-13 Mayıs 1996 tarihleri arasında Bosna'dan Çeçenistan'a adli fotoğraf sergisi açıldı.

Fotoğraf sergisi Müftü Vekili Halil İbrahim Ertuğ'un duası ve Cumhuriyet Savcısı Musa Türkay'ın kurdelayı kesmesiyle açıldı.

Açılışa ayrıca Kültür Müdürü Mehmet Oruç, Çevre İl Müdürü: Orhan Unal, Hakim Burhan Kafaloğlu, kalabalık bir halk topluluğu, çeşitli vakıf, parti ve dernek temsilcileri de katıldılar.

Basın ve televizyon kanallarının temsilcilerinin ilgiyle izlediği açılışa Dünya'nın her yerinde zulmü hak etmemiş insan topluluklarına reva görülenler kınandı.

Sergiyi günde ortalama 750 kişi ziyaret ederken yine sergi hakkındaki, ziyaretçilerin duygularını öğrenmek için konulan deftere 250 kişiye yakın görüşlerini yazanlar ortak bir mesaj veriyorlardı. Adeta "Zulme uğrayan kardeşlerimiz; bir gün mutlaka zalimler yaptıklarının cezasını çekecekler. Sizlerin yanınızda olmamak bizlere verilebilecek en büyük cezadır. Sizleri şereflice ölüme giderken görüp sadece kendi halimize ağlıyoruz. Zalimler bir gün hiç beklemedikleri zaman görecektirler. Küfürle ayakta kalınır ama, zulümle asla!"

Üniversiteli ve liseli öğrencilerin daha çok ilgi gösterdikleri sergide ayrıca günde mutad olarak 3 defa, fakat kalabalığın yoğun olmasından dolayı kimi günler 7-8 defa Bosna'dan Çeçenistan'dan adli slayt gösterileri yapıldı.

Serginin bir başka ilginç yönü de Isparta'nın en merkezi yerinde açılmış olmasıydı; bu mekan asker ziyareti, gezi vs. sebeplerle gelenlerin de görmelerine sebep oldu.

Isparta dışından katılanlar kendi memleketlerinde de bu serginin yapılmasını, hiç kimsenin tahmin

edemediği zulmün boyutlarının gözler önüne serilmesini istediler.

Sergi sebebiyle adeta görücüye çıkan Araştırma ve Kültür Vakfı Isparta şubesi dışı açılışın ilk deneyimini pek çok takdir ve tebrikle birlikte kapattı.

Yerli basında her gün mutlaka sergiyle ilgili bir yazının yer alması serginin etkisini göstermesi açısından da bir başka önem arz etmektedir.

Isparta'nın en önemli yerel basın organlarından olan Gülses Gazetesi yazarlarından Ahmet Faruk "Taratlar Borsaya Dua'lar Bosna'ya mı?" diyerek gözümüzden kaçan bir konuyu altını çiziyordu adeta. Aynı gazetenin usta kalemlerinden M. Doğan, Isparta halkını, adeta gelebilecek tehlikelere karşı tedbir almaya, zulme karşı koyuşun belgesi olan sergiyi mutlaka gezmeye davet ediyordu.

Isparta'da fotoğraf sergisi ve slayt gösterilerinin yanında kitap satışları da büyük ilgi gördü.

Kafkas Vakfı yöneticilerinden Mehdi Nusret Çetinbaş'ın konuşmaları ile katıldığı söyleşide zulüm bir kez daha bizzat görüp-gelen birisi tarafından da aktarılmış sergi asıl amacına ulaşmış oldu.

Fınar yayınları yöneticilerinin de misafir olarak katıldığı sergi bir hafta sonunda nihayete erdi.

Ayrıca A.K.V. Isparta Şubesi 5 Haziran Dünya Çevre Günü kutlamalarıyla bağlantılı olarak Isparta'da çevre bilincini aşılamak gayesiyle çevre güzelliği veya çevre kirliliğiyle ilgili ödüllü fotoğraf yarışması açmıştır. Birinciye 10.000.000TL., ikinciye 6.000.000TL., Üçüncüye 4.000.000 TL ödül olarak verilecektir. Yarışma Isparta Gülses gazetesi ve A.K.V. Isparta Şubesinden temsilci ve S.D.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim üyelerinin de katılacağı bir jüri tarafından değerlendirilecek, 5 Haziran'da ödül dağıtım töreni yapılacaktır.

Kitap dünyası...

İmanı Yaşayarak Öğrenmek

İnsan zihnine ve düşüncesi-ne yönelik bir faaliyet olan yayıncılık; ülkemizde genellikle belirli bir yaşın üzerindeki ve entellektüel çevreye bir üretim faaliyeti olarak devam edegelmiştir. Fakat son zamanlarda nihayet çocuklar da farkedilmiş olacak ki bu alana dönük güzel ve yararlı eserler neşredilmeye başlandı. İşte bunlardan biri İsa-ret Yayınları tarafından gençlik dizisinin ilk kitabı olarak yayınlanan "İbrahim İmanı Öğreniyor" adlı eserdir.

Daha kitabı okumaya başladığınız ilk sayfadan itibaren yolculuğunuz başlıyor. Her satır gerçeklere götüren bir yol ve her sayfa hakka, ilahi olana açılan bir kapı oluyor. Size düşen o kapıdan içeri adımınızı atmak oluyor.

Yazar Altıntaş insanı, evreni, yaşamı bir bütün olarak hayatı anlamlı kılan sorular soruyor: Hayat nedir? İman nedir? İslam nedir?

İnsan neden dünyaya gönderildi, bu varlık aleminde gayesi nedir?

Yazar bu ve benzeri sorulara insanın gönlünde, aklında, zihninde anlamlı yanıtlar bulan cevaplar veriyor. Adeta insan ken-

dini yeniden keşfe çıkıyor, aşkın olana adım adım yaklaşıyor.

Bugünün felsefi, ekonomik, ideolojik kapılarından ve buharlarından rahmet çıkışı arıyor. O çıkışı Kur'an ve sünnetin ışığında ve peygamberlerin rehberliğinde ulaşılabilir, kitap bu mesajı veriyor.

Altıntaş teşbih sanatını çok ustalıkla kullanıyor. Benzetmeler zihnini müşahhas ve olumlu çağrışımlara yönlendiriyor. İman gül fidanıdır. Peygamberler o fidana su dökerek yeşertirler, büyütürler. O iman fidanının büyümesi ise doğru bilgiyle olur. O bilgiyi peygamberler ge-

tirmişlerdir; yani imanı yeşerten suyu: "Ve suyu sunan Peygamberlerdir. Onlar bize Allah'a nasıl iman etmemiz gerektiğini öğretirler. Her bir peygamber, insanın gönül derinliklerinde zaten var olan o gül fidanına bereketli su dökerler."

Kitabın ilerleyen sayfaları bizleri peygamber kıssalarının o büyüleyici ve müdrik edici atmosferine götürerek nurdan ışık damlaları döküyor idrakimize.

Hız. İbrahim için o kavurucu ateşi 'serin ve güvenilir' kılan "Allah bir şeyin olmasını dilediği zaman ona sadece ol der, o derhal oluverir" ve Hz. Musa'nın karşısında Firavun zulmünü ve bütün hilelerini, illüzyonlarını boşa çıkaran Allah'ın sonsuz kudretinin örneklerini canlı tablolar halinde bizlere sunuluyor. Aslında o örnekler mücadele insanının direnç abidesidir. Bu direnç ilk olarak genç ve dinamik beyinlerde başlar.

Yazar bu kitapta o direnci ustalıkla örüyor düşünce ve tavır binamıza. Kitabı okurken direncinizi buluyorsunuz. Düşünce dünyanızın ilk kuruluş aşamasındaki o heyecanı ve aradığınız o imanı bulmanın verdiği sevinç çığlıklarını yeniden yaşıyor gibisiniz.

"... İman deyip geçmeyin. İman mutlaka doğru bilgi üzere kurulmalıdır. Vahye mutabık, onunla çakışık olmalıdır..

İman, hayatımızın anlamıdır sevgili gençler; bu sebeple bu anlamı kalbimizin ve zihnimizin ortaklaşa katkısıyla doğru öğrenip iyice kavırsak, ne güzel olur, değil mi?

Okumaya başladığınızda göreceksiniz; İbrahim, Zeynep, Selim, Rıza, Ali ve Haluk; onlar da sizlerden birileri.. hatta siz onlarsınız... Kendinizi okuyun... Bizim görevimiz size en güzel projeyi tarutmak. Kendinizi inşa etmek sizin çabanıza kalmış... Unutmayın, iman çaba ister..."

Evet yeniden kendimizi gerçek imanla kurmak zorundayız. Hepimiz çağımızın Musa'ları olmaya gayret etmeliyiz. Unutmayın ki, her Musa'nın bir Firavunu vardır. İbrahim olmak, Musa olmak bedel ister, iman ister, iman ise çaba gerektirir.

İbrahim İmanı Öğreniyor, Hüseyin Altuntaş, İşaret, 176 s.

- Lokman Yıldırım

Kur'an'da Toplumsal Değişme

Kur'an'da toplumsal değişme adlı çalışma sosyolojinin önemli kavramlarından biri olan 'Toplumsal Değişmenin Kur'an'da Nası yer aldığını, hangi esaslara dayandığını ve hangi kavramlarla ifade edildiğini tesbit etmeye çalışılmaktadır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde toplumsal değişimin kavramsal çerçevesini, faktörlerini, şartlarını ve bu konudaki farklı teorilerle birlikte din ve toplumsal değişme ilişkilerine dair değerlendirme bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Kur'an'da toplumsal değişimle ilgili çerçeveye dahil edilebilecek kavramlar ele alınmıştır.

Celaleddin Çelik, İnsan Yayınları, 163 s.

İzzeti Yanlış Yerde Aramak

"Müminleri bırakıp da kafirleri dost edinenler, onların yanında izzet mi arıyorlar? Bilsinler ki bütün izzet yalnızca Allah'a aittir. (Nisa: 139)

Yeni bir yayınevi daha yayın hayatına başladı. İlk olarak Mehmet Pamak'ın İzzeti Yanlış Yerde Aramak adlı kitabını çıkararak yayın hayatına yeni bir soluk getirme çabasında Selam Yayınları.

İzzeti Yanlış Yerde Aramak adlı Mehmet Pamak'ın kitabı çeşitli konulardan oluşmakta. Bunlardan bazıları: Tağutu tanımak, izzeti yanlış yerde aradıkları için zillete düşenler, laik sistemle ortak paydası olan kesimlerle aşırı beraberliğin yol açtığı yanlış, "Velayet ilişkisi" gibi bö-

lümlerden oluşmakta.

Selam Yayınlarına yeni yayın hayatında başarılar diliyoruz.

"Allah ile birlikte başka ilahlar edinme, yoksa kınanmış ve kendi başına bırakılmış olursun. Seni Rabbin Yalnız kendisine kulluk etmenizi emretti." (17/22-23)

Mehmet Pamak, Selam Yayınları, 440 s.

Derin Devlet ve Muhalefet Geleneği

Türkiye'nin toplumsal yapısı üzerine siyasi perspektiften yapılan bütün analizler belirli önyargılara sahiptir. Siyasetin ekonominin, kültürün ya da toplumsal bilimlerin diğer alanlarının bir şekilde tartıştığı toplumsal değişim, gelenek, modernite, politika, insan hakları, iktidar, muhalefet, kimlik, demokrasi'dir. Hukuk gibi konuların, son tahlilde ideolojik amaçların dolaylı vasıtaları olarak anlam kazandığı bir ülkede, böyle bir alışkanlığın dışına çı-

karak düşünmeye başlamak önemlidir.

Derin Devlet ve Muhalefet Geleneği adlı kitaptaki yazılar daha önce Değişim ve Haftaya Bakış dergilerinde yayınlandı. Okuyucuya daha derli toplu ve bütüncül bir muhteva içerisinde sunabilme ve böyle önemli bir konu ekseninde başlatılacak bir tartışma zemini hazırlamak amacıyla kitaplaştırılmış.

Ahmet Özcan, Bengisu Yayınları, 173 s.

En Kolay Tefsir

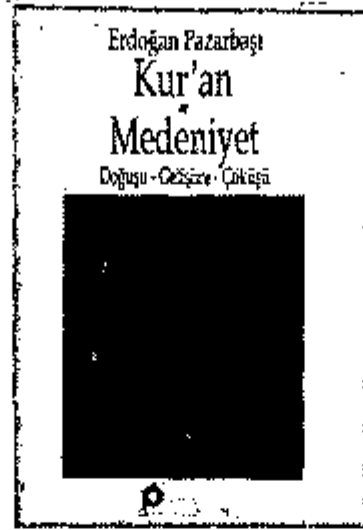
Mektup Yayınları tarafından yayınlanan "En Kolay Tefsir" in müellifi, Mescid-i Nebevi'nin vaizi olan Ebubekir Câbir el-Cezairî. Büyük boy, on cilt olarak çıkarılan tefsir alışlagelenlerden farklı bir sistematığa ve özelliğe sahip olması bakımından ülkemiz müslümanlarının İslâmî kültür hazinesine önemli bir katkı.

En Kolay Tefsir, Ebubekir Câbir el-Cezairî, Mektup Yayınları, 10 cilt.

Pınar'dan 100. Kitap

"Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekincilerin hoşuna giden ekin gibidirler. Allah böylece bunları çoğaltıp kuvvetlendirmekle inkarcıların öfkelerini. Allah inanıp salih ameller işleyenlere bağışlama ve büyük ecir va'detmiştir." (Fetih/29)

İlk kitabını 1981'de yayımlayan Pınar, bugün 1996'da elindeki eserle 100. kitabını da yayın hayatımıza kazandırmış bu-

lunuyor.

Evet...15 yılda 100 kitap...

Yüce Rabbimize ne kadar hamd ve sena etsek azdır.

Geriye dönüp baktığımızda "daha fazla olamaz mıydı?" diye düşündüğümüz oluyor. Ancak yayıncılıkta istikrarı, uzun soluklu olmayı, ilkel hareket etmeyi ve kaliteyi esas alan bir yayınevi için, yüzlerce eser arasından siz değerli okurlarımız için özenle seçtiğimize inandığımız 100 eser hiç de az değil...

Seçmeyi ve eleştirmeyi bilen bir okuyucu kitlesine sahip olmak bahtiyarlığına erişen Pınar yayınevi, başından beri seçkin eserler yayınlamaya gayret etti...

Kitap yayınlamış olmak için değil, düşünce ve kültür hayatımızda önemli bir boşluğu dolduracağına inandığımız, nitelikli ve yayın ilkelerimize uygun eserler sunmayı tercih ettik...

Böylece Pınar, Rabbimize hamd olsun, İslâmî yayıncılıkta bir ekol olarak nitelenmeyi hak edecek bir olgunluğa erişti.

Yüce Kur'an'dan alıntılarımız yukarıdaki ayette, gelişim seyri sürekli olgunlaşan bir bitkiye benzetilen tevhidî hareketlerin izlediği merhaleleri, Pınar

rın emin adımlarla katettiğine inanıyoruz.

...Ve 80'lerden bugüne Pınar'ın ısrarcısı olduğu:

-Bidat ve hurafelerden arınmış bir İslâm anlayışına ulaşma

-Kuran ve sünnet temeline dayalı selef geleneğini ihya etme

-Kuran'ı asrın idrakine sunma ve geleceği bu geleneğe göre inşa etme

-İslâm düşüncesinin canlılık ve dinamizm kazanmasına ve günümüzün sorunlarına cevap verecek bir seviyeye ulaşmasına katkıda bulunma

-İslâmî gerçekleri, marufu ve hayrı yayma

-İslâm dünyasının sorunlarını gündeme getirme, tanıma ve tanıma

-Müslümanların ve hatta tüm insanlığın baş belası bir yaşama modelini (modern Batı'yı) yargılamagibi temel yayın ilkelerinden taviz vermediğine inanıyoruz.

Yine Pınar'ın her türlü yapıcı eleştiri ve uyarılara açık, hatalarını kabule ve tashihe hazır olduğunu bir kez daha ilan ederek okuyucularımızdan hakkı ve sabrı tavsiye gibi sorumlulukları çerçevesinde bizden tavsiye ve tenkitlerini esirgememelerini ıstırham ediyoruz.

Ve inanıyoruz ki, Pınar Yayınları Allah'ın lütfu, inayeti, okuyucularımızın gönül desteği ile nice seçkin 100 kitaplara ulaşacak ve İslâmî düşünce hayatımıza daha kaliteli, özgün ve seçme eserler kazandırmaya devam edecektir.

"Rabbimiz bizden kabul buyur; şüphesiz Sen işiten ve bilensin." (Bakara/127)

"Rabbimiz nurumuzu tamamladı, bizi bağışla, çünkü Sen her şeye kadirsin." (Tahrim/8)

Tozlu raflardan...

Demokrasi Bizim Neyimiz?

Buhranlarımız'dan (Said Halim Paşa) Alıntılar

"Meşrutiyetimize daha hür bir mahiyet vermek, onu daha demokratik bir hale koymak sevdası ile, bu usulün doğru ve samimiyetle tatbik olunmasını - imkansız kıldık demeyelim ama- pek fazla güçleştirdik. Çünkü bizim kabul eylediğimiz parlamenterizm usulü -ki teşrii kuvvetin üstünlüğü esasma dayanır- ancak milli birliğin kuvvetle kurulmuş bulunduğu bir memlekette tatbik olunabilir. Milliyet meselesi ise bizde ne yazık ki başka şekildedir. Ayrıca bu usul mütecanis bir cemiyet arasında tatbik olunabilirken, bizde o da mevcut değildir.

Elhasıl, parlamenterizm usulü, bizde varlığı iddia edilemeyecek olan birtakım hasletlere, isdilat ve alışkanlıklara bağlıdır.

"Avrupa müesseselerine gösterdiğimiz aşırı bağlılık, Kanun-u Esasî'mizde değişiklik yapılmasında bizi pek garip hatalara düşürdüğü gibi Meclis-i Mebusan'ın faaliyetine dair olan teşkilatın kurulmasında dahi iyi bir tesir icra etmemiştir.

Fakat batılı üstadlarımız bize öğrettiler ki: Bir milletin siyasi hürriyeti, çeşitli fırkaların dikkatli ve şiddetli rekabetleri olmadıkça devamlı olamaz.

Biz de, bu gibi fırkaların yokluğunun meşrutiyetimize zarar vereceğini zannederek hemen bunları kurmaya kalkıştık. Başka bir şey yapamayacağımız için de birbirine düşman grup-

lar teşkil ettik. Husumet ve rekabet insanlar arasında daima mevcut olduğundan, kolaylıkla muhalif cereyanlar meydana çıkardık.

Bu isteklerimiz de yerine geldikten sonra "siyasi fırkaları kurduk, endişelerimize sebep olan noksanımızı giderdik" sandık. Siyasi hürriyetimizle beraber meşrutiyet usulünü de takviye edip sağladığımızı inandık. İşin sonunda bu fırkalar ileri memleketlerde olduğu gibi kavga döğüşe başlayınca memnun olduk. Muhterem mebuslarımızın Meclis'te birbirlerine karşı gösterdikleri bu'z-ü adavete, meşrutiyetimizin şeref ve haysiyetini yüceltiyor ve Meclis'in faaliyetini daha verimli kılıyormuş gibi safdilane memnun olduk.

Fakat şu sualler gayri ihtiyari olarak aklımıza geliyor: Acaba meşrutiyetin kabul edildiği her yerde siyasi faaliyetler sadece bu bölücü şekilde mi cereyan etmeye mahkûmdur?

Garp'ta cereyan eden hadiselerin daima faydalı ve güzel olduğu zannında bulunanlarca, -ki aydınlarımız arasında bu fikirde bulunanlar pek çoktur- dostluk ve yardımlaşmaya dayanan bir siyasi faaliyet düşünmek ham hayal gibi görülmektedir.

Avrupa'nın bugün bizce malum olan siyasi durumun başka bir şekilde bulunmaması, uzun bir müddet boyunca derebeylik nizamı altında gelişmeye mecbur kalmış olmasındandır. Bunu zaruri bir netice saymak gerekir.

Siyasi fırkaları bu eşitsizlik ve keyfi idare doğurmuştur.

Meşrutiyet usulünü de asırlarca devam eden bu çalışmalarından sonra bu fırkalar kurmuşlardır.

Böylece Garp'taki siyasi partiler esas itibarı ile meşrutiyetin en tabii dayanakları olduklarından Avrupa'nın siyasi hayatında müstesna bir önem kazanmışlardır.

Bizde de aynı sebepler mevcut olsaydı, partiler aynı rolü şüphesiz oynarlardı. Fakat bu sebepler olmayınca, ne olursa olsun, sözde siyasi partiler icat etmeye kalkıştık. Böylece hakiki bir serbestlik ve dostlukla dolu olan mazimizin ve bugünkü halimizin ıcaplarını görmeyerek geleceğimizi de tehlikeye attık.

Dolayısıyla şu şartlar içinde vücuda gelen partilerden, aynı makul neticeleri beklemek, Garp'taki partilerden elde edilen iyilikleri ummak, çocukça bir şey olacağı gibi, partilerimizin Osmanlı siyasi hayat ve faaliyetleri içinde aynı üstün ve mühim mevkii alacaklarını hayal etmek de boşunadır.

Bugün memleketimiz insan düşüncesinden çıkmış ne kadar içtimai nazariye ve usul varsa hepsine birden geniş bir hayat alanı olmuştur. Bunların hepsi, hayret verici bir inanç ile tatbik sahasına konmaktadır. Türlü türlü ve tehlikeli derecede birbirinden farklı ruh halleri ortaya çıkıyor. Dışarıdan gelen bu nazariyeler girdabı, Osmanlı cemiyetini öyle bir meçhule sevk ediyor ki, bütün umumi ve içtimai gayeler yok olarak yerlerine, içtimai bir fetret demek olan kozmopolitizm geçmektedir.

Buhranlarımız, Said Halim Paşa, Tercüman 1001 Temel Eser, s. 81-88.